

145590

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

145590

Halide DAŞDAN (CULFAYEVA)

KAZAK TÜRKÇESİNDE ATASÖZLERİ VE DEYİMLER
(METİN-TERCÜME-İNDEKS)

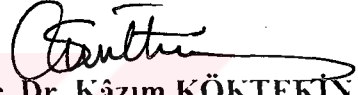
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

ERZURUM-2004

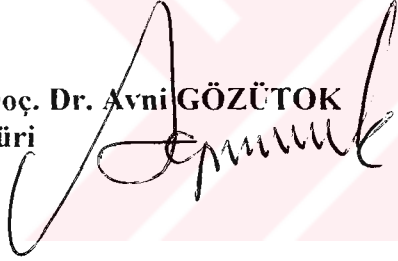
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nın Türk Dili Bilim Dalında, jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Kâzım KÖKTEKİN
Danışman /Jüri

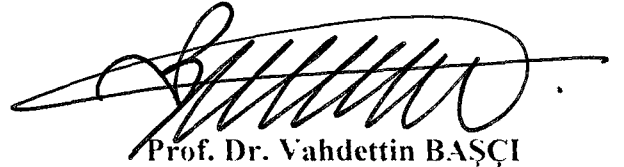
Doç. Dr. Avni GÖZÜTOK
Jüri

Yard. Doç. Dr. İbrahim AYKUN
Jüri

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. 07/05/2004

Prof. Dr. Vahdettin BAŞÇI
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
ÖN SÖZ.....	IV
BİRİNCİ BÖLÜM	
1.GİRİŞ.....	1
1.1.Kazak Kelimesinin Anlamı.....	1
1.2.Kazak Türklerinin Tarihi.....	1
1.3.Kazakistan.....	2
1.4.Kazakça.....	5
1.5.Metin ve Sözlük Dizini Bölümlerinin Düzenlenişi.....	6
1.5.1.Metin.....	6
1.5.2.Sözlük dizini.....	7
İKİNCİ BÖLÜM	
2.ATASÖZLERİ VE DEYİMLER.....	8
2.1.Kazakça-Türkçe Atasözleri ve Deyimler.....	8
2.2.Türkçe-Kazakça Atasözleri ve Deyimler.....	76
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
3.SÖZLÜK.....	102
SONUÇ.....	111
KAYNAKÇA.....	113
ÖZGEÇMİŞ.....	114

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ
KAZAK TÜRKÇESİNDE ATASÖZLERİ VE DEYİMLER****(METİN-TERCÜME-İNDEKS)****Halide DAŞDAN (CULFAYEVÁ)****Danışman: Doç. Dr. Kâzım KÖKTEKİN****2004-SAYFA: IV+114****Jüri: Doç. Dr. Kâzım KÖKTEKİN****Doç. Dr. Avni GÖZÜTOK****Yard. Doç. Dr. İbrahim AYKUN**

Bu çalışma Kazakça ve Türkçe atasözleri ve deyimlerin anlam bakımında incelenmesi ve karşılaştırılmasını içeriyor. Yapılan çalışmada mümkün olduğu kadar fazla Kazak atasözleri ve deyimler aktarılmaya çalışılmıştır.

Amaç birçok kaynaktan-Rusça dahil-yararlanarak Kazak atasözleri ve deyimleri önce Latin harflerine sonra da Türkiye Türkçesi'ne çevirmektir. Ayrıca indeksi yapmaktır. Bu çerçevede içerisinde tez sonuçlandırılmaya çalışılmıştır.

Çalışma üç önemli bölüme ayrılmıştır. Giriş kısmıyla başlayarak dil, halk ve yazı dili hakkında kısaca bilgiler verilmiştir. Metin kısmında Kazakça ve Türkçe atasözleri ve deyimlerin karşılaştırılması yapılmıştır. Çevirilerde Kazakça atasözleri ve deyimlerin anlamalarını kaybetmemek suretiyle aktarılmaya çalışılmıştır. Yapılan çalışmanın ayrıntıları ayrıca belirtilmiş ve indeksi verilmiştir.

Çevirilerin bazıları Türkçe ile aynı olsa da bazıları belki çok anlamsız gelebilir. Ama bu atasözleri ve deyimler halkın yaşantısını yansıttığı için bunun fazla önem olmadığı kanaatindeyim. Ayrıca bazı Kazakça atasözleri ve deyimlerde bir kelime yada ek farkı olup anlamın değişikliği olmadığında Türkçeye aktarma gereği duyulmamıştır.

ABSTRACT
MASTER THESIS
PROVERBS AND IDIOMS İN KAZAK TURKISH
(TEXT-TRANSLATION-INDEX)

Halide DAŞDAN (CULFAYEVA)

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

2004-PAGE: IV+114

Jury: Assoc. Prof. Dr. Kâzım KÖKTEKİN

Assoc. Prof. Dr. Avni GÖZÜTOK

Assist. Prof. Dr. İbrahim AYKUN

That work consists of exploring and comparny Turkish idioms and phrasal verbs semantically. It was tired to present Kazhak idioms and phrasal verbs as much as possible.

The aim is to translate these Kazak idioms and phrasal verbs into Latin letters then into Turkey Turkish from different sources including Russian. And also to make its index. The thesis was tired to be resulted in these lines.

The work was made up of three sections. Beginning with the introduction a short information was given about the country, the people and the language of writing. In the next part Kazhak and Turkish phrasal verbs and idioms were compared. In the translations the Kazhak idioms and phrasal verbs were tired to be translated without losing their meanings. The details of that work had also been mentroned and it's index was given.

Altough some of these translations are the same in Turkish some of them may seem to be very meaningless. But I think that it is not so important as they reflect the life of the people. Also in some Kazhak idioms and phrasal verbs it is not needed to translate them into Turkish when there is a word or suffix and prefix difference and no meaning difference.

ÖN SÖZ

Atasözleri ve deyimler bir halkın adetini, ahlakını ve kültürünü anlatmaktadır. Çeşitli konularda o halkın anlayışını, fikrini ve bakış açılarını göstermektedir. Bu sözlerin halk arasına girmesi için yıllarca, belki asırlarca zaman gerekmektedir. Halk, atasözleri ve deyimleri anlam açısından beğenerek ve benimseterek bugüne kadar getirmiştir. Anlamsız, değer verilmeyen sözler ise unutulmuştur.

Yaptığım çalışmada yer alan atasözleri ve deyimler asırlar öncesinden bugüne gelmiştir; onların sahibi halktır. Çalışmamızdan bir araya getirdiğimiz atasözleri ve deyimler Kazak Türklerine ait olan binlerce atasözleri ve deyimlerden sadece bir kısmıdır. Bu atasözleri ve deyimler birçok Kazakça ve Rusça kaynaktan alınmış ve Türkçe'ye aktarılmıştır.

Kazak Türkçesinden Türkiye Türkçesine atasözlerinin ve deyimlerin anlamlarını bozmadan aktarmaya çalıştım.

Yaptığım çalışma, genel olarak Türk Edebiyatında yapılacak araştırmalara ve Türk Dünyası atasözleri ve deyimlerinin bir araya getirilmesine katkıda bulunacaktır. Ayrıca Türk Lehçeleri ve Edebiyatında yapılacak çalışmalara kaynak oluşturacaktır. Çalışma, kazak atasözleri ve deyimlerinin tespit edilmesine önemli bir katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma esnasında bana her türlü desteği veren kıymetli hocam Doç. Dr. Kâzım KÖKTEKİN'e bu konuyla ilgili olarak yardımcı olan Doç. Dr. Avni GÖZÜTOK'a; kaynak temin etmem için yardımcı olan Kazakistan'daki aileme ve çalışmam boyunca bana hep özverili davranan ve yardımcı olan eşim Osman DAŞDAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ERZURUM-2004

Halide DAŞDAN (CULFAYEVA)

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

1.1. Kazak Kelimesinin Anlamı

Kazak Türklerine ad olan *kazak* kelimesinin kökeni hakkında çeşitli görüşler vardır. *Kazak* tabiri aslında “hür, serbest, bekar, mert, yiğit ve cesur” ve *kazaklık* “cenk, seferde askerin hali” manalarına gelir. 11.yüzyıldan sonraki Türkçe tarihsel kayıtlarda geçen *kazak* sözü belli bir halk adından çok, “bozkır atısı” anlamına gelmektedir. *Kazak* tabiri ilk manası ile slav dillerine geçmiş ve bilhassa hudut boylarında bekçilik yapan bir çeşit imtiyazlı askerler için kullanılmıştır. Daha sonra Orta Asya'nın iç karışıkları zamanında bu tabir (kazak ve kazakçı) “derbeder, serseri, harami, haydut.” gibi anlamlar içinde kullanılmaya başlanmıştır. Kırgız, Kırgız-Kazak, Kırgız-Kaysak tabirleri ise, Ruslar tarafından yanlış olarak, Kazaklar için kullanılmış ise de, Kazaklar kavimleri için yalnızca Kazak ismini kullanmışlardır.¹

Bazı Türkologlara göre *kazak* kelimesi, “kaza benzeyen insan, yani kuş gibi serbest” anlamına gelir. Bazılarına göre *kazak* kelimesi iki ayrı kelimedenden oluşur ve *kaz* + *ak* “beyaz ana kaz” anlamındadır.

Raşit Rahmeti Arat'a göre *kazak* sözü, “hür , serbest, evsiz barksız, mert, bekar, cesur” anlamındadır ve bu kelime Slavca'ya bu anlamıyla geçmiştir. *Kazak* kelimesinin diğer bir anlamı da “atlı asker” dir. Bu kelime Rusya'da ve İran'da aynı anlamı verir.

Türk boylarında *kazak* kelimesi şu anlamlara gelir. Kırgız ve Kazak lehçelerinde “hür adam”, Tatar Türkçesinde “bekar”, Türkiye Türkçesinde ise “karısına söz geçirebilen, sert erkek” anlamındadır.

Kazak kelimesinin etimolojisi hakkında en yaygın ve ittifak edilen görüş kelimenin “kaz-” fiilinden türediğidir. “kaz-” fiili, “serbest dolaşmak, evsiz yurtsuz gezmek” anlamına gelmektedir. Bu kelime aynı anlamıyla Kıpçak Türkçesinde, Çağatay ve Kumuk lehçelerinde de mevcuttur. Bu anlam hakkında Samoyloviç, Rabloff, Vambery, Zenker, Barthold gibi pek çok âlim hemfikirdir². Kazak Türkleri arasında kendileri için “ak kaz gibi hürüz” diyenlerde vardır.

1.2. Kazak Türklerinin Tarihi

Kazak Türklerinin resmi tarihi 15. yüzyılda Ebu'l Hayr Han'la başlar. Orta Asya'da yaşayan Kazaklardan ilk kez 1534'te Rusça bir metinde söz edilmiştir. Günümüz bilim çevrelerinde Kazakların Altın Orda Devleti'nin egemenliği altında yaşayan Kıpçak oymaklarından geldikleri görüşü ağırlık kazanmıştır.

Kazaklar 15. ve 16. yüzyıllarda komşu devletlerin karşı karşıya olduğu iç ve dış sorunlardan yararlanarak, Hazar Denizi'nin doğusu ile Aral Gölünün kuzeyinde kalan topraklardan, İrtiş Irmağının yukarı kesimlerine ve Altay Dağlarının batısına kadar uzanan bölgede Kazak Hanlığı olarak bilinen büyük bir göçebe imparatorluğu kurmayı başardılar. Burunduk Han ve Kasım Han döneminde step bölgesine bütünüyle egemen olan Kazaklar, 200 bin atlıdan oluşan savaş güçleriyle tüm komşu

¹ Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, c. 13, Ana Yay., 1986, s. 119.

² Ahmet Buran, Ercan Alkaya, Çağdaş Türk Lehçeleri, Akça Yay., Ank., 2001, 2. Baskı, s. 192.

ülkelerin çekindiği büyük bir güç durumuna geldiler. Kasım Han'ın oğulları Mamaş, Tagir ve Buydaş'ın yönetiminde hanlığın otoritesi zayıflamaya başladı. Aynı dönemde hanlık topraklarını üç ayrı boya (Büyük Cüz, Orta Cüz ve Küçük Cüz) bölme yolunda ilk adımlar atıldı. Bunlar: doğudan batıya doğru sırasıyla Tien Shan'ın kuzeyindeki Semireçiye bölgesini kaplayan Büyük Cüz, Aral Gölünün doğusundaki orta step bölgesini kapsayan Orta Cüz ve Aral Gölüyle Ural Irmağı arasında kalan Küçük Cüz'dür. Cüzlerin kurulmasından sonra, sultan olarak bilinen oymak başkanlarıyla oymakları oluşturan boyların başındaki bey ve batırlar, fiilen başına buyruk güçler durumuna geldi. Kasım Han'ın oğullarından Hak Nazar bu güçlükleri aşarak tekrar birliği sağladıktan sonra, Maverünnehir bölgesine sürekli akınlar düzenlemeye başladı. Bu akınlar geçici olarak Semerkand'ı işgal eden Tevkel Han'ın hükümdarlığı sırasında da sürdü.

Kazakların toprak kaybetmeye başladığı 17. yüzyılın son çeyreğinde hüküm süren Tevke Han, Kazak oymaklarını tek bir çatı altında tutmayı başardı. Tevke Han'dan sonra Kazaklar, Oyrat hükümdarı Cevang Rabdan'ın sürekli yağma akınları karşısında etkin bir direniş gösteremedi ve büyük bir can ve mal kaybına uğradılar. Oyrat Devleti'nin yıkılmasına kadar süren bu saldırılar, Kazakların kuzeyden gelen Rus saldırılarına karşı koyamamasına yol açtı.

Kazak topraklarında Rus yayılması 18. yüzyıl başlarında İrtiş Irmağı boyunca bir dizi Rus kalesinin inşa edilmesi, ardından da İrtiş'ten Ural ırmağına kadar uzanan tahkim edilmiş bir hattın kurulmasıyla başladı. Aynı dönemde Kazaklar arasında Oyrat akınlarına karşı Ruslardan yardım isteme eğilimi de güçlenmeye başlamıştı. 18. yüzyılın ikinci yarısında kendilerini Oyrat topraklarının mirasçısı olarak gören Mançular'da doğuda yeni bir tehdit durumuna geldiler. Kazaklar üzerindeki baskılarını giderek artıran Ruslar bir dizi sonuçsuz ayaklanmadan sonra, 1822'de Orta Cüz, 1824'de Küçük Cüz, 1848'de Büyük Cüz hanlarını tahttan indirerek Kazak topraklarını tamamen egemenlikleri altına aldılar. Kazak topraklarını Uralsk, Turgay, Akmolinsk, ve Semipalatinsk adlı dört eyalete böldüler.

Çarlık döneminde özerklikten yararlanamayan Kazaklar arasında 20. yüzyıl başlarında bir milliyetçilik hareketi gelişmeye başladı. 1905 devriminin ardından toplanan iki Duma'da (Devlet Meclisi) Kazak milletvekilleri de yer aldılar. 1910'da çıkan ilk Kazak gazetesi olan Aykan'ı, 1913'te yayımlanmaya başlayan Kazak izledi. Çarlık hükümetinin 1916'da 19-43 yaş arası bütün erkekleri yedek kuvvet olarak askere alma kararının ardından Abdulgaffar ve Amangeldi İmanov önderliğinde başlayan ayaklanma Rus birliklerince sert bir biçimde bastırıldı. 1917 Ekim devriminden sonra Alihan Bukeyhanov önderliğindeki Kazak milliyetçileri Sovyet hükümetinden tam özerklik talebinde bulundular. Aynı yıl Alaş Orda olarak bilinen milliyetçi bir Kazak hükümeti kuruldu. 1919-1920 yıllarında Kızıl Ordu Kazakistan'ı işgal etti ve 26 Ağustos 1920'de Orenburg'da özerk bir Sovyet cumhuriyeti kuruldu. Sovyet hükümetinin bölgeye çok sayıda Rus ve Ukraynalı yerleştirme çabası Kazaklar arasında sert tepkilere neden oldu.

Kazaklar 1936 yılında Sovyetler Birliği'ne katılır. 1991 yılına kadar SSCB'nin 15 cumhuriyetinden biri olarak kalan Kazakistan, SSCB dağılınca 16 Aralık 1991 yılında bağımsızlığını ilan eder ve Kazakistan Cumhuriyeti olur.

1.3. Kazakistan

Kazakların büyük bir kısmını içine alan, Orta Asya'nın geniş bozkırlarında bulunan bir Türk cumhuriyetidir. 1991 yılına kadar SSCB'nin 15 cumhuriyetinden birisiydi. Avrasya kara kütesinin orta kesimindeki dalgalı platolarda 2.717.300 km²

lik bir alanı kaplar. Doğu-batı doğrultusunda yaklaşık 1900 km, kuzey-güney yaklaşık 1300 km boyunca uzanır. Doğuda Çin Halk Cumhuriyeti, güneyde Kırgızistan ve Özbekistan, batıda Hazar Denizi ve Türkmenistan, kuzeyinde Rusya, Ural Dağları ve Güney Sibiryaya bulunur.

Kazakistan'ın başkenti Astana'dır (1997de başkent oldu önceki başkent Almatı'dır.). Nüfusu (1999 yılına göre) 15.8 milyondur. Fiziksel özellikleriyle moğol coğrafi ırkını andıran ve Türk dillerinden birini konuşan Kazaklar, hiçbir zaman Kazakistan nüfusunun tamamını oluşturmamıştır. 19.yüzyıl sonlarında başlayan yeni göçler nedeniyle nüfus bileşimi daha karmaşık bir yapı kazanmıştır. Nüfusun %41.9'unu Kazaklar, %37'sini Ruslar oluşturur. Ukraynalılar, Almanlar, Tatarlar, Özbekler, Beyaz Ruslar, Uygurlar ve Koreliler gibi milletlerden oluşan azınlıklar ise nüfusun %22'sini oluştururlar.

Kazakistan topraklarının üçte birinden fazlası düzlükler, yaklaşık yarısı tepelik ovalar ve platolar, beşte biride dağlarla kaplıdır. Arazinin en alçak kısmını deniz seviyesinden 26 m aşağıda bulunan Hazar Denizi sahilleri oluşturur. Hazar Denizinin güneyinde Ustyurt Yaylası, Mangıslak Yarımada'sında ise Karadağ ve Akdağ bulunur. Daha doğudaki Ural Platosu ile Mugodjar Tepeleri, Hazar çöküntüsünü geniş Turan Ovasından ayırır. Güneyde Aral Gölü yer alır. Kurumuş olan ırmakların geçmişte taşımış oldukları büyük miktardaki kum, kuzeydeki Büyük ve Küçük Barsuki Çölleriyle orta kesimdeki, Karakum çölünü ve güneydeki Kızılkum Çölünü oluşturmuştur. Dalgalı bir plato görünümünde olan orta kesimde tuz göllerinin yer aldığı birçok çöküntü vardır. Kuzeyde dağların yüksekliği 1500 m'ye kadar uzanır. Batı kesiminde Uludağ, doğu kesiminde ise Cengiz dağ olarak bilinen sıradağlar vardır. Doğu ve güneydoğudaki yüksek dağ kütleleri vadilerle yarılmıştır. Altay dağ sisteminin uzantıları olan Listvyaga, Holzun ve Tigirek Sıradağları doğudan, Narum-Kolbin sisteminin uzantısı olan Tarbagatay Sıradağları güneyden, Çungarya Aladağları ise Balkaş Gölü'nün bulunduğu çöküntünün güneyinden Kazakistan sınırına girer.

Kazakistan'da 7 bini aşkın akarsu vardır. Bu akarsuların büyük bölümü Hazar Denizi ile Aral, Balkaş ve Tengiz göllerinin su toplama havzası içinde yer alır. Kazakistan topraklarını boydan boya geçen ve sonunda Kuzey Buz Denizine dökülen başlıca ırmaklar ise İrtiş, İşim ve Tobol'dur. Bunların dışındaki başlıca ırmaklar, batıdaki Ural ile güneydeki Seyhun'dur (Sirderya). Su düzeyi genellikle değişken olan ve bazıları yılın belli aylarında kuruyan 48 bin kadar gölün bulunduğu Kazakistan'ın dünyanın en büyük iç denizi Hazar Denizi'ne bakan kıyılarının uzunluğu 2.320 km'yi bulur. Öteki büyük göller Aral, Balkaş, Zaysan, Alakol, Tengiz ve Seletitengiz'dir.

Kazakistan'da özellikle vadilerde ve ovalarda çok sert bir kara iklimi hüküm sürer. Sıcaklık bölgelere göre büyük farklılıklar gösterir. Vadilerde sık sık kasırga şiddetine ulaşan rüzgarlar eser.

Kazakistan topraklarının yaklaşık yüzde yedisini kaplayan kuzeydeki zengin çernozem toprakları, güneyde yerini önce kestane renkli topraklara (yaklaşık %26), ardından da verimsiz alkali topraklara (%35) bırakır. Ülkenin büyük bir bölümünü kaplayan çöllerde yetişen bitkilerin başında pelinotu ve ılgın gelir. Kurak steplerde pelinotunun yanı sıra sorguçotuna da rastlanır. Ormanlar yok denecek kadar azdır (yaklaşık %3).

Kazakistan'da yaşayan 155 memeli türünün en önemlileri antilop, sığır, kurt ve ayıdır. Kakım ve samur ticari açıdan önemlidir. Irmak ve göllerde başta sazan, tatlı su levreği, turna, som balığı ve alabalık olmak üzere çok sayıda balık türü yaşar. Ayrıca ringa ve mersinbalığı ile Hazar Denizinde çamçak avlanır.

Yerleşme dokusu bölgelere göre önemli farklılıklar gösterir. Kuzeydeki steplerde nüfus kollektif çiftliklerde (kolhoz) ve devlet çiftliklerinin bulunduğu büyük köylerde toplanmıştır. Step ve çöl bölgelerinde koyun besiciliğiyle uğraşan devlet çiftliklerinin çevresinde kurulu büyük köylere rastlanır. 2. Dünya Savaşından bu yana sanayileşmeye bağlı hızlı bir kentleşme süreci yaşanmaktadır. Bu sürecin ilginç bir özelliği de öteki cumhuriyetlerden gelerek Kazakistan kentlerine yerleşen yabancıların sayısının kırsal kesimden kente göç eden Kazaklardan fazla olmasıdır. Kazakistan'da 14 bölge 84 il ve 160 ilçe bulunmaktadır. Büyük şehirleri: Astana (1997 yılında başkent oldu), Almatı, Karaganda, Şımkent, Semev, Pavlodar, Oşkemen, Kızıl-orda, Cambıl, Aktöbe'dir. Kazakistan'ın cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, başbakanı Daniyal Ahmetov'dur. Ülkenin para birimi tengedir.

Kazakistan'ın resmi dili Kazakça'dır. Fakat 1991 yılına kadar resmi dil Rusça olduğu için ikinci resmi dil olarak kabul edilmiştir. Din olarak nüfusun %41'i Müslüman, %46'sı Hıristiyan, %7'si ise diğer dinlere bağlıdır.

Geleneksel göçebe yaşam biçiminden büyük ölçüde uzaklaşmış olan Kazakistan'ın ekonomisi makineleşmiş bir tarımın yanı sıra başta madencilik ve taş ocakçılığı olmak üzere gelişmiş bir sanayiye dayanır.

Kazakistan'ın zengin doğal kaynaklarının başında: çinko, kurşun, gümüş, kalay, tungsten, kromit, nikel, kobalt, titan, manganez, antimon, vanadyum, altın, demir cevheri, fosforit, kömür, asbest ve molibden gelir. Ayrıca fosfat, borat ve tuz yatakları da önemlidir.

Kazakistan toplam işgücünün yarıya yakını tarımla uğraşır. Tarım arazilerinin dörtte üçü otlak, beşte biri tarla, geri kalan kısmı meyve bahçesi ve bağ olarak kullanılır. Arazilerde buğday, ayçiçeği, pamuk, şekerpancarı, tütün, pirinç ve elma yetiştirilir. Büyükbaş hayvancılığın ekonomide önemli bir yeri vardır.

Yük taşımacılığında demiryolları önemli bir rol oynar. Trans-Sibirya, Güney Sibirya ve Türkistan-Sibirya demiryolları Kazakistan'dan geçer. Ulaşımında karayollarından ve ırmaklardan yararlanır. Yolcu taşınması daha çok hava yoluyla yapılır.

Eğitim 7-17 yaş arası zorunlu ve parasızdır. Başlıca eğitim dilleri Kazakça ve Rusça olmakla beraber, azınlık dillerinde de eğitim yapılır. Başlıca yükseköğretim kuruluşları: Kazak S.M. Kirov Devlet Üniversitesi, Abay Öğretmen Yüksekokulu, Almatı'daki Politeknik, tarım ve veteriner okulları, Karaganda'daki sağlık ve öğretmen okulları, Türkistan'da Ahmet Yasevi Üniversitesi'dir. Ayrıca son zamanlarda bir çok özel öğretim yerleri açılmıştır.

Kazakların zengin bir kültürel mirası ve köklü bir düşünsel geleneği vardır. 1945'de kurulan Kazakistan SSC Bilimler Akademisi Kazak Dili ve Edebiyatı, Kazak halkının tarihi ve etnografyası üzerine yeni çalışmaların yapılmasında önemli rol oynamıştır. 19.yüzyıl sonu Kazak düşünürü ve edebiyatçısı Abay İbragim Kunanbayev'in yazılı Kazak edebiyatını ve edebiyat dilini geliştirmeye yönelik çalışmaları, 20. yüzyılın ilk yarısında Kazak düşünür ve siyaset adamı Ahmed Baytursinuli tarafından sürdürülmüştür. Şair Cambul Cabayev ve oyun yazarı Muhtar Avezov çağdaş Kazak edebiyatının önde gelen isimleridir. Günümüzde Kazakistan'da bir çok sanat ve tiyatro okulu, opera, bale ve kukla tiyatrosu, pek çok müze ve kütüphane vardır. Almatı'da bir ulusal resim galerisi bulunmaktadır.

Kazakistan'da paleolitik devri eserlerine rastlanmamaktadır. Henüz iyice araştırılmamış olmakla beraber, Ak-Türbe, Aday, Kazalı, Sagız, Kustanay, Mangışlak ve Türkistan'da mühim miktarda neolitik devri eserlerine rastlanır. Tunç devri daha iyi araştırılmış olup elde edilen bulgular, Sibirya, Orta ve Aşağı Volga ile Karadeniz'in kuzey kısmında bulunan bulgularla benzeşmektedir. Atlı kavimler

kültürüne ait İskit ve Sarmat mezarlıklarına da rastlanır. Asya ile Avrupa arasındaki bozkırlarda bulunan Kazakistan asırlardan beri muhtelif kavim ve kabileler için bir geçit sahası vazifesi görmüştür. Hunlar (miladın ilk seneleri), Türkler (6-8. asırlar), Türkler ve Moğollar (13-14. asırlar) buralarda dolaştıkları gibi, daha sonra burasını kendine vatan edinmiş olan Türk kavmi birliklerinden Nogaylar (Volga, Ural ve Enba boylarından Kafkasya ve Kırım bozkırlarına) ve Özbekler (Turgay, Irgız ve İşim sahalarından Orta Asya'ya) göç etmişlerdir. Kazakistan bozkırlarında dolaşan son yabancı kavim Kalmuklar olmuştur.

1.4. Kazakça

Türkler tarih boyunca beş büyük alfabe kullanmışlardır. Yedinci asırdan beri metinlerini takip edebildiğimiz Orhun Alfabesi ilk Türk alfabesidir. Bu alfabe ile yazılmış ilk hacimli metinler sekizinci asrın birinci yarısında Bilge Kağan, Köl Tigin ve Tonyukuk adına dikilen abideler. Uygurlar arasında da onuncu asra kadar kullanmaya devam etmiştir.

İkinci Türk Alfabesi Uygur alfabesidir. Sekiz ile onbeşinci asırlar arasında kullanılmıştır. Uygur alfabesi daha çok Doğu Türkistan'daki Uygurlar arasında yayılmıştır. İlk iki alfabe bugün için artık tarihi Türk alfabeleridir.

Türklerin kullandığı üçüncü büyük alfabe Arap harflerine dayanan Türk alfabesidir. Bu alfabe bütün Türk Dünyasına yayılmıştır. Bu alfabe ile binlerce eser yazılmıştır. Bugünkü Türk Dünyasında yaygın olarak üç alfabe kullanılmaktadır: Latin, Arap ve Kiril alfabeleri.

Latin asıllı Türk alfabesi, 1928'den beri Türkiye'de kullanılmaktadır. Arap asıllı Türk alfabesi Doğu Türkistan'daki Uygur ve Kazak Türkleri tarafından hâlâ kullanılmaktadır. Kiril asıllı Türk alfabesi 1920'lerden sonra Sovyetler Birliğindeki Türkler tarafından kullanılmaktadır.³

Kazak Türkçe'si Kıpçak öbeğine bağlı Türk lehçesidir. Kazakistan, Orta Asya'nın bazı bölgeleri, Çin'in Sinkiang Uygur özerk bölgesi, Moğolistan Halk Cumhuriyeti ve Afganistan'da konuşulur.

Kuzeydoğu, Güney ve Batı olmak üzere üç ana kola ayrılır; yazı dili Kuzeydoğu kolunda gelişmiştir. Ancak 19.yüzyılın ikinci yarısından sonra bir edebiyat dili durumuna gelmiştir.

Kazak Türkleri Kiril alfabesini 1930'lu yıllardan sonra kullanmaya başlamışlardır.⁴

Kazak alfabesinde 42 harf bulunmaktadır. Harflerin 33'ü Rus alfabesine kalan dokuz harf Kazak diline özgü karakterlerdir.

Alfabedeki *ye, yo, is, şç, yu, ya*, kesme işareti ve yumuşatıcı genelde Rusça'dan alınmış kelimelerde görülür.

Arap alfabesinden geçen 5 harf vardır. Bunlar: *n (ŋ)*, kalın *k (k)*, kalın *g (ğ)* hırıltılı *h (x)*, ve *e (e)* harfleridir.

Kazak Türkçesinde olan *e (ye)* harfi kelime başında ve iki ünlü arasında *ye* olarak okunur, diğer durumlarda *e* olarak kalır.

³ Pr. Dr. A. B. Ercilasun, **Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri**, Kültür Bakanlığı Yay., Ank., 1993, s. X.

⁴ **Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi**, s. 117.

Kiril alfabesinde olan *i* harfi Kazak Türkçesinde *iy, iy* olarak okunur. Ayrıca yine Kiril alfabesinde olan *u (v)* harfi Kazak Türkçesinde ünsüzlerden sonra gelirse *uv, üv*, ünlülerden sonra gelirse veya iki ünlünün arasında *v* okunur.

Kazak Alfabeti Tablosu

А а	a	И и	i, iy, iy	П п	p	Ц ц	ts
Е е	e	Й й	y	Р р	r	Ч ч	ç
Б б	b	К к	k	С с	s	Ш ш	ş
В в	v	Қ қ	q	Т т	t	Ъ ъ	?
Г г	g	Л л	l	У у	v, uv, üv	Ы ы	ı
Ғ ғ	ğ	М м	m	Ұ ұ	u	І і	i
Д д	d	Н н	n	Ү ү	ü	Ь ь	?
Е е	ye, e	Ң ң	ŋ	Ф ф	f	Э э	e
Ә ә	yo	О о	o	Х х	x	Ю ю	yu
Ж ж	j	Ө ө	ö	Һ һ	h	Я я	ya
З з	z						

1.5. Metin ve Sözlük Dizini Bölümlerinin Düzenlenişi

1.5.1. Metin

Metin kısmı iki bölümden oluşuyor. Bunlar Kazakça-Türkçe Atasözleri ve Deyimler ve Türkçe-Kazakça Atasözleri ve Deyimler. Her iki bölümdeki atasözleri ve deyimler Latin Alfabetine göre sıralanmıştır. Kazakça Türkçe atasözleri ve deyimler bölümünde ilk satırda Kazak atasözleri ve deyimlerin transkripsiyonu verilmiştir. Takip eden satırda Türkiye Türkçesine çeviri yapılmış ve en son satırda atasözünün anlam bakımından Türkçe karşılığı varsa yatık yazı ile verilmiştir. Eğer anlam bakımından karşılığı bulunmadıysa yada Türkçe ile aynısı varsa karşılığı verilmemiştir. Her atasözü ve deyim başına numara verilmiştir.

1. Adam bir-birine konak.
Adam bir-birine misafirdir.
Komşu komşunun külüne muhtaçtır.
2. Adam kaygısı – zaman kaygısı
Adam kaygısı – zaman kaygısı
3. Bilgennen de öter bir is, bilmegen de öter bir is.
Bilen de iş yapıyor, bilmeyen de iş yapıyor.

Türkçe Atasözleri ve Deyimler bölümünde ise ilk satırda Türkçe atasözleri yer almış ve yatık harflerle yazılmıştır. Takip eden satırda Kazakça atasözlerinin transkripsiyonu verilmiştir ve son satır ise Türkçe çevirisi verilmiştir. Türkçe çevirilerde cümle düşüklüğü varsa bazı ekler ve kelimeler parantez içerisinde verilmiştir. Her atasözü ve deyim başına numara verilmiştir.

122. Doğrunun yardımcısı Allah'tır.
İşin ak bolsa teñirin jaq.
İşin ak olsa tanrın yanında(dır)

1.5.2. Sözlük dizini:

Sözlük dizini bölümünde Kazakça kelimelerin transkripsiyonu verilerek Latin alfabesine göre sıralanmıştır. Her kelimenin karşısına iki nokta üst üste konularak Türkçe anlamı verilmiştir. Kazakça kelimelerin birden fazla anlamı varsa karşılığını Türkçe verilen her kelime başına sayı verilmiştir. Ayrıca kelimelerin dizini yapılmıştır. Kelimenin anlam bakımından hangi atasözü ve deyimde geçtiyse Türkçe kelimenin yanına atasözü ve deyim numarası verilmiştir.

terek: kavak ağacı 119

-v; -uv; -üv ekleriyle biten kelimeler çoğunlukla fiildir. Bu eklerle biten diğer kelimelerin yanına parantez içerisinde isim ise (i) olarak belirtilmiştir.

adasuv: 1.kaybolmak 17, 2.yanılmak 34
aşuv(i): öfke 113

İKİNCİ BÖLÜM

2. ATASÖZLERİ VE DEYİMLER

2.1. Kazakça-Türkçe Atasözleri ve Deyimler

1. Adam bir teriniñ işinde artıq ta boladı, semizde boladı.
Adam terin içinde zayıf da olur, şişman da olur.
2. Adam bir-birine kónaq.
Adam bir-birine misafır(dır).
Komşu komşunun küline muhtaçtır.
3. Adam bolıp tuğan soñ, adam bolıp ölüv lezim.
Adam doğup yaşadım, adam olarak ölmek lazım.
İnsan yedisinde ne ise yetmişinde de odur.
4. Adam degen at-adamğa layıq.
Adam ismi demek-adamlığa layıktır.
5. Adam jürgen jer-gülistan.
Adamın yürüdüğü yer gülistan(dır).
6. Adam қatesiz bolmas, көl бақасız болмас.
İnsan hatasız olmaz, göl kurbağasız olmaz.
Hatasız kul olmaz.
7. Adam қayғысы-зaman қayғысы.
Adam kaygısı-zaman kaygısı.
8. Adam көркі şüberек, ағаш көркі жапрақ.
Adam görünüşü kıyafet, ağacın görünüşü yaprak.
Ağacı güzel gösteren yapraklarıdır.
9. Adam men adam arası, aspan men jer.
İnsan ile insan arası, yer ve gök arası.
10. Adam ойға тоymas, қасқыр қойға тоymas.
Adam fikre doymaz, kurt koyuna doymaz.
11. Adam sözinen jazadı, sıыр мүyизinen jazadı.
İnsan sözülle yazar, sığır boynuzuyla yazar.
12. Adam tastay berik, гүлdey nezik.
Adam taştan kuvvetli, gülden nazik.
13. Adamdıқтын belgisi-iyilip selem bergeni,
Şın dostıқтын belgisi-köp keşikpey kelgeni.
Adamlığın belgesi-eğilip selam verendir,
Gerçek dostluğun belgesi-çok gecikmeden gelendir.

14. Adamın uyatı betinde, adamgerşiligi niyetinde.
Adamın namusu yüzünde, insanlığı niyetinde.
15. Adamnan ülken at joğ, nannan ülken as jok.
Adamdan büyük ad yok, ekmekten büyük aş yok.
16. Adamzat böz bermeydi, söz beredi.
İnsanoğlu bez vermez, söz verir.
17. Adaspaymın degen adam, taltüste adasadı.
Kaybolmam diyen adam, öğlede kayboldu.
Büyük lokma ye, büyük söyleme.
18. Ağa bolsañ akıl ayt, akıl aytsañ mağul ayt.
Ağa olsañ akıl ver, akıl versen makul şekilde anlat.
19. Ağanı körip ini öser, apanı körip siñili öser.
Ağabeyi görüp erkek kardeş büyür, ablasını görüp kız kardeş büyür.
20. Ağaş kessen uzun kes, kıskartuvıñ oñay.
Ağaç kessen uzun kes, kısaltması kolay.
Dokuz ölç bir biç.
21. Ağaş ta ılğaldı jerde kögeredi.
Ağaç nemli yerde yeşerir.
22. Ağaş ustağan jerinen sınbas.
Ağaç tutulan yerinden kesilmez.
23. Ağayın tatuv bolsa, at köp bolar.
Abısın tatuv bolsa, as köp bolar.
Akrabayla iyi geçinse, atın çok olur.
Yengeyle iyi geçinse, aşın çok olur.
24. Ağayın ağayınñıñ-aynası.
Akraba akrabanın-aynası(dır).
El elin aynasıdır.
25. Aq söz aqiykat boladı.
Ak söz hakiki olur.
26. Aqıl arımas, altın şirimes.
Akıl yıpranmaz, altın çürümez.
Akıl adama sermayedir.
27. Aqıl avızdan, merey közden.
Akıl ağızdan, itibar gözdeendir.

28. Aqıl bastan sığadı, asıl tastañ sığadı.
Akıl baştan çıkar, asilik taştan çıkar.
29. Aqıl kpke jetkizer, ner kökke jetkizer.
Akıl herşeye yetişir, hüner göğe yetişir.
Akıl için yol birdir.
30. Aqıl oydan artış yemes.
Akıl fikirden üstün değil.
31. Aqıl tozbaydın ton, bilim tavsılmaytın ken.
Akıl yıpranmayan elbise, bilim tükenmeyen maden.
32. Aqıl-dariya, knl-ķazına.
Akıl-derya, gnl-hazine.
33. Aqıldı adam aķımaķtan da birdenęe yrenedi.
Akıllı insan ahmaktan da birşey öğrenir.
34. Aqıldı başşın bolsa, adaspasın.
Akıllı başşın olsa, yanılmazsın.
35. Aqıldı isine senedi, aķımaķ kşine senedi.
Akıllı işine güvenir, ahmak gücüne güvenir.
36. Aqıldı ķariya-ağın dariya.
Akıllı ihtiya-akan derya.
37. Aqıldı kndim dese, aķımaķ jendim deydi.
Akıllı kabul ettiim dese, ahmak yendim der.
38. Aqıldı oylaęańřa, tentek isin bitiredi.
Akıllı düşünene kadar, yaramaz işini bitirir.
Akıllı düşününceye kadar deli oğlunu evlendirir.
39. Aqıldıęa aytsa biledi, nadańęa aytsa küledi.
Akıllıya söylese bilir, cahile söylese güler.
40. Aqıldığa jaķıñdas, aķılsızdan bařıñdı alıp kaş.
Akıllıya yakınlaş, akılsızdan başını alıp kaç.
41. Aqıldığa jan ķımbat, aķılsızęa mal ķımbat.
Akıllıya can kıymetli, akılsıza mal kıymetli.
42. Aķılsız bas ayakķa damıl bermes.
Akılsız baş ayaklara mola vermez.
Aķılsız başın cezasını ayaklar çeker.
43. Aķılsız dostan aķıldı duşpan artış.
Akılsız dosttan akıllı düşman stn.

44. Akımağ bastan akıl şıkpas, akıl şıkpa da mağul şıkpas.
Ahmak baştan akıl çıkmaz, akıl çıksa da makul olmaz.
Ahmak bir soru sormuş akıllı yedi senede cevaplamış.
45. Akımağ buzuğa bar, tüzevge joğ.
Ahmak bozmak için var(dır), düzeltmek için değıl.
46. Akımağ işken-jegenin aytadı, akıldı körge bilgenin aytadı.
Ahmak içtiğini-yediğini söyler, akıllı gördüğünü bildiğini söyler.
47. Akımağ köp surar, akıldı az berer.
Ahmak çok sorar, akıllı az verir.
48. Akımağğa aytğan söz zaya keter.
Ahmağa söylenen söz boşa gider.
Tatsız aşta tuz neylesin akılsız başta söz neylesin.
49. Akımağğa jaturğannıñ beri altın körinedi.
Ahmağa parlayan herşey altın görünür.
50. Akımağpen astaspa, akıldımen şastaspa.
Ahmakla birlik olma, akıllıyla düşman olma.
Ahmak dostun olana akıllı düşmanın olsun.
51. Akımağtı üyretuv, ölgendi tiriltüv.
Ahmağı öğretmek, ölüyü diriltmek.
Aptala nasihat vermek ölüye ilaç vermek gibidir.
52. Akımağtığ-ağkavlığpen dos, jangalağtığ-jalkavlığpen dos.
Ahmaklık-saflıkla dost(tur), dangalaklık-tembellikle dost(tur).
53. Akımağtın akılı bileğinde, akıldının akılı jüreginde.
Ahmağın akılı bileğinde, akıllının akılı yüreğinde.
54. Akınnıñ tili kılıştan ötkir, kıldan nezik.
Şairin dili kılıçtan keskin, kıldan nazik.
55. Akğa kara joğ, karağa şara joğ.
Beyaza kara yok, karaya çare yok.
56. Akıldı jığit atkada otırar, tağka da otırar.
Akıllı yığit ata da biner, tahta da çıkar.
57. Akşak kızğa-taz küyev.
Topal kıza-kele damat.
Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş.
58. Akşaktın akırına bağ.
Topalın sonuna bak.

59. Aqşa aşpaytın kulıp joq.
Paranın açmadığı kilit yok.
Varsa pulun, herkes kulun.
60. Aqşada köz joq.
Parada göz yok.
61. Aqtı qara demeniz, keriptin aqısın jemeniz.
Beyaza kara demeyin, garibin hakkını yemeyin.
62. Aldav-zulımdıq, aldanuv-aqımaqtıq.
Aldatmak-zalimlik(tir), aldanmak-ahmaklık(tır).
63. Aldıña as qoydım, yeki qolındı bos qoydım.
Önüne aş koydum, iki kolunu boş koydum.
64. Aldıña bir qarasañ, artıña yeki qara.
Önüne bir baksan, arkana iki bak.
65. Alğığa qarap pikir yet, artıqğa qarap şükir yet.
Önüne bakıp fikret, arkana bakıp şükret.
66. Alıs jol attı sınaydı, avır jol yerdi sınaydı.
Uzak yol atı sinar, ağır yol eri sinar.
Adam iş başında belli olur.
67. Alıs ta bolsa, jol jaqsı,
Aşkaq ta bolsa, kız jaqsı.
Uzakta olsa, yol iyi,
Ukala da olsa, kız iyi.
68. Alıstağı duşpannan, qasındağı qas jaman.
Uzaktaki duşmandansa, yakındaki duşman kötü.
69. Alıstan arbalaganşa, jaqınnan dorbala.
Uzaktan arabayla getirmektense, yakından çantayla getir.
70. Alıstañ körseñ aldırmaysıñ,
Dosıñdı javğa qaldırmaysıñ.
Uzaktan görseñ aldırmazsın,
Dostunu duşmana kaptırmazsın.
71. Alma ağaşınan alıs tüspeydi.
Elma ağacından uzak düşmez.
Armut dalın dibine düşer.
72. Almas kılıç qap tübinde jatpaydı.
Elmas kılıç çuval dibinde yatmaz.

73. Almanın javı qorğasın.
Elmasın düşmanı kurşun(dur).
74. Altın alma, bilim al.
Altın alma, bilim al.
75. Altınnan kımbat söz aytsaŋ, aqımaq kulaq solmaydı.
Altından kıymetli söz söyleyen, ahmak kulak asmaz.
76. Altının qolda barda kadiri joq.
Altının kolda varda kıymeti yok.
77. Amanat, amanatka kılma kıyanat.
Emanet, emanete kılma hıyanet.
78. Ana jaqsılığın avırsaŋ bilersin.
Qayın jaqsılığın kıdırsaŋ bilersin.
Annenin iyiliğini hastalansa bilirsin.
Kayın ağacının güzelliğini gezerken görürsün.
Ağlarsa anam ağlar gerisi yalan ağlar.
79. Analı balanın özi toq, anasız balanın közi toq.
Analı çocuğun özü tok, anasız çocuğun gözü tok.
80. Ananın süti-bal, balanın tili bal.
Ananın sütü-bal, çocuğun dili bal.
Ana gibi yar olmaz Bağdat gibi diyar olmaz.
81. Apamdı kim alsa jezdem sol.
Ablamı kim alsa eniştcm o(dur).
Kızımı kim severse güveyim odur, oğlum kimi severse gelinim odur.
82. Arba sinsa-otın, ögiz sinsa-yetiŋ.
Araba kırılrsa-odunun, öküz düşse-etin (olur).
83. Arıq atka kamşı jav, yırtık üyge tamşı jav.
Zayıf ata kamçı düşman, yırtık eve damla düşman.
84. Arıq maldı asırsaŋ, avzı-murnıŋ may bolar.
Jaman adamı asırsaŋ, avzı-murnıŋ kan olur.
Zayıf malı beslesen ağzı, burnun yağ olur.
Kötü adamı beslesen ağzı, burnun kan olur.
Besle kargayı oysun gözünü.
85. Arıqtıŋ sorpasında dem bolmaydı, aqılsızdıŋ sözinde men bolmaydı.
Zayıfın çorbasında den olmaz, akılsızın sözünde mana olmaz.
86. Arkalap atın taşığan, arkası terge sasığan.
Sirtında ot taşıyanın sırtı ter kokar.

87. Arman adamğa қаңат.
Амаç адамın канadı(дир).
88. Аытувға оңай, илевге қиын.
Сөйлейене kolay, isteyene zor.
89. Арзан bolsa aluvşıдан ынап кетеді.
Қымбат bolsa satuvşıдан ынап кетеді.
Ucuz olsa alanın ынафы yok.
Pahalı olsa satanın ынафы yok.
90. As қадирин билмесең, асаршılıқ берсин жазанды.
At қадирин билмесең, jayavşılıқ берсин жазанды.
Aşın kıymetini билмезсен, ачлық versin cezanı.
Atın kıymetini билмезсен, yayalık versin cezanı.
91. As қадирин тоқ билмейди.
Açın kıymetini tok билmez.
Tok ne bilir aç halinden.
92. As турған jerde, avruv турмайды.
Yemeğın olduğı yerde hastalık olmaz.
93. As üstinnen attama, astan ülken yemessiң.
Aş üstünden atlama, aştan büyük değılsin.
94. Ası joқ üydi it te süymeydi.
Aşı olmayan evi itte sevmez.
Yoktan yonga çıkmaz.
95. Asıққан isin bitirmes, aқıldı jiğit atın jitirmes.
Acele eden işi bitirmez, aқıllı yiğit atını yitirmez.
Acele yürüyen yolda kalır.
96. Asıң bolsa-dos köp, atın bolsa-toy köp.
Yemeğın olsa-dost çok, atın olsa-şenlik çok.
97. Asıña toyğızbasañ da aқ niyetine toyğız.
Yemeğine doymasanda iyi niyetine doy.
Hatır için çiğ tavuk yenir.
98. Asқа barsañ aş bar, toyğa barsañ toyıp bar.
Aşa gitsen aç git, düğüne gitsen tok git.
99. Aspaңға қарап оқ atsaң, қayıп tiyyer köziңe.
Gökyüzüne bakıp ok atsan, dönüp batar gözüne.
Rüzgara tüküren kendine tükürür.

100. Aş adam jürip öledi.
Aç adam ayakta ölür.
Boş çuval ayakta durmaz.
101. Aş akılmen tok bolmaydı.
Aç akılla tok olunmaz.
Aç ayı oynamaz.
102. Aş avıl ayrandı burın işedi.
Aç köy ayrıanı önce içer.
103. Aş kadirin tok bilmes, avrur kadirin sav bilmes.
Açın kıymetini tok bilmez, hastanın kıymetini sağlıklı bilmez.
Tok ne bilir aç halinden.
104. Aş kisiniñ açşuvı jaman.
Aç insanın acısı kötüdür.
105. Aşarşılıq körmegen, as kadirin bilmeydi.
Jayavşılıq körmegen, at kadirin bilmeydi.
Açlığı görmeyen, aşın kıymetini bilmez.
Yaya yürümeyen, atın kıymetini bilmez.
106. Aşarşılıқта bay balası birinşi öledi.
Açlıktan zengin çocuğu ilk ölür.
107. Aşarşılıқта qomağay burın öledi.
Açlıkta cimri önce ölür.
108. Aşarşılıqtı köp körgeñ, özi toymay ma demes.
Açlığı çok gören, kendi doymadan al demes.
Açın karnı doyar gözü doymaz.
109. Aşçı menen tuşçıñı tatқан biler.
Alıs penen juvıqtı jortқан biler.
Acı ve yavanı tadan bilir.
Uzak ve yakını koşan bilir.
Afyon zevkini tiryakiden sor.
110. Aştan ölgeñ kisiniñ molası joq.
Açlıktan ölen insanın mezarı yok.
Açın imanı yok.
111. Aştıñ aklı astan eri aspaydı.
Açın akli aştan uzağı aşmaz.
112. Aştıñ aklı tamağında, jayavdın aklı tabanında.
Açın akli yemeğinde, yürüyenin akli tabanında.
Dervişin fikri ne ise zikri odur.

113. Aşuv aldında, akıl sonında.
Öfke önde(dir), akıl sonda(dir).
Öfke gelir göz kızarır öfke gider yüz kızarır.
114. Aşuv jutuv-tav jutuv.
Öfke yutmak-dağ yutmak (gibidir).
Sabır acı meyvası tatlıdır.
115. Aşuv kelse akıl keter, aşuvdan akıl köp bolsa aşuv ne yeter.
Öfke gelse akıl gider, akıl öfkeden çok olsa öfke ne yapar.
116. Aşuv-düşpan, akıl-dos, aklıña akıl qos.
Öfke-düşman(dir), akıl-dost(tur), aklına akıl kat.
Öfkeyle kalkan zararlar oturur.
117. Aşuvın kelse, kolın tart.
Öfken gelse, kolunu sık.
Sabır eyle işine hayır gelsin başına.
118. Ata-anañ bar bolsın, bala kezde jar bolsın.
Baban-anan var olsun, çocuk vaktiyle yar olsun.
119. Ata-beyterek, bala-japırağ.
Baba-yüksek kavak, çocuk yaprak.
120. Ata-aşkar tav, ana-bavırındağı bulak, bala-jağasındağı kurağ.
Baba-yüksek dağ, ana-bağrındağı kaynak, çocuk-yakasındağı kuma parçası.
121. Ata körgeñ oğ jonar, ana körgeñ ton pişer.
Babayı gören ok yontar, anayı gören elbise biçer.
122. Ata sıylasañ adlıña keler.
Babaya hürmet etsen önüne gelir.
123. Ata tilin olmağan uldan bez, ana tilin olmağan kızdın bez.
Baba dilini almayan oğuldan kaç, ana dilini almayan kızdın kaç.
Baba sanatı oğluna mirastır.
124. Ata turıp bala söylese, şirkindiği.
Ağa turıp ini söylese, yerkindiği.
Baba dururken çocuk konuşsa, çirkinliği(dir).
Ağabey dururken kardeş konuşsa, serbestliği(dir).
Atlar nallanırken kurbağalar ayak uzatmaz.
125. Ata turıp ul söylegennen bez, ana turıp kız söylegennen bez.
Baba dururken oğlu konuşandan kaç, ana dururken kızı konuşandan kaç.
126. Ata-anadan jar yakın tuvışkannan mal yakın.
Ana-babadan yar yakın, akrabadansa mal yakın.

127. At-adamın anatı, as adamın uvatı.
At-adamın kanadı, a-adamın kvveti.
128. Atadan jaksı ul tusa, ar stinde ot janar.
Atadan jaman ul tusa, at stinde it abar.
Babadan iyi oğul doğsa, kar stinde ate yanar.
Babadan kt oğul doğsa, at stinde it sırır.
129. Atadan ul alsa zi alĐanı, ız alsa izi alĐanı.
Atadan erkek kalsa z kalır, kız kalsa izi kalır.
OĞlan doğuran vnsn, kız doğuran dvnsn.
130. Atağtı urı atan ledi, atağsız urı abın toltıradı.
Tanınan hırsız aÇlıktan lr, tanınmayan hırsız uvalını dldurur.
131. Atalı balanın avzı oynaydı, atasız balanın kzi oynaydı.
Babalı ocuğun ağzı oynar, babasız ocuğun gz oynar.
Analı kızın bedeni byr, anasız kızın dili.
132. Atalı jetim-arsız jetim, atasız jetim-yerke jetim.
Babalı yetim-arsız yetim, babasız yetim-ımarık yetim.
133. Atalı szge arsız ayırar, ağ pen aranı ındık ayırar.
Doğru sz arsız reddeder, ak ve karayı gerek ayırır.
134. Atanın balası bolma, adamın balası bol.
Babanın evldı olma, adamın evldı ol.
Babadan miras kalır adamlık kalmaz.
135. Atanın jamanı malĐa ortak, ezireyildin jamanı jana ortak.
Atanın kts mala ortak, Azrail'in kts cana ortak.
Baba eder oğul der.
136. Atanın kjili balada, balanın kjili dalada.
Babanın gnl evldında, evldın gnl dzde.
Baba oğluna bir bağ bağıqlamı, oğlu babaya bir salkım zm vermemi.
137. Atağ da bolsa bir joldas.
Baban da olsa bir yolda(tır).
138. Atağa ne keltirsen, aldınĐa sol keler.
Atağa ne ılsağ, balağda sana ılar.
Babana ne getirsen, nne o gelir.
Babana ne yapsan, ocuğunda sana onu yapar.
Ne doğrarsan aına o ıkar karına.
139. Atağ lsede, atağdı krgen lmesin.
Atan lsede atanı gren lmesin.
Babamın anamın leceğini bilseydim, kulağı dolu dariya satardım.

140. Atası jakşı körgeñin aytadı, atası jaman bergenin aytadı.
Aslı iyi olan gördüğünü söyler, aslı kötü olan verdiğini söyler.
141. Atası joqtıñ balası joq.
Babası olmayanın çocuğı yok.
142. Atasız uldıñ avzı ülken.
Babasız oğulun ağızı büyük.
Öksüz oğul göbeğini kendi keser.
143. Atasız üy bolsa da, assız üy bolmaydı.
Babasız ev olsa da aşsız ev olmaz.
144. Atıñ jaman bolsa, satıp kırtılırsın.
Kıatınıñ jaman bolsa, kıayıp kırtılırsın.
Atın kötü olsa, satıp kırtulırsın.
Hatunun kötü olsa, geri gönderırsın.
Erken kalkmayan avrat, söz dinlemeyen evlât, mahmuzla giden at kapıda varsa kaldır at.
145. Avıl iytinin kıuyrığı kıaykı.
Köyün iti kıuyruğunu dikır.
Kedi evinde aslan kesilir.
146. Avız bırev, kıulaq yekev.
Ağız bırdır, kıulak ikidir.
Bir söyle, iki dinle.
147. Avızğa kelgen söz arzan, avılğa kelgen böz arzan.
Ağıza gelen söz ucuz, köye gelen bez ucuz.
148. Avruv astan, dav kıarındaстан.
Hastalık aştan, kavga kardeşten.
149. Avruvdan edet jaman.
Alışkanlık hastalıktan beter(dir).
Alışmış kudurmuştan beterdir.
150. Avzı kııysık bolsa da bıydın balası söylesın.
Ağız eğrı olsa da zengin çocuğı konuşsun.
Kelin ayıbını takke örter.
151. Avzına kelgenın söylev-akımaqtıñ isı.
Aldına kelgenın jev-ayvanın isı.
Ağızına gelenı söylemek-ahmağın isı.
Önüne gelenı yemek-hayvanın isı.
Boş boğazla piş boğaz belâdan kırtulmaz.

152. Avzına iye bol.
Ağzına sahip ol.
Ağzına girenle ağzından çıkana dikkat et.
153. Avzında sözi turmastıñ, bir jerde özi turmas.
Ağzında sözü durmayanın kendisi bir yerde durmaz.
Boş fıçı çok ses çıkarır.
154. Ay-ortak, kün-ortak, jaqsı-ortak.
Ay-ortak, gün-ortak, iyilik-ortaktır.
155. Ay dese-avzı bar, kün dese-közi bar.
Ay dese-ağzı var, gün dese-gözü var.
156. Ayağı jaman tördi bılgar, avzı jaman yeldi bılgar.
Ayağı kötü (olan) baş köşeyi kirletir, ağzı kötü (olan) milletini kirletir.
157. Ayağı kişi süygenin kiyer, ayağı ülken sıyğanın kiyer.
Ayağı küçük olan sevdiğini giyer, ayağı büyük olan sığıdığını giyer.
158. Ayağın körüp asın iş, anasın körüp kızın al.
Ayağına bakıp aşını iç, anasına bakıp kızını al.
Kenarına bak bezini al, anasına bak kızını al.
159. Ayağ-azamat, kol-mülük, bas-sandık, til-kilt.
Ayak-yetişmiş adam, kol-mülk(tür), baş-sandık, dil-kilit(tir).
160. Aydıñ jarığı özine tüspeydi.
Ay ışığı kendini aydınlatır.
161. Ayğa boyımız jetse, künge kolımız jetedi.
Aya boyumuz yetişse, güneşe kolumuz yetişir.
162. Ayrandı körüp azba, kıımızdı körüp kızba.
Ayranı görüp azma, kımızdı görüp kızma.
163. Aytışkan soñ dav yemes pe, alışkan soñ jav yemes pe?
Tartışmanın sonu kavga değil mi, dövüşmenin sonu düşmanlık değil mi?
164. Aytқан söz, atқан oқ-қайтпады.
Söylenen söz, atılan ok-dönmez.
Söz ağızdan çıkar.
165. Aytпас jerde avzıñ jap.
Söylenmeyecek yerde ağzını kapa.
166. Aytпас jerde tilindi tart, atпас jerde қолını tart.
Söylenmeyecek yerde dilini çek, atılmayacak yerde kolunu çek.

167. Aytpasa bilmeydi, aşpasa körmeydi.
Söylemese bilmez, açmasa görmez.
168. Aytpasa bilmeysin, aşpasa körmeydin.
Söylemezse bilmezsin, açmazsa görmezsin.
169. Ayumen joldas bolsañ, aybaltañ janında bolsın.
Ayıyla yoldaş olsan, uzun saplı baltan yanında olsun.
170. Az as, köp niyet.
Az aş, çok niyet.
171. Az söz-altın, köp söz-kümüş.
Az söz-altın, çok söz-gümüş.
Söz gümüşe sükut altındır.
172. Azdın atası bir, köptin batası bir.
Azın atası bir, çoğunun duası bir.
173. Bağa kölinde patşa, balık suvında patşa, jigit yelinde patşa.
Kurbağa gölünde paşa, balık suyunda paşa, yiğit memleketinde paşa.
174. Bağpasa mal keter, kıaramasa eyel keter.
Bakmazsa mal gider, korumazsa kadın gider.
175. Bal kıuyğan barmağın jalar.
Bal koyan parmağını yalar.
Bal tutan parmağını yalar.
176. Bal tamğan tilden, uv da tamar.
Bal damlayan dilden zehir de damlar.
177. “Bal, bal” degenmen avız demdi bolmaydı.
“Bal, bal” demeyle ağız tatlı olmuyor.
“Bal, bal” demekle ağız tatlanmaz.
178. Bala adamdın bavır yeti.
Çocuk adamın ciğeri(dir).
179. Bala köñildin güli, közdin nuru.
Çocuk gönlünün güli, gözünün nuru.
180. Bala külkige toymas, jaman uykığa toymas.
Çocuk gülmeye doymaz, tembel uykuya doymaz.
Abdal düğünden çocuk oyundan usanmaz.
181. Balağa pısağ bermeseñ bir jılar, pısağ berseñ yeki jılar.
Çocuğa bıçak vermesen bir ağlar, bıçak versen iki ağlar.
Tedbirde kusur eden takdire bahane bulur.

182. Balalı üy-bazar, balasız üy-mazar.
Çocuklu ev-pazar, çocuksuz ev-mezar.
183. Balalı üydin urlığı jatpas.
Çocuğu (olan) evin hırsızı uyumaz.
184. Balalı üyrek kölden ketpes, balası jas yelden ketpes.
Yavrulu ördek gölden gitmez, çocuğu genç (olan) memleketten gitmez.
185. Balalık şağı-patşanın tağı.
Çocukluk çağı-padişahın tahtı.
186. Balam-balım, balamnın balası-janım.
Evlâdım-balım, evlâdımın evlâdı-canım.
187. Balan jaqsı bolsa, jerdiñ üsti jaqsı.
Balan jaman bolsa, jerdiñ astı jaqsı.
Evlâdın iyi olsa, yerin üstü iyi.
Evlâdın kötü olsa, yerin altı iyi.
188. Balanı iske buvir, sañınan öziñ jügir.
Çocuğuna iş buyur, kendin peşinden koş.
Çocuğa iş buyuran ardınca kendi gider.
189. Balanın uyatı-ekege, kızdıñ uyatı-şeşege.
Çocuğun utancı-babaya, kızın utancı-anaya.
190. Balası ekesine üyretpes.
Çocuk babasına öğretmez.
191. Balığı joқ köl kısr, balı joқ gül kısr.
Balığı olmayan göl kısr, balı olmayan gül kısr.
192. Balık basınan sasıdı, jaman ayağınan sasıdı.
Balık başından kokar, kötü adam ayağından kokar.
193. Bar bolsañ taspа, joқ bolsañ sapsа.
Var(lıklı) olsañ havalanma, yok(sul) olsañ şaşma.
194. Barıña razı bol, joғıña sabırlı bol.
Varına razı ol, yoғuna sabırlı ol.
195. Barlıқ murat yemes, joқtıқ uyat yemes.
Varlıқ murat deғil, yokluk ayıp deғil.
196. Barsa önerdi üyren.
Varsa hüneri öğren.

197. Bas bolmaq oñay, bastamaq kıyın.
Baş olmak kolay, başlamak zor.
198. Bas jarılsa bōrik işinde, qol sınısa jeñ işinde.
Baş yarılrsa şapkanın içinde, kol kırılrsa yen içinde.
Baş yarılrsa bōrk içinde, kol kırılrsa kürk içinde.
199. Bas kespek bar, til kespek joq.
Baş kesmek var, dil kesmek yok.
200. Basın avırğan baqsığa baradı, davlı kisi jaqsığa baradı.
Başı ağıran büyücüye gider, davalı adam iyi (adama) gider.
201. Basına is tüskeñde jaqsı kömek teser, jaman külip keter.
Başına iş açılrsa iyi (olan) yardım eder, kötü (olan) gülüp geçer.
İyi dost kötü günde belli olur.
202. Basıñdı davğa dersen de, joldasıñdı javğa berme.
Başını davaya versen de yoldaşını düşmana verme.
203. Başka bele tilden.
Dil başa belâ(dır).
Dil kesik baş selamet.
204. Basta miy joq bolsa, yeki ayakka küş tüser.
Başta beyin olmazsa, güç iki ayağa düşer.
Bir evde düzen varsa düzen olmaz o evde.
205. Batırdıñ jolı iygi.
Yiğidin yolu iyilik(tır).
206. Batırdıñ sözi mıñ tengelik.
Yiğidin sözü bin tengelik.
207. Bay at minse “qayırlı bolsın” deydi, at minse “qaydan aldın” deydi.
Zengin ata binse “hayırlı olsun” derler, fakir ata binse “nereden aldın” derler.
208. Bay bavırın tanımas, savda dosqa qaramas.
Zengin akrabasını tanımaz, ticaret dosta bakmaz.
Dostluk başka alışveriş başka.
209. Bay bir borandıq, batır bir oqtıq.
Zengin bir fırtınalık(tır), yiğit bir okluk(tur).
210. Bay bolğan adam baqırıp bolmaydı.
Zengin olan adam bağırmaz.
211. Bay bolıp körgenim joq, jarlı bolıp ölgenim joq.
Zengin oldum görenim yok, fakir oldum ölenim yok.

212. Bay küyigi sırtta, bala küyigi işte.
Zengin acısı sırtında, çocuk acısı içinde.
213. Bay toyğanına kekiredi, kedey aştıktan sekiredi.
Zengin doyduğunda geçirir, fakir açlıktan sektirir.
214. Baydı mal basadı, jarlını bala basadı.
Zengini mal bastı, fakiri çocuk bastı.
215. Baydın malı kadirli, jarlınıñ jamı kadirli.
Zenginin malı değerli, fakirin canı değerli.
216. Bayın jetse de aqılınıñ jetken joq.
Boyun yetsede aqlın yetmez.
217. Bay küyigi-yetekte, bala küyigi-jürekte.
Zenginin acısı-etekte, çocuk acısı-yürekte.
Evlâdın var mı derdin var.
218. Baylıq murat yemes, joqtıq uyat yemes.
Zenginlik murat değil, yokluk utanç değil.
Fakirlik ayıp değil.
219. Baylıq, baylıq yemes, birlik baylıq.
Zenginlik, zenginlik değil, birlik zenginlik(tir).
220. Baylavlı iyt üregen, baylavlı ögiz süzegen.
Bağlanmış it korkutur, bağlanmış öküz vurur.
221. Bazar bay, aluvşı kedey.
Pazar zengin, alan fakir.
222. Bazar aqşalığa bazar, aqşasızęa nazar.
Pazar paralıya pazar, parasız olana nazar.
223. Bergen jomart yemes, alęan jomart.
Veren cömert değil, alan cömert.
224. Bergen mırza yemes, alęan mırza.
Veren efendi değil, alan efendi.
Vermek almaktan daha iyidir.
225. Bergenniñ betine qarama.
Verenin yüzüne bakma.
226. Bermese de bay jaqsı, jemese de may jaqsı.
Vermese de zengin iyi, yemese de yağ iyi.

227. Bermestin ası pismes, kazanı ottan tüşpes.
Vermeyenin aşu pişmez, kazanı ateşten kalkmaz.
Kedi beslemeyen fareleri besler.
228. Bermestiñ siltavı köp.
Vermek istemeyenin bahanesi çok.
229. Berse kolınan, bermese jolınan.
Verse kolundan, vermese yolundan.
230. Bersen alarsın yeksen orarsın.
Versen alırsın eksen biçersin.
231. Besiksiz üyde bereke joğ.
Beşiksiz evde bereket yok.
Çocuksuz evde bereket yok.
232. Betim jaman bolsa da niyetim jaksı.
Yüzüm çirkin olsa da niyetim iyi.
Görünüşe aldanma.
233. Betine keler uyatın, özi bilip jusa iygi.
Yüzüne utanç gelirse, kendi bilip yıkasa daha iyi.
234. Betiñ kısığ bolsa, aynağa ökpeleme.
Yüzün eğri olsa, aynaya küsme.
235. Beybişege malın berer, toğalğa janın berer.
İlk karısına malını verir, ikinci karısına canını verir.
İlk avrat çarık, sonraki sarık.
236. Beybit yelde bereke bar.
Barış (olan) memlekette bereket var.
237. Bileğiñe senbe bilimiñe sen.
Bileğiñe güvenme bilgine güven.
238. Bilek bir bolsa da barmak başka.
Bilek bir olsa da parmak başka.
Beş parmak bir değıl.
239. Bilek birdi, bilim mıñdı jığadı.
Bilek birini, bilim binini yener.
Kalem kılıçtan keskindir.
240. Bilemin dep mağtanba, señen de bilgiş tabılar.
Biliyorum diye övünme, senden de bilgili bulunur.

241. Bilgen kisi urını paķır deydi.
Bilmegen kisi urını batır deydi.
Bilen kişi hırsıza fakir der.
Bilmeyen kişi hırsıza batır der.
242. Bilgennen de öter bir is, bilmegen de öter bir is.
Bilen de yapar bir iş, bilmeyen de yapar bir iş.
Bilen de iş yapıyor, bilmeyen de iş yapıyor.
243. Bilim iynemen ķudık kazğanday.
Bilim iğneyle kazılan kuyu(dur).
244. Bilimdi eyel başına ķaraydı, bilimsiz eyel jasına ķaraydı.
Bilgili kadın başına bakar, bilgisiz kadın yaşına bakar.
245. Bilimdi ölse, kağızda atı ķalar.
Usta ölse, istegen zatı ķalar.
Bilge ölse, kağıtta adı kalır.
Usta ölse, yaptığı eser kalır.
Alim unutmuş kalem unutmamış.
246. Bilimniñ bası-beynet, sonı-zeynet.
Bilimin başı zor, sonu rahat.
247. Bilimsizdiñ sözi bilektey, bilimdiniñ sözi jibektey.
Bilgisizin sözü yumruk gibi, bilginin sözü ipek gibi.
Cahilin dostluğundansa alimin düşmanlığı yeğdir.
248. Bilmegen miñ pelege tutılar, bilgen miñ peleden ķutılar.
Bilmeyen bin belaya tutulur, bilen bin beladan kurtulur.
249. Bir aştıktın bir toķtıđı bar.
Bir açlığın bir tokluğu var.
250. Bir avılda miñ tuvısıñ bolğansa, er avılda bir tuvısıñ bolsın.
Bir köyde bin akrabın olana kadar, her köyde bir akrabın olsun.
251. Bir başka-bir köz.
Bir başa bir göz.
Bir aynaya bir kız, bir kafaya bir göz.
252. Bir davda yeki kümen joķ, bir iske yeki jaza joķ.
Bir davada iki şüphe olmaz, bir işte iki ceza olmaz.
İki baş bir kazanda kaynamaz.
253. Bir jeñnen ķol şığar bir jağadan bas şığar.
Bir yenden kol çıkar, bir yakadan baş çıkar.

254. Bir jol bar-alıs, alıs ta bolsa-jaqın.
Bir yol var-uzak, uzak ta olsa-yakın.
255. Bir qazanğa yeki biyday qıvırılmas.
Bir kazanda iki bulgur kızarmaz.
Bir çöplükte iki horoz ötmez.
256. Bir kemedeginiñ janı bir.
Gemidekilerin canı bir.
257. Bir kişi taqqa minse qırık kişi atqa miner.
Bir kişi tahta binse kırk kişi ata bincer.
258. Bir körgeñ-tanı, yeki körgeñ-tuvıs.
Bir gördün-tanıdık, iki gördün-akraba.
259. Bir kün urısқан üyde, qırık kün bereke bolmas.
Bir gün evde kavga olsa, kırk gün bereketti olmaz.
260. Bir künge urıstıñ qırık kündik qırsıǵı bar.
Bir günlük kavganın kırk günlük uǵursızluǵı var.
261. Bir mıltıqtıñ avzına mıñ kişi sıyǵadı.
Bir tüfeǵin aǵzına bin kişi sıǵar.
262. Bir paydadın keşken, mıñ kisimen dos boladı.
Bir faydadın vazgeçsen, bin kişiyle dost olursun.
Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez.
263. Bir payda-payda, yeki payda qayda.
Bir fayda fayda(dır), iki fayda nerde(dir).
264. Bir üy aş bolsa, avıl aş, avıl aş bolsa, yel aş.
Bir ev aç olsa, köy aç, köy aç olsa, ulus aç.
265. Bir yetikke yeki ayak sıymas.
Bir çizmeye iki ayak sıǵmaz.
266. Birev bilmegendi birev biledi, birev jılasa birev küldi.
Biri bilmezse biri bilir, biri aǵlarsa biri güler.
Bir alimin bilmediǵini bir arif bilir.
267. Birev janına joldas, birev malına joldas.
Birisı canına yoldaş birisi malına yoldaş.
268. Birev toyıp sekiredi, birev toñıp sekiredi
Biri doyar sektirir, biri donar sektirir.

269. Birev zebir yetse, sen sabır yet.
Biri hakaret etse, sen sabret.
Sabırın sonu selamettir.
270. Birevdiñ boyı alası, birevdiñ ayı alası.
Birin boyu alçak, birinin fikri alçak.
271. Birevdiñ sözi edemi, birevdiñ közi edemi.
Birin sözü güzel, birinin gözü güzel.
272. Birevge ashana kerek, birevge baspana kerek.
Birine lokanta gerek, birine sığınak gerek.
273. Birevge dep kör kızba özün tüsersin.
Birine deyip mezar kazma kendin düşersin.
274. Birge turmaq bar, birge jürmek joq.
Birge tumaq bar, birge ölmek joq.
Birlikte durmak var, birlikte yürümek yok.
Birlikte doğmak var, birlikte ölmek yok.
275. Birliğı joqtıñ tirligi joq.
Birliğı olmayanın dirliğı olmaz.
276. Birlik bar jerde-tirlik bar.
Birlik olan yerde-dirlik var.
Nerde birlik orada dirlik.
277. Birlik joq bolsa üyin joq, üyin joq bolsa küyin joq.
Birlik olmasa evin yok, evin olmasa durumun yok.
278. Bitken iske sınşı köp, pisken aşka jevşi köp.
Biten işin eleştireni çok, pişen aşın yiyeni çok.
Araba devrilince yol gösteren çok olur.
279. Biyıkke şıksan közin aşıladı, jaksımen söyleseñ köñilini aşıladı.
Yükseğe çıksan gözün açılır, güzel söylersen gönlün açılır.
280. Bolat bügilmes, şort sınar.
Çelik bükülmez, muhakkak kırılır.
Ağaç kökünden yıkılır.
281. Bosqa bergense, dosqa ber.
Boş (olana) vermektense dost (olana) ver.
282. Bardıñ bir joqtığı bar, aştıñ bir toqtığı bar.
Varın bir yokluğu var, açın bir tokluğu var.
Her inişin bir yokuşu var.

283. Boy jetpegen jerge-oy jetedi, kıran jetpegen jerge-kiyal jetedi.
Boyun yetmediği yerde fikir yeter, beccerinin yetmediği yerde hayal yeter.
284. Boydahtı ulım bar deme, bukanı malım bar deme.
Bekar oğlum var deme, boğam malım var deme.
Ağaca dayanma kuru, insana dayanma çürür.
285. Börük kiygenniñ namısı bir.
Şapka takanın (da) namusu bir.
286. Böten yelge patşa bolğansa, öz yelinde şopan bol.
El memleketinde paşa olmaktansa, kendi memleketinde çoban ol.
287. Bul zamanniñ isin yesti kisi bitirmeydi, yepti kisi bitiredi.
Bu zamanın işini akıllı kişi bitirmez hünerli kişi bitirir.
288. Bult bolsa kün javar, aşık bolsa jılınar,
Ösken tuğan jerlerin tentek umıtar.
Bulut olsa hava yağar, açık olsa ısıtır,
Büyüdüğü, doğduğu yerleri yaramaz unuttur.
289. Bulttan şıkkın kün aşçı, jaman katınıñ tili aşçı.
Buluttan çıkan güneş acı, kötü hatunun dili acı.
290. Burın kelgen qonaq, soñ kelgen qonaqqa orın berer.
Önce gelen misafir, son gelen misafire yer verir.
291. Buviimsız jerde pışak urma.
Eklemsiz yere bıçak vurma.
292. Buzav urlağan ögizdi de urlaydı.
Buzağı döven öküzü de döver.
293. Bükirdiñ belin qabir tüzetedi.
Bükülmüş belini kabir düzeltir.
294. Bütin bersen bütin alarsıñ.
Bütün versen bütün alırsın.
295. Darya jañınan qudıq qazba.
Denizin yanında kuyu kazma.
296. Dav arımas, altın şirimes.
Tartışma hafiflemez, altın çürümez.
297. Dav kırık yılda bitse de, kırşın kettim deydi.
Tartışma kırk yılda bitse de, gençlik gittim der.

298. Dayın aşka tik kaşık.
Hazır aş dik kaşık.
Hazıra dağlar dayanmaz.
299. Deldep atıp javdı öltir, deldep ayıp davdı öltir.
İsabetli atıp düşmanı öldür, isabetli konuşup kavgayı söndür.
300. Deledep atıp javdı jeñ, deledep ayıp davdı jeñ.
Delili atıp düşmanı yen, delili söyleyip davayı yen.
Delilsiz cennete bile girilmez.
301. Devlet yesikten kiredi, bala besikten kiredi.
Mal-mülk eşikten girer, çocuk beşikten girer.
302. Dos başka qaraydı, düşpan ayakka qaraydı.
Dost başa bakar, düşman ayağa bakar.
Dost başa bakar düşman ayağa.
303. Dos bergeniniñ tüsine qaramaz.
Dost verdiğinin görünüşüne bakmaz.
304. Dos jılatıp aytar, düşpan küldirip aytar.
Dost ağlatıp söyler, düşman güldürüp söyler.
Dost acı söyler.
305. Dos mas bolsa qas bolar.
Dost sarhoş olsa düşman olur.
306. Dos sırtıñnan maqtar, düşpan köziñe maqtar.
Dost arkandan över. düşman yüzüne över.
Dostun sertliğinden korkma düşmanın yaltaklanmasından kork.
307. Dos tabılsa as tabılmaydı.
As tabılsa dos tabılmaydı.
Dost bulunsa aş bulunmaz.
Aş bulunsa dost bulunmaz.
308. Dos yesebi köñilden.
Dost hesabı gönülden(dir).
309. Dosıña külme başıña keledi.
Gülme dostuna gelir başına.
310. Dosıñmen dos bolğanğa şattan.
Düşpanmen dos bolğannan şaktan.
Dostunla dost kurana sevin.
Düşmanla dost kurandan sakın.

311. Dosıñmen köp söylespe jolınan alar.
Düşpanıñmen köp sılaspa sıırñdı alar.
Dostunla ok konuma yolundan kalır.
Düşmanınla ok hürmetleşme sıırını alır.
312. Dosıñnıñ közinde bolğansa, köñilinde bol.
Dostunun gözünde olmaktansa gönlünde ol.
313. Dos-yegiz, düşpan-segiz.
Dost-ikiz, düşman-sekiz.
314. Düniyede tas attı, tastı yeritken as tetti.
Dünyada taş katı, taşı eriten a lezzetli.
315. Düniyede tas attı, tastan da bas attı.
Dünyada sert olan tatır, tatan da sert olan batır.
Ummadığın taş baş yarar.
316. Düşpannıñ közi törtev.
Düşmanınnıñ dört gözü var.
317. Düşpan ne demeydi, túske ne kirmeydi.
Düşman ne demez, rüyaya ne girmez.
318. Düşpannan bir satan, jaman dostan mıñ satan.
Düşmandan bir saklan, kötü dosttan bin saklan.
Akıllı düşman akılsız dosttan iyidir.
319. Edepti bala arlı bala, edepsiz bala sorlı bala.
Edepli ocuk namuslu ocuk(tur), edepsiz ocuk zavallı ocuk(tur).
320. Ekeniñ adirin balalı bolğanda bilersin.
Babanın kadrini ocuklu olduğunda bilirsin.
321. Ekeñ bermegendi bazar beredi.
Babanın vermediğini pazar verir.
322. Ekimiñ durıs bolmasa, jurt buzıladı.
Savdañ durıs bolmasa, narı buzıladı.
Kaymakamın dürüst olmazsa, yurt bozulur.
Tüccar dürüst olmazsa, fiyat bozulur.
323. Eلسiz adam sürinşek, aılsız adam yerinşek.
Gücsüz adam dikkatsiz(dir), akılsız adam tembel(dir).
324. Erkim öz boyuna arap ton pişer.
Herkes kendi boyuna bakarak elbise bier.
Ayağını yorganına göre uzat.

325. Erkim öz muşın aytadı.
Herkes kendi gamını söyler.
Koyun can derdinde kasap yağ derdinde.
326. Erkimniñ bir ańdığan javı bar.
Herkesi bekleyen bir düşmanı var.
327. Erkimniñ öz jeri-jumak.
Herkesin öz yeri-cennet.
328. Eycl jerden şıkkın joq, o da yerkektiñ balası.
Yerler kökten tüsken joq, eycl onıñ anası.
Kadın yerden çıkmamış, o da erkeğın evlâdı.
Erkekler gökten düşmemiş, kadın onun anası.
329. Eycl jolı-jinişke.
Kadının yolu-ince(dir).
330. Eycl jomartıq kılğanda, yerkek namartıq kılğamı ölüm.
Kadının cömertlik yapması, erkeğın namertlik yapması ölüm(dür).
331. Eycl yerden ketse de yelden ketpeydi.
Kadın crinden gitsede memleketinden gitmez.
332. Eyeli joq üy-jetim.
Kadını olmayan ev yetim(dir).
333. Ezil apat keltirer.
Şaka afet getirir.
Şakamın somı kakadır.
334. Ezilde kek joq, ösekte şek joq.
Şakada kin yok, dedikoduda sınır yok.
Alemin ağzına kırk arşın bez yetişmez.
335. Gül össe jerdiñ körki, kız össe yeldiñ körki.
Gül yetişse yerin güzelliği, kız yetişse milletin güzelliği.
336. Ğılım-teñiz, bilim-kayıq.
İlim-deniz, bilim-kayıq.
337. Ğılımın yakın bolsañ, kolıñ jeter.
Zalımın yakın bolsañ, başın keter.
İlimle yakın olsan, kolun yeter.
Zalimle yakın olsan başın gider.
338. Han bolsa jav köp, biy bolsa dav köp.
Han olsa düşman çok, hakim olsa dava çok.
Büyük başın büyük derdi olur.

339. Hannan kazık biyden taqpaq.
Handan kazık hakimden tokat.
340. Hannıñ qasında bolğansa suvdıñ başında bol.
Hanın karşıısında olmaktansa suyun başında ol.
341. Imıranı buzbağ jamannıñ isi, qatardı buzbağ şabannıñ işi.
Anlaşmayı bozmak kötünün işi, sırayı bozmak tembelin işi.
342. Intımağ bolmay is bolmas.
Birlik olmadı mı iş olmaz.
El eli yıkar iki el yüzü yıkar.
343. Intımaqtıq is bitirer.
Birliktelik iş bitirir.
Birlikten kuvvet doğar.
344. İlim-bulağ, bilim-şırağ.
İlim-kaynak, bilim-mum.
345. İlim-dariya köl, nadandıq susız şöl.
İlim-derya, göl, cahillik susuz çöl.
346. İşin aq bolsa teñiriñ jaq.
İşin ak olsa tanrın yanında(dır).
Doğrunun yardımcısı Allahtır.
347. İşilmegen as umen teñ, kişi kirmegen üy körmek teñ.
İçilmeyen aş zehire benzer, insanın girmedığı ev mezara benzer.
348. İyesin sıylağanıñ iytine süyck sal.
Sahibini sayan itin önüne kemik at.
349. İyne ötken jerden jipte öter.
İğnenin geçtiğı yerden ipte geçer.
350. İyt jamanı tüz qorır, jigit jamanı kız qorır.
Kötü köpek düzlüğü korur, kötü yiğit kızı korur.
351. İyt qutırsa iyesin qabar dav qutırsa biyin tabar.
İt kudurursa sahibini kapar, dava büyüse hakimi bulur.
352. İyt toyğan jerine, yer tuğan jerine.
İt doğduğı yere, er doyduğı yere (gider).
353. İytpen oynasañ ünersiñ, balamen oynasañ külersiñ.
İtle oynarsan ürperirsin, çocukla oynarsan gülersin.
354. İzdegen muratına jeter, jalqavdıñ ömiri kijinuvmen öter.
Arayan muradına erer, tembelin ömrü tehdit etmekle geçer.

355. İzdegen tabadı, surağan aladı.
Arayan bulur, soran alır.
Danışan dağı aşmış danışmayan düz ovada şaşmış.
356. İzgi iske iylansañ, kıday seni süyer.
Javıs iske iylansañ, kıday töbeñnen urar.
İyi işe inansan, Allah seni sever.
Kötü işe inansan, Allah tependen vurur.
357. Jaqın talassa, jatqa jem bolar.
Yakın olanlar dalaşsa, yabancıya yem olur.
358. Jaqınğa ötirik aytpa, şetke sıvındı aytpa.
Yakınına yalan söyleme, yabancıya sıvını söyleme.
359. Jaqınğa ötirik aytpa, betiñ yerteñ kızarar
Alışka ötirik aytpa, kıda bolıp kız alar.
Yakınına yalan söyleme, yarın yüzün kızarır.
Uzaktakine yalan söyleme, dünürün olup kız alır.
Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.
360. Jaqsı-ay men kündeı, elemge birdeı.
İyilik-ay ve güneştir, alemde birdir.
361. Jaqsı adam yeldiñ ırısı, jaqsı söz janniñ tınısı.
İyi adam milletin talihi, iyi söz canının nefesi.
362. Jaqsı arına kul, jaman malına kul.
İyi (adam) namusuna kul, kötü (adam) malına kul.
363. Jaqsı bala yeline bas boladı, jaman bala yeline kas boladı.
İyi çocuk milletine baş (önder) olur, kötü çocuk milletine düşman olur.
İyi evlât babayı vezir kötü evlât babayı rezil eder.
364. Jaqsı bala-süyik, jaman bala-küyik.
İyi çocuk-sevinç(tir), kötü çocuk-üzüntü(dür).
365. Jaqsı baykap söyler, jaman şaykap söyler.
İyi (adam) bakar söyler, kötü (adam) sallar söyler.
366. Jaqsı baykap söyler, jaman şaykap söyler.
İyi (olan) görüp söyler, kötü (olan) sallar söyler.
367. Jaqsı bolsan keliñsek, bola körme yerinşek.
İyi gelin olmak istersen, hiçbir şeyden erinmezsin.

368. Jaqsı da jattık joq, jamanda jaqındık joq.
İyide yabancılık yok, kötüde yakınlık yok.
369. Jaqsı dos üşin jan piyda.
İyi dostu can feda.
370. Jaqsı eyel jaman yerkekti tüzededi.
İyi kadın kötü erkeği düzeltir.
Yuvayı yapan dişi kuştur.
371. Jaqsı eyel teji joq joldas, tübi joq sırlas.
İyi kadın benzeri olmayan yoldaş, dibi olmayan sırdaş.
372. Jaqsı eyel zeynet, jaman eyel beynet.
İyi kadın huzur (verir), kötü kadın acı (verir).
Kadın var ev yapar kadın var ev yıkar.
373. Jaqsı iske keldi, jaman aşka keldi.
İyi (adam) işe geldi, kötü (adam) aşu geldi.
374. Jaqsı iyt iyeginin köz kulağı.
İyi köpek sahibinin gözü kulağıdır.
375. Jaqsı jaman bolmas, jüyrik şaban bolmas.
İyi (olan) kötü olmaz, hızlı (olan) yavaş olmaz.
Huylu huyundan vazgeçmez.
376. Jaqsı jerge jatsan, jaqsı tüs körersin, jaman jerge jatsan, jaman is körersin.
İyi yerde yatsan, iyi düş görürsün, kötü yerde yatsan, kötü iş görürsün.
Körle yatan şaşu kalkar.
377. Jaqsı joldıñ uzını jaqsı,
Jaman joldıñ kısqası jaqsı.
İyi yolun uzununu iyi,
Kötü yolun kısqası iyi.
378. Jaqsı jürgen jerine kent bolar, jaman jürgen jerine ot salar.
İyi yürüdüğü yerde kent olur, kötü yürüdüğü yerde yangın bırakır.
379. Jaqsı kız-jağadağı kundız, jaqsı jigit-köktegi juldız.
İyi kız-yakadaki kunduz, iyi yiğit-gökteki yıldız.
Oğlanınki oğul balı, kızınki bahçe gülü.
380. Jaqsı menen jamanıñ janı birdey, arıq penen semizdiñ bavırı birdey.
İyi ve kötünün canı birdir, zayıf ve şişmanın ciğeri birdir.
381. Jaqsı ötirikten, jaman şındık artıq.
Acı gerçek, güzel yalandan üstündür.

382. Jaqsı söz jan süyindirer, jaman söz jan küyindirer.
İyi söz can sevindirir, kötü söz can acıtır.
Tatlı söz can azığı, acı söz baş kazığı.
383. Jaqsı sözge jan semirer.
Güzel sözle can beslenir.
384. Jaqsı taz basın jasırmaydı, jaqsı eyel asın jasırmaydı.
İyi kellik başını saklamaz, iyi kadın aşını saklamaz.
385. Jaqsı tilimen maqtanadı, jaman betimen maqtanadı.
İyi diliyle övündü, kötü yüzüyle övündü.
386. Jaqsı tuvsa yeldiñ ırısı, janbır javsa jerdin ırısı.
İyi (adam) doğsa milletin bahtı, yağmur yağsa yerin bahtı.
387. Jaqsıdan ekim qoysan, yeldi tüzeter.
Jamannan ekim qoysan, yeldi jüdeter.
İyiden başkan seçsen memleketi düzeltir.
Kötüden başkan seçsen memleketi sömürür.
Baş nereye giderse ayakta oraya gider.
388. Jaqsıdan jaman tuvsa, yem tabılmas.
Jamannan jaqsı tuvsa, teñ tabılmas.
İyilikten kötülük doğsa, ilacı bulunmaz.
Kötülüğten iyilik doğsa, eşi bulunmaz.
İyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik er kişinin kârı.
389. Jaqsıdan qaşpa, jamañğa baspa.
İyiden qaçma, kötüye basma.
390. Jaqsığa aytsan biledi, jamañğa aytsan küledi.
İyiye sorsan bilir, kötüye sorsan güler.
391. Jaqsığa janas, jamannan qaş.
İyiye yanaş, kötüden qaç.
392. Jaqsığa yersen, jetersin muratqa, jamañğa yersen, qalarsın uyatqa.
İyi (adama) gitsen erersin muradına, kötü (adama) gitsen kalırsın utançla.
393. Jaqsılık ağaş basında, jamandıq ayak astında.
İyilik ağaç başında, kötülük ayak altında.
394. Jaqsılıkqa jaqsılık-er kisiniñ isi-dür.
Jamandıqqa jaqsılık-yer kisiniñ isi-dür.
İyiliğe (karşı) iyilik-her kişinin işidir.
Kötülüğe (karşı) iyilik-er kişinin işidir.

395. Jaqsılıq kılsañ bugün kıł.
İyilik yapsan bugün yap.
396. Jaqsılıqtın yerte-keştigi joq.
İyiliğın erkeni gecı yok.
397. Jaqsımen birge jürseñ, jaqsı bolarsıñ.
Jamanmen birge jürseñ, baqsı bolarsıñ.
İyi ile birlikte yürüsen, iyi olursun.
Kötü ile birlikte yürüsen, şaman olursun.
Kır atın yanında duran ya suyundan, ya huyundan.
398. Jaqsımen joldas bolsañ işiñ biter, jamanmen joldas bolsañ başıñ keter.
İyile yoldaş olsan işiñ biter, kötüyle yoldaş olsan başıñ gider.
İsin yanına varan is, misin yanına varan mis kokar.
399. Jaqsımen savda kılsañ, keriz bolmas.
Jamanmen savda kılsañ, tegis bolmas.
İyi adamla ticaret yapsan, kavga olmaz.
Kötüyle ticaret yapsan, düz olmaz.
400. Jaqsımen söyleseñ, köziñ aşılardı,
Jamanmen söyleseñ, köñiliñ basılardı.
İyi ile konuşsan, gözün açılır,
Kötü ile konuşsan, gönlün sıkılır.
401. Jaqsıniñ sözi kepil, jamanniñ ozi kepil.
İyi (adamın) sözü kefil, kötü (adamın) özü kefil.
402. Jaqsıniñ atı ölmeydi, ğalımnıñ hatı ölmeydi, ustanıñ zatı ölmeydi.
İyi (adamın) adı ölmez, alimin yazısı ölmez, ustanın eseri ölmez.
403. Jaqsıniñ janı-jannat.
İyiyin canı-cennet.
404. Jaqsıniñ kadiri ölgende biliner, jaqsı attın kadiri mingende biliner.
İyi (adamın)ın kıymeti ölede bilinir, iyi atın kıymeti üstüne bilinir.
405. Jaqsıniñ kadirin jaqsı biler.
İyiliğın kadrini iyilik bilir.
406. Jaqsıniñ özide jaqsı, sözi de jaqsı.
İyi (adamın) özü de iyi, sözü de iyi.
407. Jaqsıniñ künde bir üyi keñiydi.
Jamanniñ künde bir üyi kemiydi.
İyiyin günde bir evi genişler.
Kötünün günde bir evi daralır.

408. Jaqsının sözi aqıl şaqradı, jamanın sözi aşuv şaqradı.
İyyin sözü akıl çağırır, kötünün sözü hırs çağırır.
409. Jaqsının attan jıǵılǵanı da jaqsı.
İyyin attan düşmesi de güzel(dır).
410. Jaqsının sözi kepil, jamanın özi kepil.
İyyin sözü kefil, kötünün özü kefil.
411. Jaqsının tili tetti, jamanın janı tetti.
İyyin dili tatlı, kötünün canı tatlı.
412. Jolavşının azığı jolında.
Yolcunun yemeği yolunda.
Yolcu yolunda gerek.
413. Jalǵan söz ras sözdi joq kıladı.
Yalan söz doǵru sözü yok eder.
Yalancının evi yanmış kimse inanmamış.
414. Jalǵız ağaş orman bolmas, jalǵız kirpiş qorǵan bolmas.
Tek ağaçtan orman olmaz, tek kerpiçten kale duvarı olmaz.
Yalnız taştan duvar olmaz.
415. Jalǵız ağaş üy bolmas, jalǵız adam biy bolmas.
Tek ağaçtan ev olmaz, tek adamla dans olmaz.
Yalnız taştan duvar olmaz.
416. Jalǵız iyttin ürğeni bilinbes, jalǵız kisiniñ jürğeni bilinmes.
Yalnız itin ürğesi bilinmez, yalnız kişinin yürümesi bilinmez.
417. Jalıqpasan jav jeñersin.
Yorulmasan düşmanı yenersin.
418. Jaman adam oñay isti keş kılar.
Kötü adam kolay işi geç yapar.
419. Jaman avızdan jalınday söz şıǵadı.
Kötü ağızdan alev gibi laf çıkar.
420. Jaman da bolsa aman bolsın.
Kötü de olsa saǵlıklı olsun.
421. Jaman da olsa urpaq qalsın öz ornında otın jansın.
Kötü de olsa nesil kalsın kendi yerinde ateş yansın.
422. Jaman dos, javıñmen birge şabadı.
Kötü dost düşmanınla birlikte saldırır.

423. Jaman jigit toğay buzar, jaman eyel üy buzar.
Kötü yiğit ormanı bozar, kötü kadın evi bozar.
Kadın var ev yapar, kadın var ev yıkar.
424. Jaman joldas javğa aldırar.
Kötü yoldaş düşmana kaptırır.
425. Jaman katın töseginen belgili, jaman jigit yesebinen belgili.
Kötü kadın döşeğiyle belli olur, kötü yiğit hesabıyla belli olur.
Kadın döşeğinden yiğit eşeğinden belli olur.
426. Jaman kisi kekşil.
Kötü kişi kinlidir.
427. Jaman köldiñ suvı aşçı, jaman eyeldiñ tili aşçı.
Kötü gölün suyu acı, kötü kadının dili acı.
428. Jaman özen ötkel bermes.
Kötü nehir geçit vermez.
429. Jaman söz janğa kirgen tiken.
Kötü söz cana giren diken(dir).
430. Jamanda bolsa ağamız, jaqsınıñ qaydan tabamız.
Kötüde olsa ağamız, iyisini nereden buluruz.
431. Jamandardıñ jaqsısı bolğanşa, jaqsılardıñ jamanı bol.
Kötülerin iyisi olmaktansa iyilerin kötüsü ol.
432. Jamandı aşqa tartsañ da iske tartpa.
Kötüye aş versen de iş verme.
433. Jamandıq jasırınbaydı.
Kötülük saklanmaz.
434. Jamandıq kılsañ özgege, jaqsılıq kılsañ özine.
Kötülük yapsan başkasına, iyilik yapsan kendine.
İyilik eden iyilik bulur.
435. Jamandıq payda yetpeydi, jaqsılıq zaya kepteydi.
Kötülük fayda etmez, iyilik ziyan olmaz.
İyilik yap denize at balık bilmese Halık bilir.
436. Jamanğa jaqsılıq kılsa bilinbes.
Jaqsığa jamandıq kılsa umıtpas.
Kötüye iyilik yapsa bilinmez.
İyiye kötülük yapsa unutmaz.

437. Jamanğa jaqsılıq yetpe.
Jaqsılıq yetse qaytar dep küpte.
Kötülüğe iyilik yapma.
İyilik yapsan geri dönecek diye bekleme.
438. Jamanğa jalınba javına tabınba.
Kötüye yalvarma düşmana tapma.
439. Jamanğa sıvındı aytpa,
Sıvındı aytsaŋ da şınıvındı aytpa.
Kötüye sıvını söyleme,
Sıvını söylesen de gerçeği anlatma.
440. Jamanğa sıvındı aytpa, tar jerde ayğaq bolar.
Kötüye sıvını anlatma, dar yerde delil olarak kullanır.
Deme dostuna der dostuna ikisi birleşip saman basarlar postuna.
441. Jamanğa şöp batadı, jaqsığa söz batadı.
Kötüye ot batar, iyiye söz batar.
442. Jamanıŋ janı qadirli, jaqsınıŋ arı qadirli.
Kötünün canı değerli, iyinin arı değerli.
443. Jamanmen janatta bolğansa, jaqsımen tozaqta bol.
Kötüyle cennette olmaktansa, iyiyle cehennemde ol.
444. Jamanmen joldas bolsaŋ, kesiri.
Jaqsımen joldas bolsaŋ, nesibi juğar.
Kötüyle yoldaş olsan, zararı bulaşır.
İyi ile yoldaş olsan, nasibi bulaşır.
İyi ile konuşsan çuvalına un doldurur.
445. Jamanmen yeges, jaqsımen keşes.
Kötüyle tartış, iyiye danış.
446. Jamannan biy qoyma, kesim saladı.
Zalımnan qarız alma, ösim saladı.
Kötüden hakim seçme, karar verir.
Zalimden borç alma, faizli alır.
447. Jamannıŋ sözün söyleme,
Jalğızdıŋ davın davlama.
Kötünün sözünü söyleme,
Yalnızın davasını tartışma.
448. Jamansız jaqsı bolmaydı, jınsız baqsı bolmaydı.
Kötüsüz iyilik olmaz, cinsiz falcı olmaz.

449. Jan avırtқан dos yemes.
Can sıkan dost değil.
450. Jan kıynalmay jumıs bitmes.
Talap kıılmay muratқа jetpes.
Canını sıkmayan işini bitirmez.
İstekte bulunmayan murada ermez.
Ağlamayan çocuğa meme verilmez.
451. Janılmas jağ sürinbes tuyağ bolmas.
Yanılmaz çene sürünmez ayak olmaz.
İnsan beşer kuldur şaşar.
452. “Janım” dese jan semiredi.
“Canım” dese can beslenir.
453. Jaņa dos kelgende, yeski dostıń közinen jas şıęadı.
Yeni dost geldiğinde, eski dostun gözünden yaş çıkar.
454. Jar қадирin bilmesen, jalęızdıқ berer jazandı.
Yarinin kıymetini bilmezsen, yalnızlık verir cezanı.
455. Jar қуласа jayın öledi.
Yar yıkılsa jayın ölür.
456. Jarlı-baydıń azığı, bala-atanın қазıęı.
Fakir-zenginın kaynağı, çocuk-atanın direği.
457. Jarlı bolsan da, arlı bol.
Fakir olsan da, namuslu ol.
458. Jarlı yet jese tisine kiredi, jemese tüsine kiredi.
Yoksul et yese dişine girer, yemese düşüne girer.
Yoksul tavuk yese ya kendi hastadır ya tavuk.
459. Jarlılıқ uyat yemes.
Fakirlik ayıp değil.
460. Jas bala қустıń köleңkesinen тоңadı.
Genç çocuk kuşun gölgesinden donar.
461. Jastıқ-jalın, kerilik-kömir.
Gençlik-ateş, yaşlılık-kömür.
Gençliğin kıymetini ihtiyarlıkta bilinir.
462. Jastıқ-mastıқ.
Gençlik-mestlik.

463. Jat asıña qaraydı, dos başıña qaraydı.
El asıña bakar, dost başına bakar.
464. Javda da üyiñ bolsın.
Düşmanda da evin olsun.
465. Javdan qaşsan janiñ qalar, jav qolına janiñ qalar, işinde küyik-jalın qalar.
Düşmandan qaşsan canın yanar, düşman koynunda yarin kalır, içinde ale ateş yanar.
466. Javdıñ azı da bir köbi de bir.
Düşmanın azı da bir çoğu da bir.
467. Javdıñ sırın jav bilmes.
Düşmanın sırını düşman bilmez.
Düşman düşmanın halinden bilmez.
468. Javğa jalınba, dosqa tarımla.
Düşman yalvarma, dosta darılma.
469. Javğa janiñdı bersen de, sırıñdı berme.
Düşman canını versen de, sırını verme.
470. Javğa sırıñdı bersen de sırıñdı berme.
Sırıñdı bersen, kisiden körme.
Düşmana sırını versen de sırını verme.
Sırını versen, ondan bilme.
471. Jas kelse iske, kerı gelse aşka.
Genç gelse işe, yaşlı gelse aşta.
472. Jenim jaman bolsada jağam jaqsı, özim jaman bolsa da ağam jaqsı.
Kolum kötü olsa da yakam iyi, kendim kötü olsam da ağabeyim iyi.
473. Jer quttı bolsa, mal sütti boladı.
Yer hayırlı olsa mal da sütlü olur.
474. Jer şegesi-tav, dav şegesi-ant.
Yerin çivisi-dağ, davanın çivisi-yemin.
475. Jer tavsız bolmas, yel hansız bolmaz
Yer dağsız olmaz, memleket hansız olmaz.
Tayfa ne kadar çok olsa iş geminin kaptanındadır
476. Jer toymay, yel toymaydı.
Doymayan yerin milleti de doymaz.

477. Jer töbesiz bolmaydı, yel töresiz bolmaydı.
Yer tepesiz olmaz, memleket efendisiz olmaz.
Çobansız davar kurda kuşa yarar.
478. Jerdin seni-yegin, yerdiñ seni-bilim.
Yeri gösterişi-ekin, mertin gösterişi-bilim.
479. Jerdiñ körki tal bolar, yeldiñ körki mal bolar.
Yerin güzelliği söğüt olur, memleketin güzelliği mal olur.
480. Jeri baydın-yeli bay.
Zengin yerin milleti de zengin.
481. Jeri semiz-malı semiz.
Semiz yerin malı da semiz.
482. Jerine qaray jılanı, tavına qaray kılan.
Toprağına baksan yılanı, dağına baksan katırı.
483. Jer-semiz, ot-arık.
Yer-şişman, ateş-zayıf.
484. Jeti atasın bilmegen-jetimdiktin belgisi.
Yedi ceddini bilmeyen-yetimliğin göstergesi(dir).
Atasını tanımayan Allahını tanımaz.
485. Jeti jurttuñ tilin bil, jeti türli bilim bil.
Yedi yurdun dilini bil, yedi türlü bilim bil.
Bir lisan bir insan.
486. Jeti ret piş, bir ret kes.
Yedi kere ölç, bir kere kes.
Bin ölçüp bir biçmeli.
487. Jetim aqısı-teñir aqısı.
Yetim hakkı-tanrının hakkı.
488. Jetim bala dıqsıl.
Yetim çocuk küskün(dür).
489. “Jetim, jetim” demeniz, jetimniñ aqısını jemeniz.
“Yetim, yetim” demeyin, yetim hakkı yemeyin.
Yetim hakkı yenilmez.
490. Jılağandı surama, külgendi sura.
Jılağanniñ muñı bar, külgenniñ sırı bar.
Ağlayanı sorma, güleni sor.
Ağlayanın üzüntüsü var, gülenin sırı var.

491. Jılamağan balağa yemşek bermeydi.
Ağlamayan çocuğa emzik vermedi.
492. Jılanıñ tili ayır, jılan minezdi adamnıñ sözi ayır.
Yılanın dili çatal, yılan huylu adamın sözü çatal.
493. Jılı-jılı söyleseñ, jılan innen şıǵadı.
Kattı-kattı söyleseñ, aqıl yesten şıǵadı.
Sıcak-sıcak konuşsan, yılan ininden çıkar.
Katı-katı konuşsan, akıl baştan çıkar.
Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.
494. Jılayın degen bala ekesiniñ saqalımen oynaydı.
Ağlağan diyc çocuk babasının sakalıyla oynar.
495. Jigit joldasınan belgili.
Yiğit yoldaşıyla bilinir.
Arkadaşını söyle, kim olduğunu söyleyeyim.
496. Jiğit kisige jetpis öner de az.
Yiğit adama yetmiş hüner de az.
497. Jiğitke öleñ de öner, öner de öner.
Yiğide türkü de hüner, hüner de hüner.
498. Jip jıñışke jerinen üziledi.
İp inceldiği yerden kopar.
499. Joq-jomarti jalavşı mırza.
Yokluk-cömert(tir), yoldaşı efendi(dir).
500. Joqsılıq jomart yerdiñ qolın baylar.
Yoksulluk cömert erkeğın kolunu bağlar.
501. Jol azabı-kör azabı.
Yol azabı-mezar azabı.
502. Jol jolğa jolğasadı, yel yelge jolğasadı.
Yol yolun devamıdır, millet milletın devamıdır.
503. Joldas qadiriñ joriqta bilersiñ.
Dos qadiriñ soğıqta bilersiñ.
Yoldaşın kıymetini seferde bilirsın.
Dostun kıymetini savaqta bilirsın.
504. Joldastı jol ayıradı.
Yoldaşı yol ayırır.
505. Joldastıñ mıñın alma, birin al.
Yoldaşının binini alma, birini al.

506. Jolğa şıksañ, jol azığıñ mol bolsıñ.
Yola çıksañ, yol azığıñ bol olsun.
Atına bakan ardına bakmaz.
507. Jolğa şıksañ joldasıñdı saylap al.
Yola çıkarsañ yoldaşını seçip al.
Önce yoldaş sonra yol.
508. Jomart bergenin aytpas,
Yer aytқанınнан қайtpas.
Cömert verdiğini söylemez,
Er söylediğinden dönmez.
Er sözünden dönmez.
509. Jumsaq ağaş kırtқа jem, jumsaq adam jurtқа jem.
Yumuşaq ağaş kurda yem, yumuşaq insan topluma yem.
Ağacın yumuşağını kurt yer.
510. Juvan sozıldı, jenişke üzildi.
Kalını esner, incesi kopar.
511. Juvastan juvan şığadı.
Sakinden şişman çıkar.
512. Jürektiñ jolı-ıstıq, bilektiñ jolı-suvıq.
Yüreğın yolu-sıcak, bileğın yolu-soğuk.
513. Қahırlı söz-қamal buzар.
Kahırlı söz. kaleyı bozar.
Acı söz er belini бүker.
514. Қalı kilem төрге керек, алмас қılış yerge керек.
Halı kilim baş көşeye керек, алмас қılıч ere керек.
Ata eyer gerek eyere er gerek.
515. Қalıptан шıқсан да хalıқтан шıқпа.
Kalıptан cıksañ da halktan cıkma.
516. Қалтасында тийını жоқ, түйениñ тисін аşıп көреді.
Cebinde тийini yok, devenin dişine bakar.
517. Қандı қанмен juvmaydı.
Kan kanla yıkanmaz.
Kanı kanla yumazlar.
518. Қанjar шıқtı-қан шıқtı.
Hançer cıқtı-kan cıқtı.

519. aqtarda alpa pana bolmaydı.
Ocakta apka sığınak olmaz.
520. ara jerden ar ketse, jerdi krgen bir murat.
ara jerge ar javsa, ardı krgen bir murat.
Kara yerden kar gitse, yeri gren bir murat.
Kara yere kar yağsa, karı gren bir murat.
521. ara kisi a bolmas, a kisi ara bolmas.
oldı pışa kespese jara bolmas.
Kara insan ak olmaz, ak insan kara olmaz.
Eli bıak kesmese yara olmaz.
522. aralı knil-jaralı.
Yaslı gnl yaralıdır.
523. aranęıda kişiniğ beri soır.
Karanlıkta insanların hepsi kr olur.
Gece işi kr işi.
524. argıstın en jamanığ zn bilme,
Bilgenindi avuzęa alma.
Bedduanın en ktsn bilme,
Bildiğini ağzına alma.
525. aręa balasın “appağım” der, kirpi balasın “jumsağım” der.
Karga yavrusuna “apakım” der, kirpi yavrusuna “yumuşağım” der.
Kargaya yavrusu şahan grnrmş.
526. arız atınas buzadı.
Bor ilişkiyi bozar.
Dostunu kaybetmek istersen bor ver.
527. arnı aşan azanęa arar.
Karnı a olan kazana bakar.
Aın gz ekmek teknesinde.
528. arnı ařanęa ara nan da may tatır,
şldegenge ara suv da bal tatır.
Karnı a olana kara ekmek de yağ tadar,
Susamış olana kara su da bal tadar.
Aa kuru ekmek bal helvası gibi gelir.
529. arnım açtı-adirim aştı.
Karnım atı-kıymetim katı.
530. as abağınan belgili, sarağ tabağınan belgili.
Dşman kaşından belli olur, cimri tabağından belli olur.

531. atın aulansa azan aynatar.
Kadın kızarsa kazanı kaynatır.
Avradın yıkmadığı ev bin yıl dikili kalır.
532. avip bar jerde-ater bar.
Tehlikenin olduğu yerde tehlike var.
533. ay olundu kessenđe janđa batuğı bir değil.
Hangi kolunu kessen de canının ağrısı birdir.
Beş parmağın hangisini kessen acımaz.
534. oydın bastı-udanın aşı.
Koyunu başı-dünürün aşı.
535. ayđın bolsa dosınđa bar, arnın aşısa osına bar.
Kaygın olsa dostuna git, karnın aşısa obana git.
536. ayđını ayrat jenedi.
Kayđını gücün yendi.
537. ayđın ara azan bolsın.
Kaygın kara kazan olsun.
538. ayırsız paydadan, ayırlı zalal artık.
Hayırsız faydadan, hayırlı zarar üstün(dür).
539. ayırsının süygen asın kim berer.
Dilencinin sevdiği yemeği kim veriyor.
540. aynağa ara suda asiyet bar.
Kaynayan kara suda bile haysiyet var.
541. ayratı bar kisinin, bereketi bar isinin.
Gayreti olan kişinin, bereketi var işinin.
Nerede hareket orada bereket.
542. azaqtın aklı közinde asiyeti-sözünde.
Kazağın aklı gözünde, değeri-sözünde.
543. azan avzı joğarı.
Kazanın ağzı yukarı(bakar).
544. azanan ara nesre joğ, assan arın toydırar.
ardan appak nesre joğ, ustasan oldı tondırar.
Kazandan kara şey yok, pişirsen karın doyurur.
Kardan beyaz şey yok, tutsan elin dondurur.
Görünüşüne aldanma.

545. azanęa jakın jürme-arası juğadı.
Balağa jakın jürme-belesi juğadı.
Kazana yakın yürüme karası bulaşır.
Çocuğun yanında yürüme belası bulaşır.
İtle yatan bitle kalkar.
546. azanęa ne salsan, şömişine ol iliner.
Kazana ne koysan, kepçene o gelir.
Ne doğrarsan aşına o gelir kaşığına.
547. azanęa tüsken apa aytıp tüsper.
Kazana giren çuvala geri girmez.
548. azanı başkanı, ayęısı başka.
Başkasının kazanı, kayęısı başka.
549. Kedey menen bay joldas bolmas, aşkır menen oy joldas bolmas.
Fakir ile zengin yoldaş olmaz, kurt ile kuzu yoldaş olmaz.
Davul dengi dengine çalar.
550. Kedey üydi boydağı biyledi.
Jaman üydi oņaęı biyledi.
Fakir evi bekârı yönetir.
Kötü evi misafiri yönetir.
551. Kelgeniņe süyinbegen, ketkeniņe küyinbeydi.
Gelenine sevinmez, gidenine üzülmez.
552. Keme kelse, ayığ sudan şığadı.
Gemi gelse, kayık sudan çıkar.
Büyük balık küçük balığı yer.
553. Kemege mingenniņ janı bir, yeki jastın tilevi bir.
Gemiye binenin canı bir, iki gencin dileği bir.
554. Keņ bolsan, kem bolmaysın.
Geniş yürekli olsan, kötü olmazsın.
555. Keņesip kesken ol avırmas.
Danışarak kesilen kol ağırmaz.
Her tarladan bir nakil her adamdan bir akıl.
556. Keņesip pişken ton kelte bolmas.
Danışarak biçilen elbise kısa olmaz.
Bin bilsen bir bilene danış.

557. Keleşti jerde kemdik joş.
Keleşsiz jerde teşdik joş.
Fikir alışverişinin bulunduğı yerde kötölük olmaz.
Fikir alışverişinin bulunmadığı yerde eşlik olmaz.
558. Kerek tastın avurluğı joş.
Gerekli taşın ağırlığı yok.
559. Keri bilgendi peri bilmeydi.
Yaşlının bildiğini peri bilmez.
Yaş yaşa, gör temaşa.
560. Kerige kıurmet-jasğa mindet.
Yaşlıya hürmet-gencin görevi(dir).
Ulular köprü olsa basıp geçme.
561. Kerige kıurmet, jasğa jol.
Yaşlıya hürmet, gençliğe yol.
562. Keriniñ barı iygi.
Yaşlının varı iyilik.
563. Kıılış jarası biter, til jarası bitpes.
Kılıç yarası geçer, dil yarası geçmez.
El yarası onulur, dil yarası onulmaz.
564. Kıırık kisi bir jaş kıırır bir jaş.
Kırk kişi bir yana inat kişi bir yana.
565. Kıırkına şıdağan, kıırık birine de şıdaydı.
Kırkına dayanan kırk birine de dayanır.
566. Kıısıq bolsa da jol jaqsı, kıırır bolsada kıız jaqsı.
Eğri olsa da yol iyi, inat olsada kıız iyi.
567. Kıısıla-kısıla kıız boldım.
Kısıla-kısıla kıız oldum.
568. Kıısğa jip baylavğa kelsede, kürmevge kelmes.
Kısa ip bağlamaya yarasada, örmeye yaramaz.
569. Kııstı küni kıyım al, yazdı küni azık al.
Kıış günü giyim al, yaz günü azık al.
Kıışın yaba al yazın soba al.
570. Kıız-avıldıñ körkı, jigit-avıldıñ sertı.
Kız-köyünün güzelliğı, yiğit-köyünün yemini.
571. Kıız-kırık şıraqtı.
Kız-kırk şamdan(dır).

572. ız-ona.
Kız-misafir(dir).
Kız beşikte eyiz sandıkta.
573. ız-xalıtı üli, öle savitı üli.
Kız halkın ülü, türkü Őenliin ülü.
574. ız “ıvırŐa”-deydi, bala “ulınŐa”-deydi.
Kız ocuu “kukla”-der, erkek ocuu “at yavrusu”-der.
575. ız ösirdim-boyjetti, yerine ketti, ul ösirdim-yerjetti, üyine ketti.
Kız yetiştirdim-boyladı, erine gitti, oul yetiştirdim-büyüdü, evine gitti.
Evlâdı ben dourdum, ama önlünü ben dourmadım.
576. ızdı yel almaydı, jav aladı.
Kızı memleketlin almazsa, düşman alır.
577. ızdın jamanı at jemdevge jaraydı.
Kızın kötüŐü at beslemesine yarar.
578. ızı bardı nazı bar.
Kızı var nazı var.
Kızın mı var derdin var.
579. ızıl yet keter, ızaran bet alar.
Kızıl et gider, kızaran yüz kalır.
580. ızım üyde közi tüzde.
Kızım evde özü düzde.
Kızın önlüne bırakırsan, ya davulcuya ya zurnacıya.
581. Kisi aılmen bay bolanŐa, öz aılımen jarlı bol.
El adamının aılıyla zengin olmaktansa, kendi aınlıla sefil ol.
El sözüne bakan karısını tez boşar.
582. Kisi japa körmey, opa körmes.
İnsan sıkıntıyı görmezse, sadakati görmez.
583. Kisi jırın jırlama, öz jırındı jırla.
El adamı Őarkısını söyleme, kandi Őarkımı söyle.
584. Kisi kızıl tilden öledi, tülki kızıl jünnen öledi.
İnsan kızıl dilinden ölür, tilki kızıl kürkünden ölür.
Dil söyler saklanır, baş belaya katlanır.
585. Kisini köрки kiyim yemes-bilim.
İnsanın üzellii giyim deil-bilim.
arıa bakma, yüree bak.

586. Kisiniñ üyinde ul bolsan, z üyinde ul bolarsın.
Adamın evinde kul olsan, kendi evinde evlât olursun.
587. Kisi atesiz bolmas, ot tütinsiz bolmas.
İnsan hatasız olmaz, ateş tütünsüz olmaz.
Hatasız kul olma.z
588. Kişipeyildilik kişilik yemes, kisilik.
Mütevazilik alçaklık değil, insanlık(tır).
El pmekle dudak aşınmaz.
589. Kişipeyildilik-kisinin körki.
Mütevazilik-insanın güzelliği(dir).
Ağacın meyvesi olunca başını aşığı salar.
590. Kişipeyildilikten kişireymeysiñ.
Mütevazilikten küçülmezsın.
Alçak uçan yüksek konar.
591. Kitap-altın azına.
Kitap-altın hazine(dir).
592. Kitap-ęılım dilsiz muğalim.
Kitap-ilim dilsiz muallim.
593. Kitap-köptiñ ustazı.
Kitap-herkesin ustası(dır).
594. Kiyim pişsen keñ piş, tarıltuvıñ oñay.
Elbise bişsen geniş biç, daraltması kolay(dır).
595. Kiyimi jamandı iyt abadı, niyeti jamandı uday tabadı.
Kötü giyeni it kapar, kötü niyetliyi tanrı bulur.
Eden bulur.
596. olı aşıqtın-jolı aşıq.
Eli açık olanın yolu açık.
Cennetin kapısını cömert açar.
597. oñaęın süymegen balasın uradı, ya üyin sıırladı.
Misafiri sevmeyen ya çocuğunu döver, ya evini süpürür.
598. oñaq asıña yemes, abaq-asıña riyza.
Misafir yemeğine değil, asıña gözüne razı.
599. oñaq jaman bolsa, üy iyesi ıdıradı.
Üy iyesi jaman bolsa oñaq ıdıradı.
Misafir kötü olsa, ev sahibi gezer.
Ev sahibi kötü olsa, misafir gezer.

600. *Çonak çonğan jerine avır, tas tüsken jerine avır.
Misafir konduğu yerde ağır, taş düştüğü yerde ağır.
Taş düştüğü yerde ağırdır.*
601. *Çonakça kel demek bar, ket demek joğ.
Misafire gel demek var, git demek yok.*
602. *Çonaktan çonak-uluk.
Misafir misafirden üstün(dr).*
603. *Çoynımnan tgilse çonişma.
Koynumdan dökülse koncuma (düşer).*
604. *Kkek z atın zi şakıradi.
Guguk kuşu kendi adını çağırır.*
605. *Kne söz-jaņa sözdin çazığı.
Eski söz-yeni sözün direği(dir).*
606. *Knil çartaymaydı, kz çartaydı.
Gönül yaşlanmaz, göz yaşlanır.
Gönül kocamaz*
607. *Knil keņ bolsa, ydin tarlığı bilinbes.
Gönül geniş olsa, evin darlığı bilinmez.
Yerim dar olsada gönlüm boldur.*
608. *Knil sırım kz bildiredi.
Gönül sırımı göz bildirir.*
609. *Knildeği kir aytsaņ ketedi, kylekteği kir jusaņ ketedi
Gnldeki kir konuşsan gider, gmlekteki kir yıkasan gider.*
610. *Knilsizden kzsiz bala tuvar.
Gnlszden gözsüz çocuk doğar.
Zorla it ava gitmez.*
611. *Kp adaspas, kl tavsılmas.
Çok olan kaybolmaz, gl tükenmez.*
612. *Kp oķıęan bilmeydi, kp toķıęan biledi.
Çok okuyan bilmez, çok dokuyan bilir.
Çok okuyan bilmez çok gezen bilir.*
613. *Kp aķıldı jinalsa ķiyın isti bitirer.
Kp aķımaķ jinalsa oņay isti bldirer.
Akıllılar toplansa zor işi bitirirler.
Ahmaklar toplansa kolay işi bozarlar.
Delinin biri kuyuya taş atmış kırk akıllı çıkaramamış.*

614. Köp aqımaqtın ağası bolđansa, bir aqıldınıñ inisi bol.
Çok ahmağın ağabeyi olmaktansa, bir aqıllınıñ kardeşi ol.
615. Köp avız birikse bir avız joğ boladı.
Çok ağız birleşse bir ağız yok olur.
Çok el ya yağmaya ya yolmaya.
616. Köp berip körgendi, jerden kıız alsañ,
Tik turıp meymeniña kıızmet yeter.
Az berip körgesiz jerden kıız alsañ,
Qoynıña jatқанın da mindet yeter.
(Başlık parasını) çok verip görgülü yerden kıız alsañ,
dik durup misafirine hizmet eder.
(Başlık parasını) az verip görgüsüz yerden kıız alsañ,
koynunda yatanına da iş yaptırır.
617. “Köp bilemin” deme, köpten artıq bilmeysiñ.
“Çok biliyorum” deme, herkesten fazla bilmezsin.
618. Köp davıs qosılsa, bir davıstı joğ kıladı.
Sesler çoğalsa, bir sesi yok eder.
Bir elin nesi var, iki elin sesi var.
619. Köp jasağan bilmes, köp körgen biler.
Çok yaşayan bilmez, çok gören bilir.
620. Köp jasağannan aqıl surama, köp körgennen aqıl sura.
Çok yaşayandan aqıl sorma, çok görenden aqıl sor.
621. Köp jasağannnan surama, köpti körgennen sura.
Çok yaşayandan sorma, çok gezenden sor.
622. Köp jeymin degen az jeydi, az jeymin degen köp jeydi.
Çok yiyorum diyen az yer, az yiyorum diyen çok yer.
İstemem diyenden korkmalı.
623. Köp qartıñ işinde, bir bala jürse dana bolar.
Köp balanıñ işinde, bir qart jürse bala bolar.
Yaşlıların içinde bir çocuk yürüse, dahi olur.
Çocukların içinde bir yaşlı yürüse, çocuk olur.
Üzüm üzüme baka baka kararır.
624. Köp qorqıtadı, teren batıradı.
Çok (olan) korkutur, derin (olan) batırır.
625. Köp söylegen ya joldasınan ayırladı, ya qurdasınan ayırladı.
Çok söyleyen ya yoldaşıyla ayrılır, ya yaşıtıyla ayrılır.
Lafını bilmeyen hödükler, sönmüş ateşi körükler.

626. Köp söz bos söz, az söz ras söz.
Çok söz boş söz, az söz gerçek söz.
Her bildiğini söyleme her söylediğini bil.
627. Köp söz yesekke jük.
Çok söz eşeğe yük(tür).
628. Köp sözdiñ azı jaqsı, az sözdiñ özi jaqsı.
Çok sözün azı iyi, az sözün özü iyi.
Az söyle çok dinle.
629. Köp söz-kömir, az söz-altın.
Çok söz-kömür, az söz-altın.
630. Köp tepken jerden köl şığadı.
Çok tepinen yerden göl çıkar.
631. Köp tıñda, az söyle.
Çok dinle, az söyle.
632. Köp tükirse, köl bolar.
Çok tükürükten göl olur.
Damlaya damlaya göl olur.
633. Köp yel-sarkılmas köl.
Çok millet-tükenmez göl.
634. Köpşilikten bereke ketpes, berekeden mereke ketpes.
Çokluktan bereket gitmez, bereketten şenlik bitmez.
Nerede hareket orada bereket.
635. Köptin qolı-uzın.
Çoğun kolu-uzun.
Birlikten kuvvet doğar.
636. Körgene qarap kösil.
Döşeğine bakarak uzan.
Yorganına göre ayağını uzat.
637. Körtivge toymaydı, kulak yestüğe toymaydı.
Göz görmeye doymaz, kulak duymaya doymaz.
638. Köş jüre tüzeledi.
Göç yürüye yürüye düzelir.
İnsan yanıla yanıla, pehlivan yenile yenile.
639. Köz-nurdının uyası, köñil-sırdın uyası.
Göz-nurun yuvası, gönül-sırın yuvası.

640. K z-tarazı, k jil- azı.
G z-terazi, g n l-kadı.
G z terazi el mizan.
641. K z jetpegen jerge söz jetedı.
G z n yetmediği yere söz yeter.
Söz dediğin yaş deridir nereye  eksen oraya gider.
642. K z  or ak  ol batır.
G z korkak kol bahadır(dır).
643. K z körmey k jil senbes.
G z n görmediğine g n l inanmaz.
Gözden irak g m lden irak.
644. K z k rse, j z uyalar.
G z görse, yüz utanır.
645. K z k r ge toymaydı,  ula  yest ge toymaydı.
G z görmeye doymaz, kulak dinlemeye duymaz.
646. K z sırtında k z bar, til astında til bar.
G z sırtında göz var, dil altında dil var.
647. K zben k rge Őındı   ula pen yestigen  tirik.
Gözle görülen gerçek, kulakla duyulan yalan(dır).
648. Közi jamannıy sözi jaman, sözi jamannıy  zi jaman.
Kötü gözün sözü kötü(d r), kötü sözün özü kötü(d r).
İnsanın  z  ne ise sözü odur.
649. Közi jamannıy-sözi jaman.
G z kötü (olanın)-sözü de kötü(d r).
650. Közi k rmestiň k jili sezbes.
G z  g rmeyenin g nl  sezmez.
651.  uday mağan t yedey boy bergenŐe, t yedey oy ber.
Tanrı bana deve kadar boy verene, d gme kadar fikir ver.
652.  uday malındı alsa da, peyilindi almasın.
Tanrı malını alsa da, sevgini almasın.
653.  ula  yestigendi k z k redı, k z körgendi  ol ustaydı.
Kulağın duyduğunu göz görür, gözün gördüğünü el tutar.
654.  ula  yestigendi k z k rer.
Kulağın duyduğunu göz görür.

655. ur suvdan may ıpaydı, ur szden men ıpaydı.
Bir tek sudan yağ ıkmaz, bir tek szden anlam ıkmaz.
656. urđak sz bas avırtar, ur ası avız yırtar.
Kuru sz ba ağırtır, kuru ası ağız yırtar.
657. us balapanı uin tuzakka tusedi.
Adem balası uin azapka tusedi.
Ku yavrusu iin tuzağa duser.
Adam evladi iin azaba duser.
658. us jetken jerine onar, onak alağan uyine onar.
Ku yetitiği yere konar, misafir kalacağı eve konar.
659. uttı onak kelse, oy yegiz tabadı.
Bahtlı misafir gelse, ikiz koyun bulunur.
Ağılda oğlak doğsa ovada otu biter.
660. uttı onakka-tetti tama.
Bahtlı misafire-leziz yemek.
Balı parmağı uzun olan değil kısmeti olan yemi.
661. Kumis azsa, kul bolar.
Gumus azsa, kul olur.
662. Kuleli bala suykimdi.
Neeli ocuk sevimli(dir).
663. Kulme dosa keler basa.
Gulme dostuna gelir basına.
Gulme komuna gelir basına.
664. Kun jamanı keter, adam jamanı ketpes.
Gunun kotusu gider, adamın kotusu gitmez.
665. Kunsiz gul opes, kutusiz ul opes.
Gunesiz gul buyumez, efkatsiz oğul buyumez.
Terlemeden ekilmez ekilmeden biilmez.
666. Kunildiğ kuni ıpaydı.
Kiskancın günei ıkmaz.
667. Kurekke jumis tabılar.
Kureğe i bulunur.
668. Kus bilimde.
Guc bilimde.

669. Küş birlikte.
Güç birlikte.
670. Küş-bilimde, bilim-kitapta.
Güç-bilimde, bilim-kitapta.
671. Küyesiz kazan joğ, kayğısız adam joğ
İssiz kazan yok, kayğısız adam yok.
Herkesin bir derdi var, değırmencinin su.
672. Mal basınan boylanadı, adam tilinen boylanadı.
Mal başından bağlanır, adam dilinden bağlanır.
Baş dil ile tartılır.
673. Mal iyesi küveli.
Mal sahibinin şahidi var.
674. Malım janım sadağıası, janım arım sadağıası.
Malım canımın sadakası, canım namusumun sadakası.
Cana gelecek mala gelsin.
675. Malımdı alsa alsın, çoņağımdı almasın.
Malımı alsa alsın, misafirimi almasın.
676. Malıñıñ joқтыğın ağıayınñ bildiredi.
Kadirinñ joқтыğın atınñ bildiredi.
Malınñ yokluğunu akrabınñ bildirir.
Saygınñ yokluğunu hanımınñ bildirir.
677. Maldan jarlı alsan al, aıldan jarlı alma.
Maldan yoksul kalsan kal, aıldan yoksul kalma.
678. Mıñ joldas jası.
Mıñ joldastan bir joldas jası.
Bin yoldaş iyi.
Bin yoldaştan bir yoldaş iyi.
679. Mıñ kayğı bir borıtı ötemeydi.
Bin kayğı bir borcu ödemez.
Bin merak bir borç ödemez.
680. Murjası iysı bolsa da, tütini tüzuv ıgadı.
Bacası eğıri olsa da, tütünü düz ıkar.
681. Nadan kisi susız arıa usaydı, ilimdi kisi aan dariyağa usaydı.
Cahil insan susuz arka benzer, bilgili insan akan deryaya benzer.
682. Nadanmen dos bolғанша, kitappen dos bol.
Cahille dost olmaktansa, kitapla dost ol.

683. Ne bersen sonu alarsın, ne yeksen sonu orarsın.
Ne versen onu alırsın, ne eksen onu biçersin.
684. Ne joğ bolsa, sol kat.
Ne yoksa, (insan) ona muhtaç.
Bizde olmasa kimsede olmaz.
685. Nesiyeye jet yesen, süyegi işiñdi jırtar.
Veresiye eti yesen, kemiği içini yırtar.
Arpacıya borç eden ahırını tez satar.
686. Oğ jetpes jerge kılış silteme.
Okun yetişmediği yerde kılıç sallama.
Ayağının sığmadığı yere başını sokma.
687. Oğı da bil, oyna da küñ.
Oku da bil, oyna da gül.
688. Oğımağan bir bala, oğısa yeki bala.
Okumayan bir çocuk, okusa iki çocuk.
689. On bala bir ekege jük bolmaydı.
Bir eke on balaga jük boladı.
On evlât bir babaya yük olmaz.
Bir baba on evlâdına yük olur.
690. Oñ kolım, sol kolım-berisi de öz kolım.
Sağ kolum, sol kolum-ikiside kendi kolum.
691. Orazdımın on tamırı bir keledi.
Orucun on damarı bir gelir.
692. Ordalı jılanmen oynama.
Arkadaşı çok olan yılanla oynama.
693. Orındı ayılğan söz-ornına kağılğan şege siyaqtı.
Yerinde söylenen söz-yerine çakılan çivi gibi.
Söz var gelir geçer söz var deler geçer.
694. Orınsız söz-öziñe tiyer.
Asılsız söz-kendin değer.
695. Ormansız yer-jalañaş, armansız yer-jalañaş.
Ormansız yer-çıplak, hayalsiz er-çıplak.
696. Ot tendi jılıtar, söz jandı jılıtar.
Ateş vücudu ısıtır, söz canı ısıtır.

697. Otan ottan da ıstık.
Vatan ateşende sıcak.
698. Otan yeldin anası, yel yerdin anası.
Vatan-elin (halkın) anası, el-erin anası.
699. Otansız adam-ormansız bülbül.
Vatansız adam-ormansız bülbül.
700. Otursa ot başında, kösse kös başında.
Otursa ateş başında, göçse göç başında.
701. Otuz tisten şıkkan söz, otuz ruvğa ketedi.
Otuz dişten çıkan söz, otuz nesline gider.
Bir ağızdan çıkan bin ağza.
702. Otuzunda oğ atpağan, kırkında kılış şappas.
Otuzunda ok atmayan, kırkında kılıç çekmez.
Ağaç yaşken eğilir.
703. Otı ürlegen jağadı, şındıktı izdegen tabadı.
Ateşli cscn yanar, doğruyu arayan bulur.
704. Oyun tübinen ot şığar.
Düşüncenin altından ateş çıkar.
705. Oyunşınıñ tamağı tok.
Oyuncunun karnı tok.
706. Oynap söyleseñ de, oylap söyle.
Oynayarak söyleseñ de, düşünüp söyle.
707. Oynay bilmegen bala, şeşesin türtip oynaydı.
Oynamayı bilmeyen çocuk, annesini dürterek oynar.
708. Öleñ-sözdiñ patşası.
Şiir-sözün paşası(dır).
709. Ömirdin özi-ulu ustaz.
Ömrünün kendisi-ulu üstad(dır).
710. Ömür-ülken mektep.
Ömür-büyük okuldur.
711. Öner bilseñ ölmeysiñ.
Hünerli olursan ölmezsün.
Sanat altın bileziktir.

712. Öner, bilim degeniñ oquvmenen tabılar.
Siysa köylek üstinde toquvmenen tabılar.
Hüner, bilgi dediğın okumayla edinir.
Üstündeki gömlek dokumayla edinir.
713. Öner-ağıp jatқан bulaq, bilim-janıp jatқан sıraқ.
Hüner-akıp yatan kaynak, bilim-yanan mum.
714. Öneriñ bolsa, ölemin deme.
Hünerin olsa, öleceğim deme.
715. Önerli bala süykimdi.
Hünerli çocuk sevimidir.
716. Önerli қол аш болмас.
Hünerli kol aç olmaz.
Delikli boncuk yerde kalmaz.
717. Önerli қол-бақıtқа jol.
Hünerli kol-saadete yol.
718. Önerli ölmes, önersiz күn көrmes.
Hünerli ölmez, hünersiz gün görmez.
Varsa hünerin var her yerde yerin, yoksa hünerin var her yerde yerin.
719. Önerliniñ қолı altın, oleşiniñ sözi altın.
Hünerlinin kolu altın, sanatçımnın sözü altın.
720. Öner-tavsılmas azıқ, jutamas baylıқ.
Hüner tükenmez gıda, yutulmaz zenginlik.
721. Öner-yeğdin қанатı.
Hüner-erin kanadı.
Altın eli bıçak kesmez.
722. Örisi yuvıқ ot ottaydı, avılı juvıқ as işedi.
Merası yakın ot otlar, köyü yakın aş içer.
723. Ötirik aytıp payda tapsaң, aқırında zalal tabarsıñ.
Ras aytıp zalal tapsaң, aқırında payda taparsıñ.
Yalan söyleyip fayda görsen, sonunda zarar edersin.
Doğru söyleyip zarar etsen, sonunda fayda görürsün.
Doğru yolda düşen tez kalkar.
724. Ösekşiniñ tili қışıp turadı.
Dedikoducunun dili қаşınıp durur.
725. Ötirik söz jaңға қас, ötkir pıшақ қаңға қас.
Yalan söz cana düşman, keskin bıçak kana düşman.

726. Ötirik söz örge aspas.
Yalan söz yokuşu aşmaz.
727. Ötirikşi aldımın ozin aldar.
Yalancı önce kendi aldanır.
728. Ötkir pışak kınga kıas, ötkir söz jana kıas.
Keskin bıçak kına düşman, keskin söz cana düşman.
Keskin sirke kabına zarar.
729. Ötpes pışak kol keser.
Kör bıçak kol keser.
Kör bıçak ele iş bilmeyen avrat dile.
730. Öz bilmegeniñdi kisiden sura.
Ülken joķ bolsa, kişiden şura.
Kendi bilmediğini kişiden sor.
Büyük olmazsa, küçükten sor.
Bilmemek ayıp değil sormamak ayıp.
731. Öz köşesinde jaman iyt te jolbarıs.
Kendi sokağın da kötü itte kaplandır.
Her horoz kendi çöplüğünde öter.
732. Öz öltirmeydi, jat jarılķamaydı.
Öz öldürmez yabancı iyilik yapmaz.
733. Öz yelinde körtişķanda batır.
Kendi memleketinde köstebekte yiğittir.
Her horoz kendi çöplüğünde öter.
734. Öz yelinin iyti de ķadirli.
Kendi memleketin iti de kıymetli.
735. Özgege ul bolğansa, öz yeliñe ķul bol.
Başkasına oğul olana, kendi memleketinde köle ol.
736. Özi jemes, özgege bermes.
Kendi yemez, başkasına vermez.
Görmemiş görmüş gülmekten ölmüş.
737. Özi jığılğın bala jılamaydı.
Kendi düşen çocuk ağlamaz.
Kendi düşen ağlamaz.
738. Özi toymastın, közü toymas.
Özü doymayanın, gözü doymaz.

739. Özüm toyamın, közim toymaydı.
Kendim doydum, gözüm doymadı.
740. Özine ğana aylağan-jamandıqtın bolğisi.
Özgeniñ qamın oylağan-adamdıqtıñ belğisi.
Sadece kendisini düşünen-kötülügün belğisi.
Başkasının gamını düşünen-insanlığın belğisi.
741. Özün ğana oylağan-jamandıqtın belğisi, özgeni de oylağan-adamdıqtın belğisi.
Sadece kendini düşünen-kötülügün göstergesi, başkasını da düşünen insanlığın göstergesi.
742. Özine-özi ökpelegen bilim barlığı,
“Özimnen artık joq “ degeni köñil tarlığı.
Kendi kendine memnun olmaması bilginin varlığı.
“Benden iyisi yok diyenin”gönlünün darlığı (gönlü dardır).
743. Özün bir jaqsı ğalım bolsan, yelge meşhür bolarsıñ.
Kendin iyi bir alim olsan, memlekete meşhur olursun.
744. Özün jığılsañ ökinbe.
Kendin düşsen üzülme.
Kendi düşen ağlamaz.
745. Özün kiyip, oziñ tozdır.
Kendin giy, kendin yıprat.
Üzerinde paralansın.
746. Özün ne yetsen, aldına sol keler.
Kendin ne yapsan, önüne o gelir.
Herkes ne ederse kendine eder.
747. Panası joq tavdan bez paydası joq baydan bez.
Sığınağı olmayan dağdan kaç, faydası olmayan zenginden kaç.
748. Paşa zalım bolsa, jurt tozadı, paşa ğalım bolsa yurt ozadı.
Paşa zalım olsa yurt yıpranır, paşa âlim olsa yurt ilerler.
749. Peleli jerdı baspa, başına tüsse sapsa.
Belâlı yere basma, başına düşse şaşma.
Dağda gezen ayıyada rastlar kurda da.
750. Peleniñ yeki közi joq, qayda jürsen de qarmalap tabadı.
Belânın iki gözü yok, nerede yürüsen de bulur.
751. Pil kötermegendi til köteredi.
Filin götürmediği yere dil götürür.

752. Pisken astıñ küyidi jaman.
Pişen aşın, yanmışı kötü.
753. Pisken aşka jevşi köp, bitken iske sınşı köp.
Pişen aşın yiyeni çok, biten işin eleştireni çok.
Araba devrilince yol gösteren çok olur.
754. Sabırlı şıdar, sabırsız janar.
Sabırlı dayanır, sabırsız yanar.
755. Saçalğa aq tüsti, köñilge daq düsti.
Sakala ak düştü, gönüle leke düştü.
756. Saқтаğandı қудay сақтар.
Korunanı Allah korur.
Önce tedbir sonra tevekkül.
757. Saқтаған-salamatқа jetken.
Korunan-sağlıға kavuşur.
758. Saqtıқта қорлық жоқ.
Dikkat eden eziyet görmez.
Önce tedbir sonra tevvekül.
759. Sañırav avızğa қарaydı, soқır davısқа қарaydı.
Sağır ağıza bakar, kör sesi algılar.
760. Saraj iyttен sorpasın da қızғанadı.
Cimri çorbasını itten bile kıskanır.
761. Sarañğa Sırdıñ suvı da jetpeydi.
Cimriye Sırderya'nın suyu da yetmez.
Sirkesini sarımsağını hesap eden paçayı yiyemez.
762. Savda da dostıқ жоқ, selemde borıstıқ жоқ.
Ticarette dostluk yok, selâmda borçluluk yok.
Dostluk kantarla alışveriş miskalle.
763. Savdagerde iman жоқ arın satadı.
Ötirikşide iman жоқ janın satadı.
Tüccarda iman yok arını satar.
Yalancıda iman yok canını satar.
764. Savısқannıñ tamağı, şoқuvmenen tabılar.
Öner-bilim degeniñ, oқuvşımnenen tabılar.
Alaca karga yemini gagalamayla bulur.
Hüner-bilgi dediğın, okumayla edinir.

765. Savıtın qalıñ bolsa, jarañ az bolar.
Kabın kalın olsa, kıran az olur.
Eşeği sağlam kazığa bağla sonra Allaha iman et.
766. Sazda bolsa jaz bolsın, taz da bolsa qız bolsın.
Sazda olsa yaz olsun, kelde olsa kıız olsun.
767. Seksen şıqpay toqsan kirmeydi.
Seksen cıkmaz, doksan girmez.
768. Selemniñ de set bar.
Selâmın da zamanı var.
769. Sezgen yemes, bilgeniñdi ayt, yestigen yemes, körgenindi ayt.
Sezdiğini değil, bildiğini söyle, duyduğunu değil, gördüğünü söyle.
770. Sıyđa-sıy, sırağa-bal.
Sayđıya-sayđı, şıraya-bal.
Beni sayanın kuluyum saymayanın sultanıyım.
771. Sıylasañ, sıy köreersiñ.
Sayđılı olsan, sayđı görürsün.
772. Sıylık qımbat yemes, sıylav qımbat.
Hürmet kıymetli değil, hürmet etmek kıymetlidir.
773. Siyır savıp işsen miñ kündik, soyık jesen bir kündik.
İneği sağıp içsen bin günlük, soyup yesen bir günlük.
Gerekliyi gerekmez iken saklamalı.
774. Siyirdiñ süti bolsın, cyeldiñ isi bolsın.
İneğin sütü olsun, kadının işi olsun.
775. Siyırđa su körsetpe, jamañđa sıy korsetpe.
İneğe su gosterme, kötüye hürmet etme.
776. Soqır körgeninen jazbas.
Kör gördüğünü yazmaz.
777. Soqır közine senbeydi, qolına senedi.
Kör gözüne güvenmez, koluna güvenir.
778. Soqırdın közi-şerli.
Körün gözü-gamlı(dır).
779. Soqırdın tilegeni-yeki közi.
Körün dilediği-iki göz(dür).
Körün dilediği iki göz biri eğri biri düz.

780. Soğırdıñ közi köñilinde.
Körün gözü gönlünde.
781. Sol köziñ, oñ köziñe qaravıl bolsın.
Sol gözün sağ gözüne nöbetçi olsun.
782. Söz bergenge yerme, böz bergenge yer.
Söz beynet bolar, böz köylek bolar.
Söz verene varma, bez verene var.
Söz acı olur, bez gömlek olur.
783. Söz jüyesin tapsa, mal iyesin tapar.
Söz usulünü bulsa mal sahibini bulur.
784. Söz-süyekten ötedi, tayaq yetten ötedi.
Söz-kemikten geçer, dayak etten geçer.
785. Suv basınan buzıladı, balıq basınan şiriydi.
Su üstünden donar, balık başından kokar.
Balık baştan kokar.
786. Suv bassa jer azadı, kayğı bassa yer azadı.
Su bassa yer zayıflar, kayğı bassa er zayıflar.
787. Suv işken kudiğaña tükirme.
Su içtiğın kuyuya tükürme.
Köpek bile yal yediği kaba pislemez.
788. Suvdın bası-bulaq, sözdin bası-kulaq.
Suyun başı pınar, sözün başı kulak.
789. Suvsız jerde kámıs joq, azğın yelde namıs joq.
Susuz yerde kámıs yok, azgın memlekette namıs yok.
790. Suv-tilsiz jav.
Su-dilsiz düşman.
791. Şabanğa tayaq ötpes, jamanğa söz ötpes.
Tembele dayak geçmez, kötüye söz geçmez.
792. Şaşırgan jerden kalma, şaşıрмаğan jerge barma.
Çağrılan yerden geri kalma, çağrılmayan yere varma.
Çağrılan yere erinme çağrılmayan yere görünme.
793. Şaşırsız toyğa barğanşa, tayaq al da koyğa bar.
Davetsiz düğüne gitmektense, değnek al da koyunun peşine git.
Davetli yere erinme davetsiz yerde yerinme.

794. Şamnın jarığı túbine túspeydi.
Mumun ışığı dibine düşmez.
Mum dibine ışık vermez.
795. Şapşan jürsen, şın juqpas.
Hızlı yürüsen, toz konmaz.
796. Şkırtısız ustaz-tul.
Çıraksız usta-dul(dur).
797. Şeşendik küşi-şındık.
Konuşmacının gücü-gerçek.
798. Şeşenniñ sözi mergen, şeberdiñ közi mergen.
Konuşmacının sözü (isabetli) okçu, ustanın gözü (isabetli) okçu.
799. Şeşenniñ tili-şeberdiñ bizi.
Konuşmacının dili-ustanın bizi.
800. Şeşesi bar jetimniñ basında tarak, kol oynar.
Şeşesi joq jetimniñ basında bit pen sirke oynar.
Annesi var yetimin başında tarak, kol oynar.
Annesi yok yetimin başında bit ile pire oynar.
Öksüz kuzu toklu olmaz.
801. Şın bolat kayıspas.
Hakiki çelik eğilmez.
802. Şın jılasa soqır közden jas şıgadı.
Gerçekte ağılasa kör gözünden yaş çıkar.
803. Şobi joq dep jerden tünjilme.
Malı joq dep yerden tünjilme.
Çöpü yok diye yerden ümidi kesme.
Malı yok diye erden ümidi kesme.
804. Şöldegi şukanax suvğa toymas.
Çöldeki çukur suya doymaz.
805. Şöldiñ kamısı bolmaydı, jamanniñ namısı bolmaydı.
Çölün kamışı olmaz, kötünün namusu olmaz.
Ar, tanrıdan korkmayan bardır.
806. Şöp te basınan kuvraydı.
Ot ta başından kurur.
Balık baştan kokar.
807. Tağam ten semirtedi, ańşılık jan semirtedi.
Gıda bedeni besler, avcılık can besler.

808. Talap pendeden, kömek Aladan.
İstemek kuldan, yardım Allahtan.
809. Talap-talması kanat.
İstek-yorulmayan kanat.
810. Tamağ bolmay tabağ bolmas.
Yemeği olmayanın tabağı olmaz.
811. Tamağ toktuğ juması joktuğ,
Azdırar adam balasın.
Boğazın tokluğu işin yokluğu,
İnsan oğlunu azdırır.
Aç bırakma arsız olur açık bırakma hırsız olur.
812. Tamır tartқан тарықпас.
Aslına çeken güçsüzleşmez.
Asıl azmaz bal kokmaz.
813. Tamşıdan tama-tama dariya bolar.
Damladan damla-damla derya olur.
Damlaya damlaya göl olur
814. Tapқан қуванadı, тамған алadı.
Bulan sevinir, tanıyan alır.
815. Tar jerde tabışkan, keñ jerde körisedi.
Dar yerde buluşan, geniş yerde görüşür.
816. Tarılmasañ köñil sendi, тарықпасаñ ömür sendi.
Darılmasañ gönül güzel, ihtiyaç duymasanañ ömür güzel.
817. Tatuwlıq-baylıq, tatuwlıq-tabıs,
Tatuwlıq-tabılmas baqıt.
Barışıklık-zenginliktir, barışıklık-kazançtır,
Barışıklık-bulunmaz saadettir.
818. Tav kezeñsiz bolmas, ölke özensiz bolmas.
Dağ tepesiz olmaz, ülke nehirsiz olmaz.
819. Tav men tastı su buzar, adamzattı söz buzar.
Dağ ile taş su bozar, insanoğlunu söz bozar.
820. Tavda tuvğan құлınıñ yeki közi tasta bolar.
Aşarşılıқта tuvğan balanıñ yeki közi asta bolar.
Dağda doğan at yavrusunun iki gözü taştadır.
Açlıkta doğan çocuğun iki gözü aştadır.

821. Tav tavğa qasılmaydı adam adamğa qasıladı.
Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur.
822. Tavğa qarap tav bolmassıñ.
Dağa bakarak dağ olmazsın.
Bakmakla usta olunsa köpekler kasap olurdu.
823. Tavıq şaşırganğa tañ atpaydı.
Tavuk bağırdığında şafak atmaz.
İlin duası kabul olsa gökten kemik yağar.
824. Tavlı jerdiñ börisinen saqtan.
Avıl arasınıñ urısınan saqtan.
Dağlı yerin kurdundan saklan.
Köyler arası kavgadan saklan.
825. Tayaq yete, söz süyekten ötedi.
Dayak ete, söz kemiğe işler.
826. Taydın mingeni bilinbes, balanıñ istegeni bilinbes.
Tayın üstüne kimin bineceği bilinmez, çocuğun ne istediği bilinmez.
827. Temir sırın oқта tanıtadı, adam sırın joқта tanıtadı.
Demir sırını okta tanıtır, adam sırını yokta tanıtır.
828. Temirdiñ bir bası ıstıq, bir bası suvıq.
Demirin bir başı sıcak, bir başı soğuk.
829. Tentekke til jañğırık.
Yaramaza dil yankı(dır).
830. Teñge-tiyınnan, intımaq-uyımnan.
Teñge-tiyinden, beraberlik-cemiyetten oluşur.
831. Tevekkel tas jaradı, jaman söz bas yaradı.
Tehlike taş yarar, kötü söz baş yarar.
832. Til süyksiz, aqıl-tüpsiz.
Dil kemiksiz, akıl-dipsiz(dir).
833. Til tas jaradı, tas jaramasa, bas jaradı.
Dil taşı yarar, taşı yaramazsa, başı yarar.
Dilim seni dilim dilim dileyim her başıma geleni senden bileyim.
834. Tilge er kün meyram.
Dile her gün bayram(dır).

835. Tilgilmegen yetiginđi maqtama.
Dikilmeyen çizmeni övme.
Kabul olunmayacak duaya amin denmez.
836. Tili tetti, köñili kattı.
Dili tatlı gönlü katı.
837. Til-ķılıştan ötkir.
Dil-ķılıçtan keskindir.
838. Tiride sıylaspağan, ölgende jılaspaydı.
Sağken saymayan, ölende ağlamaz.
839. Tisi şıqqan balağa şaynap bergen as bolmaz.
Dişi çıkan çocuğa çiğneyerek yenilen aş verilmez.
Her balık kendi yemiyle tutulur.
840. Tizemnen sürindirse sürindirsin, tilimnen sürindirsin.
Süründürse dizimle süründürsün, dilimle süründürmesin.
841. Toktıqtıñ joqtıǵı bar, aştıñ toqtıǵı bar.
Tokluǵın yokluǵı var, açlıǵın tokluǵı var.
842. Tolmasķa kuyma, toymasķa berme.
Dolmayana koyma, doymayana verme.
843. Toy teñirdiñ qazınası.
Düǵün tanrının hazinesi.
844. Toyda tonıñdı surama.
Düǵünde elbiseni sorma.
845. Toyǵa barsañ toyıp bar, jumısıñdı qoyıp bar.
Düǵüne gitsen doyup git, işini bırakıp git.
Düǵün gördün oyna, ölü gördün ağla.
846. Toyǵa barsañ, toyıp bar.
Düǵüne gitsen, tok git.
847. Toyǵannan qırsaq jarılmaydı.
Qıvanǵannan jürek jarılmaydı.
Doymakla göbek yarılmaz.
Sevinmekle yürek yarılmaz.
848. Tögilgen topıraǵımen toladı.
Dökülen toprakla dolar.

849. Tögilgen tolmaydı, ölgen tirilmeydi.
Dökülen dolmaz, ölen dirilmez.
Olacakla öleceğe çare bulunmaz.
850. Tuğan jerdiñ küni de ıstıq, tüni de ıstıq.
Doğduğun yerin gündüzüde sıcak, gecesi de sıcak.
851. Tuğan jerdiñ avasında şipa.
Doğduğun yerin havasında şifa.
852. Tuğan jerdiñ qadirin, şette jürsen bilersin.
Doğduğun yerin kıymetini, gurbette bilersin.
Hasta olmayan sağlığını, kadrini bilmez.
853. Tuğanına jılaymın, ölgenine jılaymın.
Doğanına ağlamayacağı, ölenine ağlayacağım.
854. Tuva bilmeydi, jüre bileydi.
Doğan bilmez, yürüyen bilir.
855. Tuvısı birdiñ uvısı bir.
Akrabası bir olanın, avucu bir.
856. Tuvra biyde tuvğan joq, tuvğandı biyde iyman joq.
Dürüst hakimın yakını olmaz, yakını olan hakimın imanı olmaz.
857. Tuz astıñ demin keltirer, maqal sözdıñ demin keltirer.
Tuz yemeğın tadıdır, atasözü sözün tadıdır.
858. Tüyin bir qolmen baylanbaydı,
Bir qolmen şeşilmeydi.
Düğüm bir ucuyla bağlanmaz,
Bir ucuyla çözülmöz.
859. Tüymeniñ iynesiz küni joq.
Düğmeniñ iğnesiz günü yok.
860. Uvasağan udan öledi, nayza ustağan javdan öledi.
Zehir yapan zehirden ölür, süngü ustası dışmandan ölür.
Kuyı kazan kendi düşer.
861. Ul tuvğanğa-kün tuvar.
Oğlan doğanda gün doğar.
Oğlan olsun deli olsun ekmek olsun kuru olsun.
862. Urı başkanıñ malın jeydi, öziniñ arın jeydi.
Hırsız başkasının malını yer, kendinin namusunu yer.

863. Urı urlıgın kıoysa da, urı atağı kıalmaydı.
Hırsız hırsızlığını bıraksa hırsız namı kalmaz.
864. Urığa mal kp.
Hırsıza mal çok.
865. Urımı kıarakşı urlaydı.
Hırsızı yolkesici soyar.
866. Urlık tbi kıorlık.
Hırsızlığın tümü eziyet.
867. Usınđan moyındı kıılış kespeydi.
İtaat edenin boynunu kıılı kesmez.
Eğilen baş kesilmez.
868. Ustamen jakın bolsan, işin bitedi.
Ustayla yakın olsan, işin biter.
869. Uşkan kıus, jgirgen ağ, beri-tamak.
Uçan kıuş, koşan hayvan, hepsi-yiyecek(tir).
870. Uyatı joķ ul jaman, kıılığı joķ kıız jaman.
Namusu olmayan oğul kötü, kıılığı olmayan kıız kötü.
871. Uyat-iman belgisi, uyattıde iman bar.
Namus-imanın göstergesi, namusluda iman var.
872. Uyatsız eyel-tuzsuz as, edepsiz jigit-jgensiz at.
Namussuz kadın-tuzsuz aş, edepsiz yiğit-gemsiz at.
873. Uyķı menen lim teğ.
Uykuyla lm birdir.
Uyku lmn kardeşidir.
874. Uyķı-jav, ot-jav, suv-jav.
Uyku-düşman, ateş-düşman, su-düşman.
875. Uzak olsada yol jaķsı, jaman bolsada kıız jaķsı.
Uzak olsada yol iyi, kötü olsada kıız iyi.
876. Uzun kıyım ulımdiki, kıısķa kıyım kıızımdiki.
Uzun giyim oğlumundur, kısa giyim kıızımındır.
877. lken bastar, kışi kıostar.
Büyük başla, küçüğü devam eder (koşulur).
878. lken ydegiler klse, kışi ydegiler yezuv tartuv.
Evin büyükleri güldüğünde, evin kkleri yalnızca gülümser.

879. Ülkenniñ mıñına bergense, balanıñ birine ber.
Büyüklerin binine vermektense, çocuğun birine ver.
880. Ümitsiz şeytan bolsın.
Ümitsiz şeytan olsun.
881. Ündemegen üydey beleden utladı.
Susan büyük beládan kurtarır.
882. Üni joqtın mini jo.
Sesi ıkmayanın kusuru yok.
883. Üyde ası joqtın köñilinde xoşı jo.
Evinde aşı olmayanın, gönlünde hoşı yok.
A ayı oynamaz.
884. Üydiñ jılı-suvıñın ıs tükende bilersin.
Kimniñ alıs-jaının is tükende bilersin.
Evin ılık-soğuk olduğunu kış gelince bilirsin.
Kimin uzak-yakın olduğunu işin düştüğünde bilirsin.
Dost kara günde belli olur.
885. Üyi bardın küyi bar, üyi joqtın küyi jo.
Evi olanın durumu var, evi olmayanın durumu yok.
886. Üyi jamannın küyi jaman.
Evi kötü olanın durumu kötüdür
Varına razı ol, yoğuna sabırlı ol.
887. Xalı aharı amal buzar.
Halkın ölkesi kalcyi bozar.
888. Xalı artaymaydı, ara jer artarmaydı.
Halk yaşlanmaz, kara toprak yaşlanmaz.
889. Xalıa arsı jürüv-ağısa arsı jüzüv.
Halka karşı yürüme-akıntıya karşı yüzmek.
890. Xalıtın uşağı ke.
Halkın kuşığı geniş.
891. Yegilmegen jer jetim, yelinen ayrılğan yer jetim.
Ekilmeyen yer yetim, memleketten ayrılan er yetim.
892. Yejeli as süygenmen dos bolmaz,
Yejeli dos ursa da as bolmaz.
Ezeli düşman desteğıyle dost olmaz,
Ezeli dost vursa da düşman olmaz.
Eski düşman dost olmaz.

893. Yejelgi düşpan yel bolmas, yetekten kesken jeŋ bolmas.
Ezeli düşmandan halk olmaz, etekten kesilen yen olmaz.
894. Yeki adam yestise, jeti ğalamğa jeter.
İki adam akıllıysa, yedi aleme yeter.
895. Yeki eyel alğannıŋ davı üyinde, jaman eyel alğannıŋ javı üyinde.
İki karı alanın kavgası evinde, kötü karı alanın düşmanı evinde.
Avradı kötü olanın sakalı tez ağarır.
896. Yeki jaqsı qosılsa, ölgeninşe dos bolar.
Yeki jaman qosılsa ölgeninşe oş bolar.
İki iyi (insan) birleşse, ölene dek dost olur.
İki kötü (insan) birleşse, ölene dek oç olur.
İyilik iki baştan olur.
897. Yeki jaman avıl bolmas, avıl bolsa kavım bolmas.
İki kötü köy olmaz, köy olsa toplum olmaz.
898. Yeki jartı-bir bütün.
İki yarım-bir bütün.
İki el bir baş içindir.
899. Yeki kisi sığılıssa, bir kisilik orın bar.
İki kişi sıkıssa bir kişilik yer var(dır).
900. Yeki tentek yelge sıymas.
İki yaramaz memlekete sığmaz.
901. Yeki üydiŋ qoŋağı yemeksep jürip as qalar.
İki evin misafiri ümitlenerek gezerse aç kalır.
902. Yeski kiyimniŋ jılıvı joq.
Eski giyimnin sıcağı yok.
Eski kıyafet sıcak tutmaz.
903. Yel ayrılssa köbine bar, jol ayrılssa keŋine tūs.
Ulus ayrılssa çoğunlukla kal, yol ayrılssa geniş olana sap.
904. Yel davsız bolmaydı, yel javsız bolmaydı.
Millet tartışmasız olmaz, millet düşmansız olmaz.
905. Yel köşedi dep atıŋındı tavıspa, jav keledi dep tamağındı tavıspa.
Halk göç ediyor diye odununu bitirme, düşman geliyor diye yemeğini bitirme.
Göçüyoruz diye odununu yakıp suyunu dökme.
906. Yel sıylağan yesikte otırmas.
Milletine saygı duyan eşikte oturmaz.

907. Yelde yelu türlü adam bar.
Memlekette elli türlü insan var.
İnsan çeşit çeşit, yol damar damar.
908. Yelden bezgen kömüsiz qalar.
Memleketten bezen mezarsız kalır.
909. Yeldi jerde urı boladı, tavlı jerde böri boladı.
Milletin olduğu yerde hırsız olur, dağlı yerde kurt olur.
910. Yeldiñ küşi-seldiñ küşi.
Milletin gücü-selin gücü.
911. Yelge düşpan jerge sıymas, jerge düşpan yelge sıymas.
Memlekete düşman yere sığmaz, yere düşman memlekete sığmaz.
912. Yelinen bezgen yer bolmas, kölinen bezgen qaz bolmas.
Memleketten bezen er olmaz, gölünden bezen kaz olmaz.
913. Yelu yerdiñ jası, altmış peleniñ bas.
Elli erkeğın yaşı, altmış belânın başı.
914. Yenbegi joğ ğalım-ıstığı joğ jalın.
Emeği olmayan alim-ıssısı olmayan ateştir.
915. Yer-yelinde, gül-jerinde.
Er-elinde, gül-yerinde.
Evli evinde köylü köyünde gerek.
916. Yer bala on beste otav iyesi.
Mert çocuk on beşte ev-bark sahibi olur.
917. Yer başına jav kelse, yerligi keter basınan.
Biy başına dav kelse, biyligi keter basınan.
Er başına düşman gelse, erliği gider başından.
Hakim başına dava gelse, hakimliği gider başından.
918. Yer köñilin kim aşar, jarqıldığan jar aşar.
At köñilin kim aşar, qadiriñ bilgen yer aşar.
Erkeğın gönlünü kim açar, parıldayan yar açar.
Atın gönlünü kim açar, kıymetini bilen er açar.
919. Yer köp sura, azğa razı boladı.
Yez az surap, köpke narazı boladı.
Mert çok ister, aza razı olur.
Boş adam az ister, çoğa razı olmaz.

920. Yer turmasa-şöptiñ bası kıymılmaydı.
Yel durmazsa-çöpün başı kımıldamaz.
Rüzgar esmeyince yaprak oynamaz.
921. Yerden bezsen de yelden bezbe.
Erden bezsen de memleketten bezme.
922. Yerdı namıs öltiredi, kıoyandı kıamıs öltiredi.
Merdi namus öldürür, tavşanı kamış öldürür.
923. Yerdı talap uşırar, kıustı kıanat uşırar
Erkeğı istek uçurur, kıuşu kanat uçurur.
Çobanın gönlü olursa tekeden süüt çıkarır.
924. Yerdin anası-yeldin anası.
Mertin anası-milletin anası.
925. Yerdin körki-sakal, sözdin körki-maķal.
Erin güzelligi-sakal, sözün güzelligi-atasözü.
926. Yerdin özine kıarama, sözine kıara.
Erin kendisine bakma, sözüne bak.
927. Yerin baķķan eyel, yelin de baģadı.
Erine bakan kadın, milletine de bakar.
928. Yerin sıyłaģan eyel, yerin de sıylandı.
Erine sayğı duyan kadın, milletine de sayğı duyar.
929. Yerinen ayrılģan kömgenşe jilaydı, yelinen ayrılģan ölgenşe jilaydı.
Erinden ayrılan gömence kadar aģlar, memleketinden ayrılan ölene kada aģlar.
Evden çıkan ev kadar, köyden çıkan köy kadar yıkılır.
930. Yerkek-bas, eyel-moyın.
Erkek-baş, kadın-boyun.
Adam-sel, kadın-göl.
931. Yerte şıķsanaldından kün şıģadı,
Keş şıķsan adlından tün şıģadı.
Erken kalksan önüne gün çıkar,
Geç kalksan önüne gece çıkar.
932. Yertenģi söz tüste joķ, tüstegi söz keşke joķ.
Sabahın sözü öģlende olmaz, öģlenin sözü akşamda olmaz.
Bugünün işini yarına bırakma.

933. Yesek mingen at suramaydı.
Balık jegen yet suramaydı.
Eşeğe binen atı sormaz.
Balığı yiyen eti sormaz.
934. Yesek semirse, iyesin teber.
Eşek şişmanlasa, sahibini tekmeler.
Besle kargayı oysun gözün.
935. Yesep, yesep bilmegen yesek.
Hesap, hesabı bilmeyen eşek.
Hesap bilmeyen kasap elinde kalır masat.
936. Yesi joqtın isi joq.
Usu olmayanın işi olmaz.
937. Yeski boydan jurt qalmas, jana boydan şöp qalmas.
Eski boydan yurt kalmaz, yeni boydan çöp kalmaz.
Gelen gideni aratır.
938. Yeskisiz jaña bolmas, jañasız yeksi bolmas.
Eskisiz yeni olmaz, yenisiz eski olmaz.
Eskisi olmayanın yenisi olmaz.
939. Yetigin jama bolsa ayağındı qajaydı,
Joldasın jaman bolsa, janındı qajaydı.
Çizmen kötü olsa, ayağın aşılanır.
Yoldaşın kötü olsa, canın aşılanır.
940. Zorlıq körgendi quday köredi.
Zorluk görenini tanrı görür.
Zorda kalmayınca Hızır yetişmez.

2.2. Türkçe-Kazakça Atasözleri ve Deyimler.

1. *Abdal düğünden çocuk oyundan usanmaz.*
Bala külkige toymas, jaman uykiğa toymas.
Çocuk gülmeye doymaz, tembel uykuya doymaz.
2. *Acele yürüyen yolda kahr.*
Asıkkın isi bitirmes, aklıdı jigit atın jitirmes.
Acele eden işi bitirmez, akıllı atını yitirmez.
3. *Acı söz er belini бүker.*
Kahırlı söz-kamal buzar.
Kahırlı söz kaleyi bozar.
4. *Aç ayı oynamaz.*
Üyde ası joqtın könilinde xoşı joq.
Evinde aşı olmayanın, gönlünde hoşu yok.
5. *Aç ayı oynamaz.*
Aş aşılmın tok bolmaydı.
Aç akılla tok olunmaz.
6. *Aç bırakma arsız olur açık bırakma hırsız olur.*
Tamaq toqtıq jumısı joqtıq,
Azdırar adam balasın.
Boğazın tokluğı, işin yokluğı,
İnsan oğlunu azdırır.
7. *Aça kuru ekmek bal helvası gibi gelir.*
Karnı aşqanğa nan da may tatır,
Şöldegenge kara suv da bal tatır.
Karnı aç olana kara ekmek de yağ tadar,
Susamış olana kara su da bal tadar.
8. *Açın gözü ekmek teknesinde.*
Karnı aşqan qazanğa qarar.
Karnı aç olan kazana bakar.
9. *Açın imanı yok.*
Aştan ölgın kisiniñ molası joq.
Açlıktan ölen adamın mezarı yok.
10. *Açın karnı doyar gözü doymaz.*
Aşarşılıqtı köp körgen, özi toymay me demes.
Açlığı çok gören, kendi doymadan 'al' demez.
11. *Adam iş başında belli olur.*
Alıs jol attı sınaydı, avır jol yerdı sınaydı.
Uzak yol atı sınar, ağır yol eri sınar.

12. *Adam-sel, kadın-göl.*
Yerkek-bas, eyel-mayın.
Erkek-baş, kadın-boyun.
13. *Afyon zevkini tiryakiden sor.*
Aşçı menen tuşçını tatқан biler.
Alıs penen juvıktı jorқан biler.
Acı ve yavanı tadan bilir.
Uzak ve yakını koşan bilir.
14. *Ağaca dayanma kurur, insana dayanma çürür.*
Boydaqtı ulım bar deme, bukanı malım bar deme.
Bekâr oğlum var deme, boğam malım var deme.
15. *Ağacı güzel gösteren yapraklardır.*
Adam körki şübereк, ağaş körki japıraқ.
Adam görünüşü kıyafet, ağacın görünüşü yaprak.
16. *Ağacın meyvesi olunca başını aşağı salar.*
Kişipeyildilik-kisinin körki.
Mütevazilik-insanın güzelliği(dir).
17. *Ağacın yumuşağını kurt yer.*
Jumsaқ ağaş kırtқа jem, jumsaқ adam jurтқа jem.
Yumuşak ağaç kurda yem, yumuşak insan topluma yem.
18. *Ağaç kökünden yıkılır.*
Bolat bügilmes, şort sınar.
Çelik бүkülmez, muhakkak kırılır.
19. *Ağaç yaşken eğilir.*
Otızında oқ atpağan, kırkıında kılıç şappas.
Otuzunda ok atmayan, kırkıında kılıç çekmez.
20. *Ağılda oğlak doğsa ovada otu biter.*
Қutti қоңақ kelse, қой yegiz tabadı.
Bahtlı misafir gelse, ikiz koyun bulunur.
21. *Ağlamayan çocuğa meme verilmez.*
Jan kiynalмай jumıs bitmes.
Talap қılmay muratқа jetpes.
Canını sıkmayan işini bitirmez.
İstekte bulunmayan murada ermez.
22. *Ağlamayana meme verilmez.*
Jılamağan balaға yemşek bermeydi.
Yağlamayan çocuға emzik verilmez.

23. *Ağlarsa anam ağlar gerisi yalan ağlar.*
 Ana jaqsılığın avırsañ bilersin.
 Kayın jaqsılığın kıdırsañ bilersin.
 Annenin iyiliğini hastalansan bilirsin.
 Kayın ağacının güzelliğini gezerken bilirsin.
24. *Ağzına girenle ağzından çıkana dikkat et.*
 Avzına iye bol.
 Ağzına sahip ol.
25. *Ahmak bir soru sormuş akıllı yedi senede cevaplamış.*
 Akımağ bastan akıl şıqpas, akıl şıksa mağul şıqpas.
 Ahmak baştan akıl çıkmaz, akıl çıksa makul olmaz.
26. *Ahmak dostun olana akıllı düşmanın olsun.*
 Akımağpen astaspa, akılmen kıastaspa.
 Ahmakla birlik olma, akıllıyla düşman olma.
27. *Akıl adama sermayedir.*
 Akıl arımas, altın şirimes.
 Akıl yıpranmaz, altın çürümez.
28. *Akıl için yol birdir.*
 Akıl ökpke jetkizer, öner kökke jetkizer.
 Akıl her şeye yetişir, hüner göge yetişir.
29. *Akıllı düşman akılsız dosttan iyidir.*
 Düşpannan bir sağtan, jaman dostan mıñ sağtan.
 Düşmandan bir saklan, kötü dosttan bin saklan.
30. *Akıllı düşman akılsız dosttan iyidir.*
 Akılsız dostan ağıldı düşpan artık.
31. *Akıllı düşününceye kadar deli oğlunu evlendirir.*
 Akıllı oylağansa, tentek isin bitiredi.
 Akıllı düşününe kadar, yaramaz işini bitirir.
32. *Akılsız başın cezasını ayaklar çeker.*
 Akılsız bas ayakka damıl bermes.
 Akılsız baş ayaklara mola vermez.
33. *Alçak uçan yüksek konar.*
 Kişipeyildilikten kişireymeysiñ.
 Mütevazilikten küçülmezsın.
34. *Alemin ağzına kırk arşın bez yetmez.*
 Ezilde kek joğ, ösekte şek joğ.
 Şakada kin yok, dedikoduda sınır yok.

35. *Alışmış kudurmuştan beterdir.*
Avruvdan edet jaman.
Alışkanlık hastalıktan beter(dir).
36. *Alim unutmuş kalem unutmamış.*
Bilimdi ölse, kağızda atı qalar.
Usta ölse, istegen zatı qalar.
Bilge ölse, kağıtta adı kalır.
Usta ölse, yaptığı eser kalır.
37. *Altın eli bıçak kesmez.*
Öner-yerdin qanatı.
Hüner erin kanadı.
38. *Ana gibi yar Bağdat gibi diyar olmaz.*
Ananın süti-bal, balanın tili –bal.
Ananın sütü bal, çocuğun dili bal.
39. *Analı kızın bedeni büyür, anasız kızının dili.*
Atalı balanın avzı oynaydı, atasız balanın közi oynaydı.
Babalı çocuğun ağızı oynar, babasız çocuğun gözü oynar.
40. *Aptala nasihat vermek ölüye ilaç vermek gibidir.*
Akımaqtı üyretüv, ölgendi tirültüv.
Ahmağı öğretmek, öleni diriltmek.
41. *Ar, tanrıdan korkmayan bardır.*
Şöldiñ qamısı bolmaydı, jamannıñ namısı bolmaydı.
Çölün kamışı olmaz, kötünün namusu olmaz.
42. *Araba devrilince yol gösteren çok olur.*
Bitken iske sınşı köp, pisken aşqa jevşi köp.
Biten işin eleştireni çok, pişen aşın yiyeni çok.
43. *Araba devrilince yol gösteren çok olur.*
Pisken aşqa jevşi köp, bitken iske sınşı köp.
Pişen aşın yiyeni çok, biten işin eleştireni çok.
44. *Arkadaşını söyle, kim olduğumu söyleyeyim.*
Jigit joldastıñ belgili.
Yiğit yoldaşıyla bilinir.
45. *Armut dalın dibine düşer.*
Alma ağaşınan alıs tüşpeydi.
Elma ağacından uzak düşmez.
46. *Arpacıya borç eden ahırını tez satar.*
Nesiyeye jet yesen, süyegi işiñdi jırtar.
Borç alınmış eti yesen, kemiği içini yırtar.

47. *Asıl azmaz bal kokmaz.*
Tamır tartқан tarıqpas.
Aslına çeken güçsüzleşmez.
48. *Ata eyer gerek eyere er gerek.*
Qalı kilem törge kerek, almas qılış yerge kerek.
Halı kilim baş köşeye gerek, elmas kılıç er gerek.
49. *Atasını tanımayan Allah'ını tanımaz.*
Jeti atasın bilmegen-jetimdiktin belgisi.
Yedi ceddini bilmeyen- yetimligin göstergesi(dir).
50. *Atına bakan ardına bakmaz.*
Jolğa şıksañ, jol azıgıñ mol bolsıñ.
Yola çıksañ yol azıgıñ bol olsun.
51. *Atlar nallarken kurbağalar ayak uzatmaz.*
Ata turıp bala söylese, şirkindigi.
Ağa turıp ini söylese, yerkindigi.
Baba dururken çocuk konuşsa, çirkinliğı(dir).
Ağabey dururken kardeş konuşsa, serbestliğı(dir).
52. *Avradı kötü olanın sakalı tez ağarır.*
Yeki eyel ağannıñ davı üyinde, jama eyel ağannıñ javı üyind
İki karı alanın kavgası evinde, kötü karı alanın düşmanı evinde.
53. *Avradın yıkmadığı ev bin yıl dikili kalır.*
Qatın aşulansa qazan qaynatar.
Kadın kızarsa kazan kaynatır.
54. *Ayağıni yorganına göre uzat.*
Düşpannan bir saqtan, jaman dostan mıñ saqtan.
Düşmandan bir saklan, kötü dosttan bin saklan.
55. *Ayağının sığmadığı yere başını sokma.*
Oq jetpes jerge qılış silteme.
Okun yetişmediğı yerde, kılıç sallama.
56. *Az söyle çok dinle.*
Köp sözdin azı jaqsı, az sözdin özi jaksı.
Çok sözün azı iyi, az sözün özü iyi.
57. *Az söyle çok dinle.*
Köp tıñda, az söyle.
Çok dinle az söyle.
58. *Baba eder oğul öder.*
Atanıñ jamanı malğa ortak, ezrayıldın jamanı jana ortak.
Atanın kötüsü mala ortak, Azrail'in kötüsü cana ortak.

59. *Baba oğluna bir bağ bağışlaşmış, oğlu babaya bir salkım
üzüm vermemiş.*
Atanıń kőñili balada, balanıń kőñili dalada.
Babanın gönlü evlâdında, evladın gönlü düzde.
60. *Baba sanatı oğluna mirastır.*
Ata tilin almağan uldan bez, ana tilin almağan kızdán bez.
Baba dilini almayan oğuldan kaç, ana dilini almayan kızdán kaç.
61. *Babadan miras kalır adamlık kalmaz.*
Atanıń balası bolma, adamnıń balası bol.
Babanın evlâdı olma, adamın evlâdı ol.
62. *Babamın anamın öleceğini bilseydim, kulağı dolu
darıya satardım.*
Atań ölsede, atańdı kőrgen ölmesin.
Atan ölse de, atanı gören ölmesin.
63. *Bakmakla usta olunsa köpekler kasap olurdu.*
Tavđa qarap tav bolmassıń.
Dağa bakarak dağ olmazsın.
64. *Bal tutan parmağını yalar.*
Bal kıuyđan barmağın jalar.
Bal koyan parmağını yalar.
65. *Bal, bal demekle ağız tatlanmaz.*
'Bal, bal' degenmen avız demdi bolmaydı.
'Bal, bal' demeyle ağız tatlı olmuyor.
66. *Balı parmağı uzın değil kısmeti olan yemiş.*
Kıttı kıońađka-tetti tamađ.
Bahtlı misafire leziz yemek.
67. *Balık baştan kokar.*
Sıv basınan buzıladı, balık basınan şiriydi.
Su üstünden donar balık başından kokar.
68. *Baş dil ile tartılır.*
Mal basınan boylanadı, adam tilinen boylanadı.
Mal başından bağlanır, insan dilinden bağlanır.
69. *Baş nereye giderse ayakta oraya gider.*
Jaşsıdan ekim kıoysan, yeldi tüzeter.
Jamannan ekim kıoysan, yeldi jüdeter.
İyiden kaymakam seçsen, memleketi düzeltir.
Kötüden kaymakam seçsen, memleketi sömürür.

70. *Baş yarılrsa börk iinde, kol kırılrsa krk iinde.*
 Bas jarılrsa brik iinde, ol snsa je iinde.
 Ba yarılrsa börk iinde, kol kırılrsa yen iinde.
71. *Beni sayanın kuluyum saymayanın sultanı.*
 Sıya-sıy, sıraa-bal.
 Saygıya-saygı, ıraya-bal.
72. *Besle kargayı oysun gözün.*
 Yesek semirse, iyesin teber.
 Eek ımanlarsa, sahibini teper.
73. *Besle kargayı oysun gözünü.*
 Arı maldı asırsa, avzı-murnı may bolar.
 Jaman adamı asırsa, avzı-murnı an bolar.
 Zayıf malı beslesen, azın-burnun ya olur.
 Kötü adamı beslesen, azın-burnun kan olur.
74. *Be parmaın hangisini kessen acımaz.*
 ay olundu kessende jaa batuı bir deil.
 Hangi kolunu kessen de canının arısı birdir.
75. *Be parmak bir deil.*
 Bilek bir bolsa da barma baka.
 Bilek bir olsa da parmak baka.
76. *Bilmemek ayp deil sormamak ayıp.*
 z bilmegenidi kisiden sura.
 lken jo bolsa, kiiden ura.
 Kendi bilmediini kiiden sor.
 By olmazsa kkten sor.
77. *Bin hilsen bir bilene danı.*
 Keesip piken ton kelte bolmas.
 Danıarak biilen elbise kısa olmaz.
78. *Bin merak bir bor ödemez.*
 Mı ayı bir borıtı temeydi.
 Bin kaygı bir borcu ödemez.
79. *Bin lp bir bimeli.*
 Jeti ret pi, bir ret kes.
 Yedi kere bi(l), bir kere kes.
80. *Bir aızdan ıkan bin aza.*
 Otuz tisten ıkan söz, otuz ruva ketedi.
 Otuz diten ıkan söz, otuz nesline gider.

81. *Bir alimin bilmediğini bir arif bilir.*
Birev bilmegendi birev biledi, birev jılasa, birev küledi.
Biri bilmese biri bilir, biri ağlarsa biri güler.
82. *Bir aynaya bir kız, bir kafaya bir göz.*
Bir başka –bir köz.
Bir başa bir göz.
83. *Bir çöplükte iki horoz ötmez.*
Bir kazanğa yeki biyday kuvırılmas.
Bir kazanda iki bulgur kızarmaz.
84. *Bir elin nesi var, iki elin sesi var.*
Köp davis şosılsa, bir davıstı joş kıladı.
Sesler çoğalsa, bir sesi yok eder.
85. *Bir evde düzen varsa düzen olmaz o evde.*
Basta miy joş bolsa, yeki ayakka küş tüser.
Başta beyi olmazsa, güç iki ayağa düşer.
86. *Bir lisan bir insan.*
Jeti jurtıñ tilin bil, jeti türlü bilim bil.
Yedi yurdun dilini bil, yedi türlü bilim bil.
87. *Bir söyle, iki dinle.*
Avız birev, kulak yekev.
Ağız bir(dir), kulak iki(dir).
88. *Birlikten kuvvet doğar.*
Intımaqtıq is bitirer.
Birliktelik iş bitirir.
89. *Birlikten kuvvet doğar.*
Köptin şolı-uzın.
Çoğun kolu uzun.
90. *Bizde olmasa kimsede olmaz.*
Ne joş bolsa, sol şat
Ne yoksa (insan) ona muhtaç.
91. *Boş boğazla pis boğaz belâdan kurtulmaz.*
Avzına kelgenin söylev-aşımaktıñ isi.
Aldına kelgenin jev-ayvannıñ isi.
Ağızına geleni söylemek-ahmağın işi.
Önüne geleni yemek-hayvanın işi.
92. *Boş çuval ayakta durmaz.*
Aş adam jürip öledi.
Aç adam ayakta ötür.

93. *Boş fiçi çok ses çıkarmaz.*
Avzında sözi turmastın, bir jerde özi turmas.
Ağzında sözü durmayanın kendisi bir yerde durmaz.
94. *Bugünün işini yarına bırakma.*
Yertengi söz tüste yok, tüsteği söz keşke yok.
Sabahın sözü öğlende olmaz, öğlenin sözü akşamda olmaz.
95. *Büyük balık küçük balığı yer.*
Keme kelse, kayık suvdan şığadı.
Gemi gelse kayık sudan çıkar.
96. *Büyük başın büyük derdi var.*
Han bolsa jav köp, biy bolsa dav köp.
Han olsa düşmanı çok, hakim olsa dava çok.
97. *Büyük lokma ye, büyük söyleme.*
Adaspaymın degen, taltüste dasadı.
Kaybolmam diyen adam, öğlede kayboldu.
98. *Cahilin dostluğundansa alimin düşmanlığı yeğdir.*
Bilimsizdin sözi bilektey, bilimdinin sözi jibektey.
Bilgisizin sözü yumruk gibi, bilginin sözü ipek gibi.
99. *Cana gelecek mala gelsin.*
Malım janım sadağası, janım arım sadağası.
Malım canımın sadakası, canım namusumun sadakası.
100. *Cennetin kapısını cömert açar.*
Kolu aşkıttın-joli aşık.
Eli açık olanın yolu açık.
101. *Çağrılan yere erinme çağrılmayan yere görünme.*
Şakırğan jerden kalma, şakırmağan jerge barma.
Çağrılan yerden geri kalma, çağrılmayan yere varma.
102. *Çarığa bakma, yüreğe bak.*
Kisinin körki kiyim yemes-bilim.
İnsanın güzelliği giyim değil-bilim.
103. *Çobanın gönlü olursa tekeden süt çıkarır.*
Yerdi talap uşırar, kustu kanat uşırar.
Erkeği istek uçurur, kuşu kanat uçurur.
104. *Çobansız davar kurda kuşa yarar.*
Jer töbesiz bolmaydı, yel töresiz bolmaydı.
Yer tepesiz olmaz, memleket efendisiz olmaz.

105. *Çocuğa iş buyuran ardınca kendi gider.*
Balanı iske buyır, sañınan öziñ jügir.
Çocuğuna iş yaptır, kendin peşinden koş.
106. *Çocuksuz evde bereket yok.*
Besiksiz üyde bereke joğ.
Beşiksiz evde bereket yok.
107. *Çok el ya yağmaya ya y olmaya.*
Köp avız birikse bir avız joğ boladı.
Çok ağız birleşse bir ağız yok olur.
108. *Çok okuyan bilmez çok gezen bilir.*
Köp oқиğan bilmeydi, kop toқığan bileği.
Çok okuyan bilmez, çok dokuyan bilir.
109. *Çok yaşayan değıl, çok gören bilir.*
Köp jazağam bilmes, köp körgen biler.
Çok yaşayan bilmez, çok gören bilir.
110. *Dağda gezen ayıya da rastlar kurda da.*
Peleli jerdı basapa, başına tüsse sapsa.
Belalı yere basma, başına düşse şaşma.
111. *Dağ dağa kavuşmaz insan insana kavuşur.*
Tav tavğa kaçılmaydı adam adamğa kaçıladı.
112. *Damlaya damlaya göl olur.*
Köp tükirse, köl bolar.
Çok tükürükten göl olur.
113. *Damlaya damlaya göl olur.*
Tamşıdan tama-tama dariya bolar.
Damladan damla-damla derya olur.
114. *Danışan dağı aşmış danışmayan düz ovada şaşmış.*
İzdegen tabadı, surağan aladı.
Arayan bulur, soran alır.
115. *Davetli yere erinme davetsiz yerde yerinme.*
Şakırusız toyğa barğansa, tayağ al da koyğa bar.
Davetsiz düğüne gitmektense, değnek al da koyunun peşine git.
116. *Davul dengi dengine çalar.*
Kedey menen bay joldas bolmas, kaçkır menen koy joldas bolmas.
Fakir ile zengin yoldaş olmaz, kurt ile kuzu yoldaş olmaz.

117. *Delikli boncuk yerde kalmaz.*
Önerli kol aş bolmas.
Hünerli kol aç kalmaz.
118. *Delilsiz cennete bile girilmez.*
Deleldep atıp javı jeñ, deleldep aytıp davdı jeñ.
Delili atıp düşmanı yen, delili söyleyip davayı yen.
119. *Delinin biri kuyuya taş atmış kırk akıllı çıkaramamış.*
Köp ağıldı jinalsa, kıyım isti bitirer.
Köp ağımaq jinalsa oñay isti büldirer.
Akıllılar toplansa zor işi bitirirler.
Ahmaklar toplansa kolay işi bozarlar.
120. *Deme dostuna der dostuna ikisi birleşip saman basarlar postuna.*
Jamañğa sırıñdı aytpa, tar jerde ayğaq bolar.
Kötüye sırını anlatma, dar yerde delil olarak kullanır.
121. *Dervişin fikri ne ise zikri de odur.*
Aştıñ ağılı tamağında, jayavdın ağılı tabanında.
Açın aklı yemeğinde, yürüyenin aklı tabanında.
122. *Dil kesik baş selamet.*
Başka bele tilden.
Dil başa belâ(dır).
123. *Dil söyler saklanır, baş belaya katlanır.*
Kisi kızıl tilden öledi, tülki kızıl jünnen öledi.
İnsan kızıl dilinden ölür, tilki kızıl kürkünden ölür.
124. *Dilim seni dilim dilim dileyim her başıma geleni senden bileyim.*
Til tas jaradı, tas jaramasa, baş jaradı.
Dil taşı yarar, taşı yaramazsa başı yarar.
125. *Doğru yolda düşen tez kalkar.*
Ötirik aytıp payda tapsañ, aqırında zalal tabarsıñ.
Ras aytıp zalal tapsañ, aqırında payda taparsıñ.
Yalan söyleyip fayda görseñ, sonunda zarar edersin.
Doğru söyleyip zarar etsen, sonunda fayda görürsün.
126. *Doğrunun yardımcısı Allah'tır.*
İsiñ aq bolsa teñiriñ jaq.
İşin ak olsa tanrın yanında(dır).
127. *Dokuz ölç bir biç.*
Ağaş kessenüzün kes, kıskırtuvı oñay.
Ağaç kessen uzun kes, kısaltması kolay(dır).

128. *Dost acı söyler.*
 Dos jılatıp aytar, düşpan küdirip aytar.
 Dost ağlatıp söyler, düşman güldürüp söyler.
129. *Dost başa bakar düşman ayağa.*
 Dos başka karaydı, düşpan ayakka karaydı.
 Dost başa bakar, düşman ayağa bakar.
130. *Dost kara günde belli olur.*
 Üydiñ jılı-suvıñın kış tükende bilersin.
 Kimniñ alıs-jaqının is tükende bilersin.
 Evin ılık-soğuk olduğunu kış gelince bilirsin.
 Kimin uzak-yakın olduğunu işin düştüğünde bilirsin.
131. *Dostluk başka alışveriş başka.*
 Bay bavırın tanımas, savda doska kıaramas.
 Zengin akrabasını tanımaz, ticaret dosta bakmaz.
132. *Dostluk kantarla alışveriş miskalle.*
 Savda da dostıq joq, selemde borıştıq joq.
 Ticarete dostluk yok, selamda borçluluk yok.
133. *Dostun sertliğinden korkma düşmanın yaltaklanmasından kork.*
 Dos sırtıñnan maqtar, düşpan közüñe maqtar.
 Dost arkandan över, düşman yüzüne över.
134. *Dostunu kaybetmek istersen borç para ver.*
 Qarız qatınas buzadı.
 Borç ilişkiyi bozar.
135. *Düğün gördün oyna, ölü gördün ağla.*
 Toyga barsan toyıp bar, jumısıñdı qoyıp bar.
 Düğüne gitsen doyup git, işini bırakıp git.
136. *Düşman düşmanın halinden bilmez.*
 Javdıñ sırtın jav bilmes.
 Düşmanın sırtını düşman bilmez.
137. *Eden bulur.*
 Kiyimi jamandı iyt qabadı, niyeti jamandı quday tabadı.
 Kötü giyeni it kaptı, kötü niyetliyi tanrı buldu.
138. *Eğilen baş kesilmez.*
 Usıñan moyındı qılış kespeydi.
 İtaat edenin boynunu kılıç kesmez.
139. *El eli yıkar iki el yüzü yıkar.*
 İntımağ bolmay is bolmas.
 Birlik olmadı mı iş olmaz.

140. *El elin aynasıdır.*
Ağayın ağayının-aynası.
Akraba akrabanın-aynası(dır).
141. *El öpmekle dudak aşınmaz.*
Kişipeyildilik kişilik yemes, kisilik.
Mütevazilik alçaklık değil, insanlı(tır).
142. *El sözüne bakan karısını tez boşar.*
Kisi aklımen bay bolğança, öz aklımen jarlı bol.
El adamın aklıyla zengin olmaktansa, kendi aklınla sefil ol.
143. *El yarası onulur, dil yarası onulmaz.*
Kılış yarası biter, til yarası bitpes.
Kılıç yarası geçer, dil yarası geçmez.
144. *Er sözünden dönmez.*
Jomart bergenin aytpas,
Yer aytқанının kaytpas.
Cömert verdiğini söylemez,
Er söylediğinden dönmez.
145. *Erken kalkmayan avrat, söz dinlemeyen evlât, mahmuzla giden at kapıda varsa kaldır at.*
Atıñ jaman bolsa, satıp kırtılsın.
Kıatınıñ jaman bolsa, kıayıp kırtılsın.
Atın kötü olsa, satıp kurtulursun.
Hatunun kötü olsa, geri gönderirsin.
146. *Eski düşman dost olmaz.*
Yejeli kıas süygenmen dos bolmaz.
Yejeli dos ursa da kıas bolmaz.
Ezeli düşman desteğıyle dost olmaz.
Ezeli dost vursa da düşman olmaz.
147. *Eski kıyafet sıcak tutmaz.*
Yeksi kıyımniñ jılıvı joq.
Eski giyimin sıcağı yok.
148. *Eskisi olmayanın yenisi olmaz.*
Yeskisiz jaña bolmas, jañasız yeksi bolmas.
Eskisiz yeni olmaz, yenisiz eski olmaz.
149. *Eşeğı sağlam kazığa bağla sonra Allah'a iman et.*
Savıtıñ kalıñ bolsa, jarañ az bolar.
Kabın kalın olsa kıran az olur.

150. *Evden çıkan ev kadar, köyden çıkan köy kadar yıkılır.*
Yerinen ayrılğan kömgenşe jılaydı, yelinen ayrılğan ölgenşe jılaydı.
Erinden ayrılan gömene(kadar) ağlar, memleketinden ayrılan ölene kadar ağlar.
151. *Evlâdı ben doğurdum, gönlünü ben doğurmadım.*
Kız ösirdim-boyjetti, yerine ketti, ul ösirdim-yerjetti, üyine ketti.
Kız yetiştirdim-boyladı erine gitti, oğul yetiştirdim-büyüdü evine gitti.
152. *Evlâdın var mı derdin var.*
Bay küyigi-yetekte, bala küyigi-jürekte.
Zenginın acısı-etekte, çocuk-acısı yürekte.
153. *Evli evinde köylü köyünde gerek.*
Yer-yelinde, gül-jerinde.
Er-elinde(memleketinde), gül-yerinde.
154. *Fakirlik ayıp değil.*
Baylık murat yemes, joqtık uyat yemes.
Zenginlik murat değil, yokluk utanç değil.
155. *Gece işi kör işi.*
Karanğıda kişiniñ beri soqır.
Karanlıkta insanların hepsi kör olur.
156. *Gelen gideni aratır.*
Yeski boydan jurt qolmas, jana boydan şöp kalmas.
Eski boydan yurt kalmaz, yeni boydan çöp kalmaz.
157. *Gençliğin kıymetini ihtiyarlıkta bilinir.*
Jastık-jalın, kerilik- kömür.
Gençlik-ateş, yaşlılık-kömür.
158. *Gerekliyi gerekmez iken saklamalı.*
Sıyr savıp işseñ mıñ kündik, soyık jesen bir kündik.
İneği sağıp içsen bir günlük, soyup yesen bir günlük.
159. *Göçüyoruz diye odununu yakıp suyunu dökme.*
Yel köşedi dep atıñındı tavıspa, jav keledi dep tamağındıtavıspa.
Halk göç ediyor diye odununu bitirme, düşman geliyor diye yemeğini bitirme.
160. *Gönül kocamaz.*
Köñil qartaymaydı, köz qartaydı.
Gönül yaşlanmaz, göz yaşlanır.

161. *Görmemiş görmüş gülmekten ölmüş.*
Özi jemes, özgegc bermes.
Kendi yemez, başkasına vermez.
162. *Görünüşe aldanma.*
Betim jaman bolsa da niyetim jaksı.
Yüzüm çirkin olsa da niyetim iyi.
163. *Görünüştine aldanma.*
Kazannan kára nerse joğ, assañ kårın toydarır.
Kardan appağ nerse joğ, ustasañ koldı tondırar.
Kazandan kara şey yok, pişirsen kårın doydurur.
Kardan beyaz şey yok, tutsan elin dondurur.
164. *Göz terazi el mizam.*
Köz-tarazı, köñil-kazı.
Göz-terazi, gönül-kadı.
165. *Gözden irak gönülden irak.*
Köz körmey köñil senbes.
Gözün görmediğine gönül inanmaz.
166. *Gülme komşuna gelir başına.*
Külme doska keler başka.
Gülme dostuna gelir başına.
167. *Hasta olmayan sağlığın kadrini bilmez.*
Tuğan jerdin kadirin, şette jürsen bilersin.
Doğduğun yerecin kıymetini gurbette bilirsin(anlarsın).
168. *Hatasız kul olmaz.*
Kisi katesiz bolmas, ot tütinsiz bolmas.
İnsan hatasız olmaz, ateş tütünsüz olmaz.
169. *Hatır için çiğ tavuk yenir.*
Asıña toyğızbasañ da ağ niyetine toyğız.
Yemeğine doymasan da iyi niyetine doy.
170. *Hazıra dağlar dayanmaz.*
Dayın aska tik kasiğ.
Hazır aşı dik kasiğ.
171. *Her balık kendi yemiyle tutulur.*
Tisi şıkkın balağa şaynap bergen as bolmas.
Dişi çıkan çocuğa çiğneyerek yenilen aş verilmez.
172. *Her bildiğini söyleme her söylediğini bil.*
Köp söz bos söz, az söz ras söz.
Çok söz boş söz, az söz gerçek söz.

173. *Her güzelin bir kusuru var.*
Adam kıtasız bolmas, köl baķasız bolas.
İnsan hatasız olmaz, göl kurbağasız olmaz.
174. *Her horoz kendi çöplüğünde öter.*
Öz köşesinde jaman iyt te jolbarıs.
Kendi sokağında kötü itte kaplandır.
175. *Her horoz kendi çöplüğünde öter.*
Öz yelinde kötüşķanda batır.
Kendi memleketinde köstebekte yiğittir.
176. *Her inişin bir yokuşu var.*
Bardış bir joķtıđı bar, aştış bir toķtıđı bar.
Varın bir yokluğu var, acın bir tokluğu var.
177. *Her tarladan bir nakil her adamdan bir akıl.*
Keşesip kesken ķol avırmas.
Danışarak kesilen kol acımaz.
178. *Herkes ne ederse kendine eder.*
Öziņ ne jetsen, aldına sol keler.
Kendin ne yapsan önüne o gelir.
179. *Herkesin bir derdi var, değirmencinin su.*
Küyesiz kıazan joķ, kıayđısız adam joķ.
İssiz kıazan yok, kıayđısız adam yok.
180. *Hesap bilmeyen kasap elinde kalır masat.*
Ycesep, ycesep bilmegen yesck.
Hesap, hesabı bilmeyen eşek.
181. *Huyly huyundan vazgeçmez.*
Jaķsı jaman bolmas, jüyrik şaban bolmas.
İyi (olan) kötü olmaz, hızlı (olan) yavaş olmaz.
182. *İki baş bir kazanda kaynamaz.*
Bir davda yeki kümen joķ, bir iske yeki jaza joķ.
Bir davada iki şüphe olmaz, bir işete iki ceza olmaz.
183. *İki el bir baş içindir.*
Yeki jartı-bir bütün.
İki yarım-bir bütün.
184. *İlk avrat çarık, sonraki sarık.*
Beybişege malın berer, toķalğa janın berer.
İlk kıarısına malını verir, ikinci kıarısına canını verir.

185. *İnsan beşer kuldur şaşar.*
Janılmas jaq sürinbes tuyaq bolmas.
Yanılmaz çene sürünmez ayak olmaz.
186. *İnsan çeşit çeşit, yol damar damar.*
Yelde yelu türlü adam bar.
Memlekette elli türlü insan var.
187. *İnsan özü ne ise sözü odur.*
Közi jamannıñ sözi jaman, sözi jamannıñ özi jaman.
Gözü kötü (olanın) sözü kötü, sözü kötü (olanın) özü kötü.
188. *İnsan yanıla yanıla, pehlivan yenile yenile.*
Köş jüre tüzeledi.
Göç yürüye yürüye düzelir.
189. *İnsan yedisinde ne ise yetmişinde de olur.*
Adam bolup tuğan soñ, adam bolıp ölüv lezim.
Adam doğup yaşadın, adam olarak ölmek lazım.
190. *İsin yanına varan is, misin yanına mis kokar.*
Jaqsımcn joldas bolsañ isin biter, jamanmcn joldas bolsañ basıñ keter.
İyi ile yoldaş olsan işin biter, kötüyle yoldaş olsan başın gider.
191. *İstemem diyenden korkmalı.*
Köp jeymin degen az jeydi, az jeymin degen köp jeydi.
Çok yiyorum diyen az yer, az yiyorum diyen çok yer.
192. *İtin duası kabul olsa gökten kemik yağar.*
Tavık şaķırğanğa tañ alpaydı.
Tavuk bağırdığında şafak atmaz.
193. *İtle yatan bitle kalkar.*
Çazanğa jaqın jürme-ķarası juğadı.
Balağa jaqın jürme-belesi juğadı.
Kazana jaqın yürüme ķarası bulaşır.
Çocuğa jaqın yürüme belası bulaşır.
194. *İyi dost kötü günde belli olur.*
Başına is tüşkeñde jaqsı kömek teser jaman külip keter.
Başına iş açılsa iyi(olan) yardım eder, kötü(olan) gülüp geķer.
195. *İyi evlât babayı vezir kötü evlât babayı rezil eder.*
Jaqsı bala yeline bas boladı, jaman bala yeline ķas boladı.
İyi çocuk milletine baş (önder) olur, kötü çocuk milletine düşman olur.

196. *İyi ile çuvalına un doldurur.*
 Jamanmen joldas bolsañ, kesiri juğar.
 Jaqsımen joldas bolsañ, nesibi juğar.
 Kötüyle yoldaş olsan, zararı bulaşır.
 İyi ile yoldaş olsan, nasibi bulaşır.
197. *İyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik er kişinin kârı.*
 Jaqsılıkka jaqsılık-er kisiniñ isi-dür.
 Jamandıkkı jaqsılık-yer kisiniñ isi-dür.
 İyiliğe (karşı) iyilik-her kişinin işidir.
 Kötülüğe (karşı) iyilik-er kişinin işidir.
198. *İyiliğe iyilik her kişinin kârı, kötülüğe iyilik er kişinin kârı.*
 Jaqsıdan jaman tuvsa, yem tabılmas.
 Jamannan jaqsı tuvsa, teñ tabılmas.
 İyilikten kötülük doğsa, ilacı bulunmaz.
 Kötülükten iyilik doğsa, eşi bulunmaz.
199. *İyilik iki baştan olur.*
 Yeki jaqsı qosılsa ölgeninşe dos bolar.
 Yeki jaman qosılsa ölgeninşe dos bolar.
 İki iyi (insan) birleşse, ölene dek dost olur.
 İki kötü (insan) birleşse, ölene dek öç olur.
200. *İyilik yap denize at balık bilmeseyse Hâlik bilir.*
 Jamandıq payda yetpeydi, jaqsılık zaya ketpeydi.
 Kötülük fayda etmez, iyilik ziyan olmaz.
201. *İyilik yapan iyilik bulur.*
 Jamandıq kılsañ özgege, jaqsılık kılsañ özine.
 Kötülük yapsan başkasına, iyilik yapsan kendine.
202. *Kabul olunmayacak duaya amin demez.*
 Tilgilmegen yetiğindi maqtama.
 Dikilmeyen çizmeni övme.
203. *Kadın döşeğinden yiğit eşiğinden belli olur.*
 Jaman kadın töseğinen belgili, jaman jigit yesebinen belgili.
 Kötü kadın döşeğiyle belli olur, kötü yiğit hesabıyla belli olur.
204. *Kadın var ev yapar kadın var ev yıkar.*
 Jaqsı eyel zeynet, jaman eyel beynet.
 İyi kadın huzur (verir), kötü kadın acı (verir).
205. *Kadın var ev yapar kadın var ev yıkar.*
 Jaman jigit toğay buzar, jaman eyel üy buzar.
 Kötü yiğit ormanı bozar, kötü kadın evi bozar.

206. *Kalem kılıçtan keskindir.*
Bilek birdi, bilim mıñdı jıǵadı.
Bilek birini, bilim binini yener.
207. *Kanı kanla yumazlar.*
ǵandı ǵanmen jumaydı.
Kanı kanla yıkamazlar.
208. *Kargaya yavrusu şahan görünürmüş.*
ǵarǵa balasın appaǵım der, kirpi bakasın jumsaǵım der.
Karga yavrusuna apakım der, kirpi yavrusuna yumuşaǵım der.
209. *Kaz gelen yerden tavuk esirgenmez.*
Bir paydadan keşken, mıñ kisimen dos boladı.
Bir faydadan vazgeçsen, bin kişiyle dost olursun.
210. *Kedi beslemeyen fareleri besler.*
Bermestin ası pismes, ǵazanı ottan tüspes.
Vermeyenin aşı pişmez, kazanı ateşten kalkmaz.
211. *Kedi evinde aslan kesilir.*
Avıl iytinin ǵuyrıǵı ǵayǵı.
Köyün iti kuyruǵunu diker.
212. *Kelin ayıbını takke örter.*
Avzı ǵıysıǵ bolsa da baydın balası söylesin.
Aǵzı eǵri olsa da zengin çocuǵu konuşsun.
213. *Kenarına bak bezini al, anasına bak kızını al.*
Ayaǵın körip asın iş, anasın körip ǵızın al.
Ayaǵına bakıp aşını iç, anasına bakıp kızını al.
214. *Kendi düşen ağlamaz.*
Özi jıǵılǵan bala jılamaydı.
Kendi düşen çocuk ağlamaz.
215. *Kendi düşen ağlamaz.*
Öziñ jıǵılsañ ökinbe.
Kendin düşsen üzülme.
216. *Keskin sirke kabına zarar.*
Ötkir pışaq ǵınǵa ǵas, ötkir söz jana ǵas.
Keskin bıçak kına düşman, keskin söz cana düşman.
217. *Kır atın yanında duran ya huyundan, ya suyundan.*
Jaǵsımen birge jürseñ, jaǵsı bolarsıñ.
Jamanmen birge jürsen, baǵsı bolarsıñ.
İyi (adam)la birlikte yürüsen, iyi olursun.
Kötü (adam)la birlikte yürüsen, şaman olursun.

218. *Kışın yaba al yazın soba al.*
 Kıştı küni kiyim al, yazdı küni azık al.
 Kış günü giyim al, yaz günü azık al.
219. *Kız beşikte çeyiz sandıkta.*
 Kız-çonak.
 Kız misafir(dir).
220. *Kızımı kim severse güveyim odur, oğlum kimi severse gelinim odur.*
 Apamı kim alsa jezdem ol.
 Ablamı kim alsa eniştem o(dur).
221. *Kızın gönlüne bırakırsan, ya davulcuya ya zurnacıya.*
 Kızım üyde közi tüzde.
 Kızım evde gözü düzde.
222. *Kızın mı var derdin var.*
 Kızı bardır nazı bar.
 Kızı var nazı var.
223. *Komşu komşunun külüne muhtaçtır.*
 Adam bir-birine çonak.
 Adam bir-birine misafirdir.
224. *Korunanı Allah korur.*
 Saçtağan-salamatka jetken.
 Korunan-sağlığa kavuşur.
225. *Koyun can derdinde kasap yağ derdinde.*
 Erkim öz muşın aytadı.
 Herkes kendi gamını söyler.
226. *Köpek bile yediği kaba pislemez.*
 Suv işken çudığaşa tükirme.
 Su içtiğin kuyuya tükürme.
227. *Kör bıçak ele iş bilmeyen avrat dile.*
 Ötpes pışak çol keser.
 Kör bıçak kol keser.
228. *Körle yatan şası kalkar.*
 Jaqsı jerge jatsan, jaqsı tüs körersin, jaman jerge jatsan, jaman is körersin.
 İyi yerde yatsan, iyi düş görürsün, kötü yerde yatsan, kötü iş görürsün.
229. *Körün dilediği iki göz biri eğri biri düz.*
 Soçırdın tilegeni-yeki közi.
 Körün dilediği-iki göz(dür).

230. *Kuyu kazan kendi düşer.*
Ujasağan udan öledi, nayza ustağan javdan öledi.
Zehir yapan zehirden ölü, süngü ustası düşmandan ölü.
231. *Lafını bilmeyen hödükler, sönmüş ateşi körükler.*
Köp söylegen ya joldasınnan ayırladı, ya kırdasınnan ayırladı.
Çok konuşan ya yoldaşıyla ayrılır, ya yaşıtıyla ayrılır.
232. *Mum dibine ışık vermez.*
Şamnın jarığı tübine tüspeydi.
Mumun ışığı dibine düşmez.
233. *Ne doğrarsın aşına o çıkar kaşığına.*
Ataşa ne keltirsen, aldın sol keler.
Ataşa ne kılsa, balaşa sana kılar.
Babana ne getirsen, önüne o gelir.
Babana ne yapsan, çocuğunda sana onu yapar.
234. *Ne doğrarsın aşına o gelir kaşığına.*
Kazanğa ne salsan, şömişine ol ilinc.
Kazana ne koysan, kepece o gelir.
235. *Ne versen onu alırsın, ne eksen onu biçersin*
Ne bersen sonı alarsın, ne yeksen sonı orarsın
236. *Nerde birlik orada dirlik.*
Birlik bar jerde, tirlik bar.
Birlik olan yerde dirlik var.
237. *Nerede hareket orada bereket.*
Kıyaratı bar kisinin bereketi bar isinin.
Gayreti olan kisinin bereketi var işinin.
238. *Nerede hareket orada bereket.*
Köpşilikten bereke ketpes, berekeden mereke ketpes.
Çokluktan bereket gitmez, bereketten şenlik bitmez.
239. *Oğlan doğuran övünsün, kız doğuran dövünsün.*
Atadan ul kılsa özi kalğanı, kız kılsa izi kalğanı.
Atadan erkek kılsa özü kalır, kız kılsa izi kalır.
240. *Oğlanınkı oğul balı, kızınkı bahçe gülü.*
Jaksı kız-jagadağı kundız, jaksı jigit- köktegi juldız.
İyi kız-yakadaki kunduz, iyi yiğit-gökteki yıldız.
241. *Oğul olsun deli olsun ekmek olsun kuru olsun.*
Ul tuvğanğa-kün tuvar
Oğlan doğanda gün doğar.

242. *Olacakla öleceğe çare bulunmaz.*
Tögirgen tolmaydı, ölgen tirilmeydi.
Dökülen dolmaz, ölen dirilmez.
243. *Öfke gelir göz kızarır öfke gider yüz kızarır.*
Aşuv aldında, akıl soñında.
Öfke öndc(dir), akıl sonda(dır).
244. *Öfkeyle kalkan zararlar oturur.*
Aşuv-düpan, akıl-dos, aklıña akıl qos.
Öfke-düşman, akıl-dost, aklına akıl koş.
245. *Öksüz kuzu toklu olmaz.*
Şeşesi bar jetimniñ basında tarak qol oynar.
Şeşesi joq jetimniñ basında bit pen sirke oynar.
Annesi var yetimin başında tarak kol oynar.
Annesi yok yetimin başında bit ile pire oynar.
246. *Öksüz oğul göbeğini kendi keser.*
Atasız uldıñ avzı ülken.
Babasız oğlun ağzı büyük.
247. *Önce tedbir sonra tevekkül.*
Saқтаğandı quday saqtar.
Korunanı Allah korur.
248. *Önce tedbir sonra tevekkül.*
Saqtıqta qorlıq joq.
Dikkat eden eziyet görmez.
249. *Önce yoldaş sonra yol.*
Jolğa şıqsñ joldasıñdı saylap al.
Yola çıksan yoldaşını seçip al.
250. *Parada gözü yok.*
Aqşada köz joq.
251. *Rüzgar esmeyince yaprak oynamaz.*
Yel turmasa-şöptiñ bası kiymılmaydı.
Yel durmazsa-çöpün başı kıtıldamaz.
252. *Rüzgara tüküren kendine tükürür.*
Aspañğa qarap oq atsañ, qayıp tiyyer köziñe.
Gökyüzüne bakıp ok atsan, dönüp batar gözüne.
253. *Sabır acı meyvesi tatlıdır.*
Aşuv jutuv-tav jutuv.
Öfke(yi) yutmak-dağ yutmak (gibidir).

254. *Sabır eyle işine hayır gelsin başına.*
Aşuvin kelse, kolun tart.
Öfken gelse, kolunu sık.
255. *Sabrın sonu selamettir.*
Birev zebir yetse, sen sabır yet.
Biri hakaret etse, sen sabret.
256. *Sanat altın bileziktir.*
Öner bilseñ ölmeysin.
Hünerli olursan ölmezsin.
257. *Bilen de iş yapıyor, bilmeyen de.*
Bilgennen de öter bir is, bilmegen de öter bir is.
Bilen de yapar bir iş, bilmeyen de yapar bir iş.
258. *Sirkisini sarımsağını hesap eden paçayı yiyemez.*
Saraña Sırdın suvı da jetpeydi.
Cimriye Sırderya'nın suyu da yetmez.
259. *Söz ağızdan çıkar.*
Aytkan söz, atkan ok-ıaytpaydı.
Söylenen söz, atılan ok-dönmez.
260. *Söz dediğın yaş deridir nereye çekersen oraya gider.*
Köz jetpegen jerge söz jetedı.
Gözün yetişmediğı yere söz yeter.
261. *Söz gümüşse sükut alyındır.*
Az söz-altın, köp söz-kümüş.
Az söz-altın, çok söz-gümüş.
262. *Söz var gelir geçer söz var deler geçer.*
Orındı ayılğan söz-ornına kağılğan şege siyaқты.
Yerinde söylenen söz-yerine çakılan çivi gibidir.
263. *Şakanın sonu kakadır.*
Ezil apat keltirer.
Şaka afet getirir.
264. *Taş düştüğü yerde ağırdır.*
Konaş konaşan jerine avır, tas tüşken jerine avır.
Misafir konduğı yerde ağır, taş düştüğü yerde ağır.
265. *Tatlı dil yılan deliğinden çıkarır.*
Jılı-jılı söyleseñ, jılan innen şığadı.
Kattı-kattı söylesen, akıl yesten şığadı.
Sıcak-sıcak konuşsan, yılan ininden çıkar.
Katı-katı konuşsan, akıl baştan çıkar.

266. *Tatlı söz can azığı, acı söz baş kazığı.*
Jaqsı söz jan süyindirer, jaman söz jan küyindirer.
İyi söz can sevindirir, kötü söz can acıtır.
267. *Tatsız tuz neylesin akılsız başa söz neylesin.*
Akımağça aytқан söz zaya keter.
Ahmağa söylenen söz boşa gider.
268. *Tayfa ne kadar çok olsa iş geminin kaptanındadır.*
Jer tavsız bolmas, yel hansız bolmas.
Yer dağsız olmaz, memleket hansız olmaz.
269. *Tedbirde kusur eden takdire bahane bulur.*
Balaga pısağ bermesen bir jılar, pısağ bersen yeki jılar.
Çocuğa bıçak vermesen bir ağlar, bıçak versen iki ağlar.
270. *Tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş.*
Ağmağ kızğa-taz küyev.
Ahmak kıza-kelel damat.
271. *Terlemeden ekilmez, ekilmeden biçilmez.*
Künsiz gül öspes, kütüsüz ul öspes.
Güneşsiz gül büyümez, şefkatsiz oğul büyümez.
272. *Tok ne bilir aç halinden.*
Aş qadirin tok bilmes, avruv qadirin sav bilmes.
Açın kıymetini tok bilmez, hastanın kıymetini sağlıklı bilmez.
273. *Ulular köprü olsa basıp geçme.*
Kerige qurmet-jasqa mindet.
Yaşlıya hürmet-gencin görevi(dir).
274. *Ummadığın dağlara kar yağdı.*
Sağalğa aq tüsti, kçñilge dağ tüsti.
Sakala ak düştü, gönüle leke düştü.
275. *Ummadığın taş baş yarar.*
Dünyede tas qattı, tasta da bas qattı.
Dünyada sert olan taştır, taştan da sert olan baştır.
276. *Uyku ölümün kardeşidir.*
Uyqı menen ölim teñ.
Uykuyla ölüm birdir.
277. *Üzerinde paralansın.*
Öziñ kiyip, öziñ tozdır.
Kendin giy, kendin yıprat.

278. *Üzüm üzüme baka baka kararır.*
 Köp kırttıñ işinde, bir bala jürse dana bolar.
 Köp balanıñ işinde, bir kırt jürse bala bolar.
 Çok yaşlının içinde bir çocuk yürüse, dahi olur.
 Çok çocuğun içinde bir yaşlı yürüse, çocuk olur.
279. *Varına razı ol, yoğuna sabırlı ol.*
 Üyi jamannıñ küyi jaman.
 Evi kötü olanın durumu kötü.
280. *Varsa hünerin var her yerde yerin, yoksa hünerin var her yerde yerin.*
 Önerli ölmes, önersiz kün körmes.
 Hünerli ölmez, hünersiz gün görmez.
281. *Varsa pulun, herkes kulun.*
 Aqşa aspaytın kıulıp joq.
 Paranın açmadığı kilit yok.
282. *Vermek almaktan daha iyidir.*
 Bergen mırza yemes, alğan mırza.
 Veren efendi değil, alan efendi.
283. *Yalancının evi yanmış kimse inanmadı.*
 Jalğan söz ras sözdi joq kıladı.
 Yalan söz doğru sözü yok eder.
284. *Yalancının mumu yatsıya kadar yanar.*
 Jaqınğa ötirik aytpa, betiñ yerteñ kızara.
 Alısğa ötirik aytpa, kıda bolıp kız alar.
 Yakınına yalan söyleme, yarın yüzün kızarır.
 Uzağına yalan söyleme, dünürün olup kız alır.
285. *Yalnız taştan duvar olmaz.*
 Jalğız ağaş orman bolmas, jalğız kirpiş kıorğan bolmas.
 Tek ağaçtan orman olmaz, tek kerpiçten kale duvarı olmaz.
286. *Yalnız taştan duvar olmaz.*
 Jalğız ağaş üy bolmas, jalğız adam biy bolmas.
 Tek ağaçtan ev olmaz, tek adamla dans olmaz.
287. *Yaş yaşa, gör temaşa.*
 Keri bilgendi peri bilmeydi.
 Yaşlının bildiğini peri bilmez.
288. *Yerim dar olsa da gönlüm boldur.*
 Köñil keñ bolsa, üydiñ tarlığı bilinbes.
 Göñül geniş olsa, evin darlığı bilinmez.

289. *Yetim hakkı yenilmez.*
 “Jetim, jetim” demeniz, jetiminin akısını jemeniz.
 “Yetim, yetim” demeyin, yetim hakkı yemeyin.
290. *Yoksul tavuk yese ya kendi hastadır ya tavuk.*
 Jarlı yet jese tisine kiredi, jemese tüsine kiredi.
 Yoksul et yese dişine girer, yemese düşünne girer.
291. *Yoktan yonga çıkmaz.*
 Ası joğ üydi it te süymeydi.
 Aşı olmayan evi itte sevmez.
292. *Yolcu yolunda gerek.*
 Jolavşının azığı jolında.
 Yorcunun azığı yolunda.
293. *Yorganına göre ayağını uzat.*
 Körgene qarap kösil.
 Döşeğine bakarak uzan.
294. *Yuvayı yapan dişi kuştur.*
 Jaşsı eyel jaman yerkekti tüzededı.
 İyi kadın kötü erkeği düzeltir.
295. *Zorda kalmayınca Hızır yetişmez.*
 Zarlıq körgendi quday köredı.
 Zorluk göreni tanrı görür.
296. *Zorla it ava gitmez.*
 Köñilsizden közsiz bala tuvadı.
 Gönülsüzden gözsüz çocuk doğar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.SÖZLÜK

A

abısın: elti 23
adamgerşilik: insanlık 14
adasuv: 1.kaybolmak 17.
2.yanılmak 34
adamzat: insanoğlu 16
ağa: büyük erkek kardeş, ağabey 18
ağaş: ağaç 8
ağayın: akraba 23
ağın: akan 36
ağıs: akıntı 889
ağımağ: ahmak 33
ağıykat: hakikat 25
ağsağ: topal 57
ağşa: para, nakit para 59
alası: alçak 270
aldı: ön 63
alıs: uzak 66
alışkan: dövüş
almas: elmas 72
altıpıs: altmış 911
aluv: almak 40
aluvşı: alıcı 89
aman: sağlık 419
amanat: emanet 77
ağ: vahşi hayvan 869
ağkav (i): saf 52
apa: abla 19
appağ: apak, bembeyaz 525
apat: afet 333
apta: hafta
aptalık: haftalık
arba: at arabası 69
arık: 1.ark 681, 2.zayıf 1
art: arka 65
arman: hayal 87
artık: 1.fazla 617, 2.üstün 30
aruv: 1.hafiflemek, 2.yıpranmak 26
arzan: ucuz 89
as: aş, yemek 15
asatuv: yedirmek
asığuv: acele etmek 95, ivmek
asırav: beslemek 84
aşkar: anlaşılmaz, çok yüksek 120
aşkağ: ukala 67
aspan: gökyüzü, asuman 9
astında: altında 393
asuv: aşmak 111

aş: aç 98
aşarşılık: açlık 90
aşçı: acı 104
aşıluv: açılmak 279
aşulanuv: kızmak, sinirlenmek 531
aşuv: açmak 59
aşuv(i): ölke 113
at: 1.ad. isim 4
2.at 23
ata: baba 118
atağ: tanınan, bilinen 130
atuv: atmak 99
avıl: köy 102
avır: ağır 66
avıruv: hastalanmak 200
avız: ağız 27
avurlık: ağırlık 558
aybalta: uzun saplı balta 169
aydın jarığı: ay ışığı 160
ayğak: delil 399, ispat 440
ayır: dirgen, çatal uçlu 492
ayrıluv: ayrılmak 625
aytav: söylemek 18
aytuv: sormak 390
ayu: ayı 169
ayvan: hayvan 151
azık: besi, kaynak 569
azuv: zayıflamak, halsizleşmek 786

B

bağa: kurbağa 6
bağıt: saadet 717
bağıs: falcı 448
bala: çocuk 79
balapan: civeiv, kuş yavrusu 657
bar: var 45
barmağ: parmak 175
bas: baş 28
basıluv: basılmak 400
bastav: başlamak 197
basuv: basmak 389
bata: dua 172
batır: bahadır, yiğit 205
batıruv: batırmak 624
bavır: ciğer, bağır 120
bay: zengin, bay 106

baykav: 1.görmek 366,
 2.bakmak 365
 baylanuv: bağlanmak 858
 baylav: bağlamak 500
 baylık: zenginlik 218
 bazar: pazar, çarşı 220
 bele: bela 545
 belgi: belge, gösterge 13
 bereke: breket 231
 beri: hepsi 869, her şey 49
 berik: kuvvetli 12
 beruv: vermek 13
 besik: beşik 231
 bet: yüz 579
 beybişe: yaşlı hanım, ilk eş 235
 beynet: ızdırap, azap 246
 beyterek: yüksek kavak ağacı 119
 bezuv: bezmek 123
 bılğav: kirletmek 156
 bigülöv: bükülmek 280
 bilimdi: bilgili 244
 bilöv: bilmek 39
 birge: birlikte 274
 biy: 1.dans 415,
 2.hakim 338
 biyday: bulgur 255
 biyık: büyük, yüksek 279
 biylev: yönetmek 550
 bolat: polat, çelik 280
 boluv: olmak 1
 boran: fırtına 209
 borış: borç 679
 boydağ: bekar 284
 boyjetöv: uzamak, boylamak 575
 böri: kurt 909
 börik: şapka 285
 böz: bez 16
 bul: bu 287
 bulağ: ılıca, kaynak 120
 bult: bulut 288
 burın: önce 290
 buvim: eklem 291, mafsalsal
 buyıruv: buyurmak 188
 buzıluv: bozulmak 322
 buzuv: bozmak 341
 bugün: bugün 394
 büldiröv: bozmak 613

D

dağ: leke 755

dala: düzlük 136
 damıl: mola 42
 dana: dahi 623
 dariya: derya 681
 dav: dava, tartışma 148
 davis: ses 618
 deldep: isabet 299
 dev: demek 240
 devlet: mal, mülk 301
 dıışıl: küskün 488
 dos: dost 13
 durıs: dürüst 322
 düniye: dünya 314
 düşpan: düşman 116

E

edemi: çekici, güzel 271
 edet: adet, alışık 149
 eke: baba 189
 ekim: kaymakam 322
 elem: âlem 360
 er: her 250
 erkim: herkes 324
 eyel: kadın, hatun, hanım 328
 ezil: mizah, şaka 333

Ğ

ğalam: âlem 894
 ğalım: alim 402
 ğana: sadece 738
 ğulum: ilim 336

I

ilğal: nem 21
 imıra: barışma, anlaşma 341
 insap: insaf 89
 ıntımağ: birlik beraberlik 342
 ırıs: talih, şans, baht 361
 ıstığ: ısı, sıcaklık 512

İ

ini: küçük erkek kardeş 19, birader
 is: iş 201
 iş: iç 158
 iye: sahip 348
 iygi: iyilik 562
 iyilöv: eğilmek 13
 iylanıv: inanmak 356
 iyman: iman 763
 iyne: iğne 349

iyt: köpek, it 145
izgi: iyi niyet 356

J

jabuv: kapamak 165
jağa: yaka 253
jak: 1.çene 451
2.yan, taraf 346
jakın: yakın 40
jaksı: iyi 67
jalaşaş: çıplak 695
jalğız: yalnız 414
jalın: ateş, alev 418
jalınuv: yalvarmak 438
jalıķuv: yorulmak 417
jalķav(i): tembel 52
jaluv: yalamak 175
jaman: kötü 68
jan: can 41
jaņa: yeni 453
janasuv: yanaşmak 391
janbır: yağmur 386
jangalaķ: dangalak 52
janğırık: yankı 829
jannat: cennet 403
januv: yanmak 128
japuv: kapamak 165
japa: sıkıntı, cefa 582
jara: yara 521
jarav: yaramak 576
jarık: ışık, ışıltı 794
jarılķav: iyilik etmek 730
jarķılda: parıldamak 918
jarlı: fakir 207
jaruv: yarmak, kırmak 763
jas: genç 184
jasıruv: saklamak, gizlemek 384
jastık: gençlik 461
jat: yad, yabancı, el 463
jatıruv: parlamak 49
jatuv: yatmak 72
jav (i): düşman 73
javuv: yağmak 288
jayavşılık: yayalık 90
jayın: yayın (balık türü) 455
jaz: yaz 766
jaza: ceza 90
jazuv: yazmak 776
jem: besin, yem 357
jen: yen, giysi kolu 472

jer: yer, toprak 5
jeti: yedi 484
jetim: yetim 132
jetpis: yetmiş 496
jetuv: yetişmek, kavuşmak 29
jetuv: yetmek 216
jev: yemek 46
jezde: enişte 81
jıǵılav: düşmek, yığılmak 409
jıǵuv: yığmak, yemmek 239
jılan: yılan 482
jılatuv: ağlamak 181
jılı: sıcak 493
jılınuv: ısıtmak 288
jırın: şarkı 583
jırlav: şarkı söylemek 583
jirtuv: yırtmak 656
jibek: ipek 247
jigit: yiğit 350
jin: cin 448
jiņişke: ince 498
jip: ip 567
jıtıruv: yitirmek, kaybetmek 95
joǵarı: yukarı 543
joķ yok 15
jol: yol 66
jol azıǵı: yolluk 506
jolavşı : yolcu 412
jolbarıs: kaplan 731
joldas: yoldaş 137
jolǵa: devam 502
jomart: cömert 223
jonuv: yontmak 121
joriķ: sefer 503
jortuv: koşmak 109
juǵuv: bulaşmak 545
juldız: yıldız 379
jumaķ: cennet 327
jumıs: iş 450
jumsaķ: yumuşak 509
jurt: toplum 322
jutuv: yutmak 114
juvan: 1.kalın 510
2.şişman 511
juvas: sakin 510
juvıķ: yakın 109
jüdetüv: sömürmek 387
jügirüv: koşmak 188
jük: yük 627
jün: yün 584

jürek: yürek 217
 jürüv: yürüme 274
 jüyrik: hızlı yürüyen 375
 jüzüv: 1.yüzmek 889, 2.kap,
 3. kayın birader

K

kedey: fakir, yoksul 213
 kek: kin 334
 kekiruv: geçirmek 213
 kekşil: kinli 425
 kelte: kısa 556
 kelfüv: gelmek 13
 kem: kötü, kem 554
 keme: gemi 256
 kemiyüv: 1.küçülmek,
 2.daralmak 407
 keş: geniş 554
 keşesuv: danışmak 445
 keşiyüv: genişlemek 407
 keşil: keşil 401
 kerî: yaşlı 461
 keriz: kavga, tartışma 399
 kesim: karar 446
 kesir: 1.zarar 444, 2.kesmek,
 keş: geç 396
 keşiküv: gecikmek 13
 keşke: akşam 932
 kezde: vaktiyle 118
 kezeş: tepe 818
 kijinuv: tehdit etmek, korkutmak 354
 kilem: kilim 514
 kilt: kilit 159
 kirpiş: kerpiç 414
 kirüv: girmek 301
 kisi: kişi 104
 kişi: küçük 157
 kişipeyil: mütevazî 588
 kişireyü: küçülmek 590
 kiyyüv: giymek 745
 kögerüv: yeşermek 21
 kök: gökyüzü 29
 kökek: guguk kuşu 604
 köl: göl 6
 köleşke: gölge 460
 köntüv: kabul etmek 37
 kömek tesuv: yardım etmek 201
 kömüv: gömmek 929
 köşil: göntül 32
 köp: çok 13

kör: mezar 273
 köрге: görgü 616
 körik: görüntü 8
 körtişkan: köstebek 733
 körtüv: görmek 46
 kösilüv: ayağını uzatmak 636
 köş: göç 638
 köşe: sokak 731
 köylek: gömlek 609
 köz: göz 27
 külev: gülmek 201
 külki: gülme 180
 kümen: şüphe 252
 küv: 1.gün 259, 2.gündüz 850,
 3.güneş 289
 kündik: günlük 260
 küş: güç 35
 küy: durum, hal 277
 küye: is 671
 küyev: damat, güvey 57
 küyik: acı, tasa 364
 küyindirüv: acıtmak 382

M

ma: al! anlamında kullanılan ünlem
 108
 maqtav: övmek 240
 mas: mest, sarhoş 305
 may: yağ 84
 mazar: mezar 182
 men (bğl): ve 9
 men: mana, anlam 85
 mereke: şenlik 634
 mergen: okçu, avcı 798
 meşhür: meşhur 743
 meymen: konuk, misafir 616
 miltık: tüfek 261
 mır: bin 261
 mırza: efendi 224
 min: kusur 882
 mindet: görev, iş 560
 minez: huy, karakter 492
 minüv: binmek 207
 mol: bol 506
 mola: mezar, kabir 110
 moyın: boyun 867
 muğalim: muallim, öğretmen, hoca
 592
 muş: gam 325
 murın: burun 84

murja: baca 680
mülük: mal, mülk 159
müyiz: boynuz 11

N

nadan: cahil 39
namart: namert 330
nan: ekmek 15
narık: fiyat 322
nayza: süngü 860
nesib: nasip 444
nesiye: borç, veresiye 685
nesre: nesne, şey 544
nezik: nazik 12

O

oñay: kolay 20
oñşılık: avercılık 807
opa: sadakat, vefa 582
oraza: oruç 691
ordalı: arkadaşı çok olan 692
orın: yer 693
oruv: biçmek 230
ot: ateş 128
otav: vatan 697
otav (i): ev-bark 916
otız: otuz 701
oy: fikir, düşünce 10
oylav: düşünmek 38
oynuv: oynamak 131
ozuv: ilerlemek, önlemek 748

Ö

ögiz: ökün 82
ökinüv: 1. pişman olmak,
2. üzölmek 744
ökpelev: küsmek 234
öleñ: türkü 497
öleñşi: türkücü, sanatçı 719
ölk: ölke 818
ölüv: ölmek 3
öner: hüner 29
öri: mera 722
öse: dedikodu 334
ösi: faiz 446
ösirüv: yetiştirmek 574
ösüv: büyümek 19
ötirik: yalan söz, sahte 358
ötirikşi: yalancı 727
ötkel: suyun geçit yeri 428

ötkir: keskin 54
ötüv: 1. geçmek 349, 2. ödemek 679
3. kesmek 727

öz: öz, kendi 79

özen: nehir 428

özge: başka 434

P

pana: sığınmak 519
patşa: paşa 173
payda: fayda 262
pe (olumsuzluk eki): mı
pele: bela 248
pen (bğl): ile 50
penen (bğl): ve 109
peyil: meyil, sevgi 652, gönöl veren
pikir: fikir 65
pişuv: 1. biçmek 121, 2. ölç
piyda: feda 369

R

ret: kez, kere 486
riyza: 1. memnun, 2. razı 598

S

saşuv: sakınmak 310
salamat: sağılık 757
saluv: 1. bırakmak 378
2. koymak 546
sajır: sağır 759
sar: cimri 530
sarşıl: bitmek, tükenmek 633
sasuv: 1. kendini kaybetmek,
2. kötü kokmak 86
satuvşı: satıcı 89
sav: sağımak 773
savda: ticaret 208
savdager: ticaretçi, tüccar 763
savık: şenlik 572
savışkan: alaca karga 76-1
sayluv: seçmek 507
selem: selam 13
semiz: şişman 1
semirüv: beslemek, şişmanlatmak 383
sen: gösteriş 478
senim: güven, inanç 237
senuv: 1. inanmak 643,
2. güvenmek 35
sert: yemin, ant 569
set: uygun zaman 768

sezuv: sezmek 650
sınşı: eleştiren 278
sınuv: kırılmak 82
sıpiruv: süpürmek 597
sırlas: sırdaş 371
sıyanuv: saymak 348
sıylasuv: saygı duymak 906
sıylav: hürmet etmek 122
sıylık: hürmet, saygı 772
sıyuv: sıgmak 157
sılteyüv: sallamak 686
sıñ: kız kardeş 19
sıyağ: benzer, gibi 693
siyır: inek, sığır 11
soğık: savaş 503
soqır: kör 523
sol: 1.o 81, 2.sol 690
soñ: son 113
sor: zavallı, biçare 319
sorpa: çorba 85
soyuv: soymak 773
soziluv: esnemek 510
söylev: söylemek, konuşmak 124
suruv: sormak 355
suvuk: soğuk 512
sürinüv: sürünmek 840
süyek: kemik 348
süyindirüv: sevindirmek 382
süyinüv: sevinmek 551
süykimdi: şirin, sevimli 662
süyüv: sevmek 94
süzegüv: boynuzla vurmak 220

Ş

şaban: yavaş, tembel 341
şabuv: saldırmak 422
şağ: çağ 185
şakıruv: çağırmaq 407
şapşaq: çabuk, hızlı 795
şara: çare 55
şaykav: sallamak 365
şaynav: çiğnemek 839
şeber: usta 798
şege: çivi 474
şek: sınır 334
şekir: çırak 796
şer: gam 778
şeşe: anne 189
şeşen: konuşmacı 797
şeşilüv: çözülmek 858
şet: 1.gurbet 852, 2.yabancı 358

şıdav: dayanmak 565
şığuv: çıkmak 253
şın: hakiki, gerçek 13
şındık: gerçek, hakikat 133
şıñ: toz 795
şırağ: mum 344, şamdan 571
şıpa: şifa 851
şiriv: çürümek 26
şirkin: çirkin 124
şokuv: gagalamak 764
şopan: çoban 286
şort: muhakkak, kesin 280
şöldev: susamak 528
şömiş: kepeç 546
şöp: 1.çöp 920, 2.ot 441
şuqanağ: ovalardaki çukur 804

T

tabınuv: tapmak 438
tabıs: kazanç 817
tabuv: bulmak 240
tağam: taam, besin, gıda 807
tağ: taht 56
tal: söğüt 479
talap: talep, istek 450
talasuv: dalaşmak 357, tartışmak
taltüs: öğle 17
tamağ (i): yemek 660
tamır: 1.damar 691, 2.asıl 812
tamşı: damla 83
tanuv: tanımak 208
tar: dar 440
tarazı: terazi 640
tarığuv: güçsüzleşmek,
halsiz düşmek 812
tarıkuv: ihtiyaç duymak 816
tarıltuv: daraltmak 594
tarıluv: darılmak 816
tarlık: darlık 607
tartuv: çekmek 166,
tas: taş 12
tasuv: taşımak 86
tatuv: tatmak, tadına bakmak 528
tatuv (i): barışık 817
tav (i): dağ 114
tavısu: bitirmek 905
tavsiluv: bitmek, tükenmek 31
taz: kel 57
tebtiv: tekmelemek 934
tegis: düz 399

temir: demir 827
 tenge: Kazakistan'ın para birimi 206
 tentek: yaramaz 38
 teñ: benzer, eş 347
 teñir: tanrı 487
 teñiz: deniz 336
 terek: kavak ağacı 119
 tereñ: derin 624
 tetti: tatlı, lezzetli 314
 tımsı: nefes 361
 tiğüv: dikmek 298
 til: dil 54
 tilev: dilemek, istemek 553
 tirilüv: dirilmek 849
 tis: diş 458
 tiyin: tangenin yüzde biri 516
 tiyyuv: değmek 694, batmak 99
 tiz: diz 840
 toğay: orman 423
 tokal: ikinci eş 235, genç hanım
 toksan: doksan 767
 toltıruv: doldurmak 130
 toluv: dolmak 842
 ton: elbise 31
 toñuv: donmak 268
 toy: şenlik 96
 toyuv: doymak 97
 tozaq: cehennem 443
 tozuv: 1.yıpratmak 31,
 2.gerilemek 748
 töbe: tepe 356
 tögilüv: dökülmek 603
 tör: baş köşe 156
 töre: efendi 477
 tösek: döşek 425
 tul: dul 796
 turuv: durmak 92
 tuşçı: yavan 109
 tuv: doğmak 3
 tuvğan: öz, yakın 856
 tuvıs: akraba 126
 tuvra: dürüst, doğru 856
 tuyaq: hayvan tırnağı 451
 tülki: tilki 584
 tün: gece 850
 tünjilüv: ümitsiz olmak 803
 tüp: dip 832
 türlü: türlü 485
 türtüv: dürtmek 707
 tüs: 1.öğle 17, 2.düş, rüya 317

3.renk, görüntü 303
 tüşuv: düşmek 71
 tütün: tütün 587
 tüye: deve 516
 tüyin: düğüm 858
 tüyme: düğme 651
 tüz: düz 350
 tüzelüv: düzelmek 45

U

uqsav: benzemek 681
 ul: oğul, evlat 123
 umıtuv: unutmak 288
 urı: hırsız 130
 urıs: kavga 259
 urlık: hırsızlık 863
 uruv: vurmak, dövmek 356
 usınuv: itaat etmek 867
 ustav: tutmak 22,
 uşıruv: uçurmak 923
 uşuv: uçmak 869
 uv (i): zehir 176
 uvıs: avuç 855
 uya: yuva 639
 uyaluv: utanmak 644
 uyat: ar, namus, utanç 14
 uyn: cemiyet 830
 uykı: uyku 873

Ü

ülken: büyük 15
 ün: ses 882
 ündemev: susmak 881
 ürüv: ürümek 416
 üşin: için 369
 üydey: büyük 881
 üyrek: ördek 184
 üyretüv: öğretmek 51
 üyrüv: öğrenmek 33
 üzüv: kopmak 498

Y

yegin: ekin 478
 yegiz: ikiz 313
 yeguv: ekmek 891
 yejelgi: ezeli 892
 yeki: iki 63
 yeski: eski 902
 yel: 1.memleket 156,
 2.memleket 173

yelu: elli 907
 yem: em, ilaç 388
 yemeksüv: ümit etmek 901
 yemes: değil(olumsuzluk belirtir) 30
 yemşek: emzik, meme 491
 yeşbek: emek 914
 yepti: eli yatkın, hünerli, 287
 yer: er, erkek 328
 yerinşek: tembel, üçengeç 323
 yerjetüv: büyümek 575
 yerke: şımarık 132
 yerkindi: serbestlik 124
 yerte: er, erken 396
 yerteş: sabah, yarın 359
 yes: us, zeka, akıl 287
 yesek: eşek 933
 yesep: hesap 935
 yesik: eşik 301
 yeski: eski 453
 yesti: akıllı 287
 yestüv: işitmek, duymak 637
 yet: et 579
 yetüv: etmek 435
 yezuv tartuv: gülümsemek 878

Z

zat: eser 245
 zaya: ziyan 48
 zebir: eziyet, zorlama, hakaret 269
 zeynet: rahat 246

Ç

çabak: kaş 530
 çabuv: ısırarak 351
 çadır: kıymet, kadir 76
 çāğız: kağıt 245
 çāğuv: çakmak, vurmak 693
 çahar: öfke, hırs 887
 çajav: aşılınmak 939
 çalı: halı 514
 çalpak: şapka 519
 çalta: cep 516
 çaluv: kalmak 129
 çamal: kale 513
 çamşır: kamçı, kırbaç 83
 çanjar: hançer 518
 çanjar: ocak 519
 çap: çuval 72
 çar: kar 128
 çaraksır: yol kesen 865
 çaralı: yaşlı 522

çarañğır: karanlık 523
 çarav: bakmak 64
 çaravıl: bekçi, nöbetçi 781
 çargıs: beddua 524
 çarğa: karga 525
 çarız: borç 446
 çariya: ihtiyar 36
 çarsı: karşı 889
 çart: yaşlı 623
 çartayuv: yaşlanmak, eskimek 606
 ças: 1.kaş 598, 2. düşman 530
 çasiyet: haysiyet, 540
 çaskır: kurt 549
 çaşuv: kaçmak 40
 çat: muhtaç 684
 çatar: sıra, dizi 341
 çate: hata 6
 çatın: kadın, hatun 425
 çatınas: ilişki 526
 çattı: katı, sert 836
 çavım: topluluk 897
 çaydan: nereden 207
 çayğır: kaygı 7
 çayın: kayın ağacı 78
 çayırılı: hayırlı 207
 çayırşır: dilenci 539
 çayıruv: reddetmek 133
 çayısuv: eğilmek 801
 çayrat: gayret 541
 çaytuv: dönmek 164
 çazan: kazan, büyük tencere 227
 çazı: kadı 640
 çazıç: direk, kazık 339
 çazına: hazine 32
 çazuv: kazmak 273
 çıdıruv: gezmek 78
 çılış: kılıç 54
 çıluv: saymak, kılmak, etmek 77
 çımbat: kıymetli, pahalı 75
 çımız: at sütü 162
 çıtır: inat 564
 çıran: beceri 283
 çırık: kırk 257
 çırsık: uğursuzluk, aksilik 260
 çırşın: genç, yeni yeni yetişen 297
 çıs: kış 569
 çıska: kısa 377
 çısçartuv: kısaltmak 20
 çızğanuv: kıskanmak 760
 çızmet: hizmet 16

kıjınuv: tehdit etmek, korkutmak 354
 kıyal: hayal 283
 kıyanat: ihanet 77
 kıyın: zor 88
 kıymıldav: kımıldamak 920
 kıynaluv: sıkıntı çekmek 450
 kıysık: eğri 150
 kımağay: cimri 107
 kıonağ: konuk, misafir 2
 kıonış: konç, ayağa giyilen şeyler 603
 kıorğan: kale duvarı 414
 kıorğasın: kurşun 73
 kıorkıtuv: korkutmak 624
 kıorlık: haksızlık, eziyet 758
 kıoruv: korumak 350
 kıos: oba 535
 kıosıluv: birleşmek 896
 kıostav: koşulmak, devam ettirmek 877
 kıoy: koyun 10
 kıoyan: tavşan 922
 kıuda: düñtür 359
 kıuday: Allah 356
 kıudık: kuyu 243
 kıul: kul, köle 362
 kıulağ: kulak 75
 kıulan: yabancı katır 482
 kıulasuv: yıkılmak 455
 kıulın: at yavrusu, tay 574
 kıulıp: kilit 59
 kıundız: kunduz 379
 kıur: boş 656
 kıurağ: kumaş parçası 120
 kıurdas: yaşıt 625
 kıurğak: kuru 656
 kıurmet: hürmet 560
 kıurt: kurt, böcek 509
 kıurtıluv: kurtulmak 144
 kıus: kuş 460
 kıutı: hayırlı, uğurlu 473
 kıutıruv: kudurmak 350
 kıuvırıluv: kızarmak 255
 kıuvırşak: kukla, oyuncak bebek 574
 kıuvrav: kurumak 804
 kıuyuv: koymak (sıvılar için kullanılır)
 842

X

xalığ: halk, millet 515
 xoş: hoş 883

SONUÇ

Kazak Atasözleri ve Deyimler başlığı altında yapılan bu çalışma sadece Kazak kültürünü değil, Kazak dilini ve edebiyatını da yansıtmıştır. Bu da Türk Lehçeleri ve Edebiyatına hem katkı sağlayacaktır, hem de kaynak oluşturacaktır.

Teze başlamadan önce Kazak atasözleri ve deyimlerinin kaynakları Kazakistan'dan temin edildi. Bu atasözleri ve deyimler hem Kazak dilinde hem Rus dilinde olduğu için, her iki dilden yararlanarak tez hazırlandı. Bir tercüme çalışması olduğu için Türkçe, Kazakça ve Rusça sözlüklerden de yararlandı.

Çalışmada mümkün olduğunca fazla Kazakça atasözleri ve deyimleri Türkçeye aktarılmaya çalışıldı. Daha sonra Türkçe atasözleri ve deyimleri sözlüklerinden yararlanılarak Kazakça atasözleri ve deyimleri ile karşılaştırıldı.

Yapılan çalışmada 940 adet Kazak atasözü ve deyimini tercüme edildi. Bunların Türkçe karşılığı olan 296 adet atasözü bulundu. Türkçeye tamamen aynı olan atasözü 115 adet, sadece anlam bakımından aynı olan atasözü sayısı 181 adettir.

Çalışma bitiminde şu sonuçlara ulaşıldı:

1) Kazakça atasözleri ve deyimlerin bazılarının Türkçe karşılığı bir kelime farkla aynıdır.

*Armut dalın dibine düşer.
Alma ağaşınan alıs tüspeydi.
Elma ağacından uzak düşmez.*

2) Kazakça atasözleri ve deyimlerin bazılarının Türkçe karşılığında sadece bir kısmı aynıdır.

*Kızımı kim severse güveyim odur, oğlum kimi severse gelinim odur.
Apamdı kim alsa jezdem sol.
Ablamı kim alsa eniştem odur.*

*Tok ne bilir aç halinden.
Aş kadirin tok bilmes, avruv kadirin sav bilmes.
Açın kıymetini tok bilmez, hastanın kıymetini sağlıklı bilmez.*

3). Kazakça atasözleri ve deyimlerin bazıları Türkçe karşılığında bir kısmı aynıdır, diğer kısmı ise farklıdır.

*Kenarına bak bezini al, anasına bak kızını al.
Ayağın körip asın iş, anasın körip kızın al.
Ayağına bakıp aşını iç, anasına bakıp kızını al.*

*Abdal düğünden çocuk oyundan usanmaz.
Bala külkige toymas, jaman uyığığa toymas.*

Çocuk gülmeye doymaz, tembel uykuya doymaz.

4). Kazakça atasözleri ve deyimlerin bazıları Türkçe karşılığında sadece cümle kuruluşları farklıdır.

*Nerde birlik orada dirlik.
Birlik bar yerde-tirlik bar.
Birlik olan yerde-dirlik var.*

5). Kazakça atasözleri ve deyimlerin bazıları Türkçeye tamamen aynıdır.

*Bilen de iş yapıyor, bilmeyen de iş yapıyor.
Bilgennen de öter bir is, bilmegen de öter bir is.*

6). Kazakça atasözleri ve deyimlerin bazıları Türkçe karşılığıyla sadece anlam bakımından uyumludur.

*Ayağını yorganına göre uzat.
Erkim öz boyına qarap ton pişer.
Herkes kendi boyuna bakarak elbise biçer.*

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ömer Asım, Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, 2.cilt, İnkılâp Yay., İstanbul, 1998.
- Ana Britannica Genel Kültür Ansiklopedisi, cilt 13, Ana Yay., İstanbul, 1986.
- Buran, Ahmet, Alkaya, Ercan, Çağdaş Türk Lehçeleri, 2.Baskı, Akçağ Yay., Ankara, 2001.
- Ceylan, Emine, Çuvaş Atasözleri ve Deyimleri, Simurg Yay., Ankara, 1996.
- Ercilasun, Ahmet, B., Örneklerle Bugünkü Türk Alfabeleri, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1993.
- <http://www.library.by/shpargalka.net>
- İslâm Ansiklopedisi, 6. cilt, 2. Baskı, Milli Eğitim Yay., 1967.
- İsmagulova, B., Yerjepova, E., Abdijapbarova, B., Kazakşa-Orıssa, Orıssa-Kazakşa Sözdik, Aruna Yay., Almatı, 2002.
- İsmail, Zeyneş; Türkçe-Kazakça Sözlük, Lazer Ofset, Ankara, ?
- Jatekeyeva, Z. Ö., Nakısbekov, O., Kazakşa-Orıssa, Orıssa-Kazakşa Sözdik, İnte K Yay., Almatı, 2000.
- Kazbekov, M., Şoybekov, R., Rusko-Kazahskiy Slovar, Kazakistan Yay., Almatı, 1996.
- Oraltay, H., Yüce, N., Pınar, Saadet, Kazak Türkçesi Sözlüğü, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yay., İstanbul, 1984.
- Otebay, Turmajanov, Kazak Makal Metelder, Kazakistan Yay., Almatı, 1990.
- Özcan, İsmail, Konularına Göre Atasözleri, Erkam Yay., İstanbul, 2001.
- Saraçbaşı, M. E., Minnetoğlu, İbrahim, Örnekli ve Açıklamalı Türk Atasözleri Sözlüğü, Bilgesu Yay., İstanbul, 2002.
- Smaylova, A. T., Kazaktın Makal-Metelderi, Köşpendiler Yay., Almatı, 2002.
- Tayjanova, G., Kazahskiye Poslovitsi i Pogorovki, Ana Tili Yay., Almatı, 1998.
- Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi, Dergah Yay., cilt 9, İstanbul, 1982.
- Yeni Rehber Ansiklopedisi, cilt 11, Türkiye Gazetesi Yay., İstanbul, 1993.
- Zaharov, V. B., Smaylova, A. T., Kazahskiye Poslovitsi i Pogovorki, Koçevniki Yay., Almatı, 2002.

ÖZGEÇMİŞ

21.04.1977 tarihinde Kazakistan'da Kaskelen ilçesinde doğdu. İlk, orta ve lise öğrenimini Kazakistan'da Kaskelen ilçesinde tamamladı. 12.01.1995 tarihinde Ankara'ya gelerek Ankara Üniversitesi TÖMER'de 8 ay Türkçe kurslara katıldı. Aynı yıl Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyat Bölümünü kazandı. 2000'de aynı fakülteden mezun oldu. 2001 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Türk Dili Bilim Dalında yüksek lisans yapmak üzere Kazakistan Mili Eğitim Bakanlığı tarafından gönderildi.

